นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน
ค.ศ. 1993-2011

สารนิพนธ์

ของ

ลัลนา วงษ์ประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มิถุนายน 2555

นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน
ค.ศ. 1993-2011

สารนิพนธ์

ของ

ลัลนา วงษ์ประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มิถุนายน 2555
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน
ค.ศ. 1993-2011

บทคัดย่อ

ของ

ลัลนา วงษ์ประเสริฐ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มิถุนายน 2555

ลัลนา วงษ์ประเสริฐ. (2555). *นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อสมาชิกกลุ่มประเทศอาเซียน ค.ศ. 1993-2011.* สารนิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ดร. มรกต เจวจินดา ไมยเออร์.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษานโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อสมาชิกกลุ่มประเทศอาเซียน ค.ศ. 1993-2011.

จากการศึกษาพบว่า สหภาพยุโรปและอาเซียนมีจุดกำเนิดการก่อตั้งประชาคม มาจากความต้องการรักษาเสถียรภาพ การปกป้องอำนาจจากภายนอกกลุ่ม อีกทั้งมีวัตถุประสงค์ในการบูรณาการภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการในเชิงลึกและในเชิงกว้างที่คล้ายคลึงกัน ตั้งแต่ประชาคมยุโรปกลายเป็นสหภาพยุโรปใน ค.ศ. 1993 จนกระทั่งใน ค.ศ. 2011 สหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิมนุษยชนผ่านนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันจากสนธิสัญญาฉบับต่างๆ มาโดยตลอด โดยการยึดหลักนิติธรรม ค่านิยมร่วมกันเป็นสากลและไม่อาจแบ่งแยก

สหภาพยุโรปเห็นถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งมีระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน และอาเซียนเองก็มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่กระบวนการทำงานของอาเซียนในการยึดหลักไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก ทำให้อาเซียนต้องพบอุปสรรคในการดำเนินการ แม้จะได้รับแรงกดดันอย่างมากจากสหภาพยุโรปจากกรณีกรณีของประเทศพม่า

นอกจากนี้สหภาพยุโรปเองก็ยังมีมาตรฐานในการดำเนินการในแต่ละประเทศที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับสูงที่ต่างกัน คือใช้มาตรการที่รุนแรงกับอีกประเทศในขณะที่อีกประเทศกลับใช้มาตรการที่ผ่อนปรน ดังนั้นประเด็นสิทธิมนุษยชนจึงไม่ใช่ปัญหาที่จะสามารถแก้ไขได้ในเร็ววัน

THE EUROPEAN UNION'S HUMAN RIGHTS POLICY TOWARDS ASEAN MEMBERS, 1993-2011

AN ABTRACT

BY

LANLANA WONGPRASERT

Presented in Partial fulfillment of the reguirements for the
Master of Education degree in History at Srinakharinwirot University
June 2012

Lanlana Wongprasert. (2012). *The European Union's Human Rights Policy towards ASEAN Members 1993-2011.* Master's Project, M.Ed. (History). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Dr. Morakot Jewachinda Meyer.

The purpose of this research is analyze the European Union's human rights policy towards ASEAN members for the period 1993-2011.

The study found that EU and ASEAN have established that there was a maintain stability, to protect the power of the group and integrate, deepen and widen the region. When the European Community became the European Union in 2011, the European Union focused on human rights through a common foreign policy and national security through especially guaranteeing the rule of law, sharing universal values that can not be separated.

European Union seemed to have the problem of human rights in ASEAN with the different levels of severity. ASEAN has tried to solve the problem. However, the process of ASEAN's principles of non-interference in the internal affairs of others member states, ASEAN encountered problems with the implementation tremendous pressure from the European Union notably when it concerns Burma.

The EU also has deal with countries that violate human rights at different levels. The human rights are not going to be solved soon. Some countries apply draconian measures whilst some others lift sanction.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน ค.ศ. 1993-2011 ของ ลัลนา วงษ์ประเสริฐ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....

(ดร. มรกต เจวจินดา ไมยเออร์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....

(รศ.ดร. ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รศ.ดร. ชาคริต ชุ่มวัฒนะ)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์

(ดร. มรกต เจวจินดา ไมยเออร์)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์สัญญา ชีวะประเสริฐ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(ผศ. ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์)

วันที่ 28 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555

ประกาศคุณูปการ

ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณ ดร. มรกต เจวจินดา ไมยเออร์ ที่กรุณารับเป็นที่ปรึกษาสารนิพนธ์ คำแนะนำที่ประโยชน์และกำลังใจที่ท่านให้อยู่เสมอทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ขอขอบพระคุณ รศ. ดร. ชาคริต ชุ่มวัฒนะ และ อ. สัญญา ชีวะประเสริฐ ซึ่งท่านกรุณารับเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบพระคุณท่านทั้งสามเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ พ่อและแม่ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนทั้งกำลังทรัพย์และกำลังใจตลอดระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนจนถึงการทำสารนิพนธ์ อีกทั้งเพื่อนๆ ร่วมรุ่นทุกคนสำหรับคำแนะนำที่ดีและเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้

ลัลนา วงษ์ประเสริฐ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**.....	1
	จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	6
	ประโยชน์ของการวิจัย.....	6
	ขอบเขตของการวิจัย.....	6
	วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
	แหล่งศึกษาค้นคว้า.....	8
2	**กำเนิดและพัฒนาการของสหภาพยุโรปและอาเซียน**.....	9
	กำเนิดและการบูรณาการยุโรป.....	10
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1950-1958.....	14
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1959-1985.....	16
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1986-1993.....	19
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1994-2011.....	23
	กำเนิดและพัฒนาการของอาเซียน.....	25
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1967-1975	27
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1976-1983	29
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1984-1999	30
	พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1997-2011.....	32
	ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป.....	34
	ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง.....	34
	ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ.....	35
3	**นโยบายสิทธิมนุษยชนภายในสหภาพยุโรป ค.ศ. 1993-2011**.....	37
	หลักการและนโยบายสิทธิมนุษยชนในสหภาพยุโรป.....	37
	การบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนในสหภาพยุโรป.....	39
	การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนภายในสหภาพยุโรป.....	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ค.ศ. 1993-2011.....	53
บทบาทด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในเวทีโลก.....	53
การใช้กลไกความร่วมมือด้านการพัฒนา.....	54
การใช้กลไกทางการค้า.....	56
การใช้กลไกพหุภาคี.....	58
นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ค.ศ. 1993-2011.....	60
หลักการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพต่ออาเซียน.....	61
สถาบันหลักที่รับผิดชอบการปฏิบัติภารกิจของสหภาพยุโรป.....	63
การดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน.....	66
สภาพปัญหาในกลุ่มประเทศอาเซียน.....	72
บทบาทของสหภาพยุโรปต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอาเซียน.....	77
บทบาทของคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งสหภาพยุโรป.....	83
วิธีการในการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของสหภาพยุโรป.....	83
5 บทสรุป.....	85
บรรณานุกรม.....	86
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	93

บทที่ 1
บทนำ

ความขัดแย้งและความบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อให้เกิดความสูญเสียให้กับยุโรปซึ่งเคยเป็นอู่อารยธรรมที่สำคัญของโลกนี้อย่างไม่อาจประเมินค่าได้ ทำให้บรรดาผู้รักสันติในยุโรปแทบทุกชาติตระหนักร่วมกันว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องมีการทำให้การบูรณาการภูมิภาค (Regional Integration) เป็นความจริงขึ้นมา เนื่องจากการบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเมืองน่าจะช่วยก่อให้เกิดสันติภาพที่ถาวร[1] ในค.ศ. 1951 หกประเทศในยุโรปตะวันตก ได้แก่ เบลเยี่ยม เยอรมันตะวันตก ลักเซมเบอร์ก ฝรั่งเศส อิตาลี และเนเธอร์แลนด์ ภายใต้ความริเริ่มของฝรั่งเศสจึงรวมตัวกันก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กยุโรป (The European Coal and Steel Community: ECSC) ขึ้น หลังจากนั้นไม่นานในค.ศ. 1957 ประเทศสมาชิกผู้ก่อตั้งทั้งหกได้ร่วมกันเซ็นสนธิสัญญากรุงโรมเพื่อก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจร่วมยุโรป (European Economic Community: EEC) ประเทศในกลุ่มยุโรปใช้เวลาเกือบ 50 ปี ในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและได้พัฒนาจนมาเป็นสหภาพยุโรปใน ค.ศ. 1993 และมีการใช้เงินสกุลเดียวกันและใช้นโยบายการเงินร่วมกัน

การพัฒนากระบวนการบูรณาการยุโรปนั้นมีสองแนวทางคือ การพัฒนาเชิงลึก (Deepening) และเชิงกว้าง (Widening) โดยพัฒนาการเชิงลึกมีเป้าหมายทั้งการเมืองและเศรษฐกิจ โดยเป้าหมายทางการเมือง คือ การทำให้ประชาคมเศรษฐกิจร่วมยุโรปเป็นสหภาพทางการเมือง หรือ European Union ในค.ศ. 1992 เมื่อสมาชิก 12 ประเทศลงนามในสนธิสัญญามาสทริสต์ (Treaty of Maastricht) ที่เมืองมาสทริสต์ (Maastricht) ประเทศเนเธอร์แลนด์ และมีผลบังคับใช้ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1993 ซึ่งทำให้ประชาคมยุโรป (European Community: EC) กลายมาเป็นสหภาพยุโรป (European Union: EU)

ส่วนทางเศรษฐกิจคือ การทำให้เกิดตลาดร่วมหรือตลาดเดียวซึ่งมีเป้าหมายให้ประเทศสมาชิกบรรลุการสร้างตลาดขนาดใหญ่มีระบบศุลกากรร่วมกัน ด้วยการปรับปรุงกฎระเบียบภายในประเทศที่แตกต่างกันให้เป็นไปใน ทิศทางเดียวกัน และให้มีการเคลื่อนย้าย ประชากร สินค้า และ บริการ และ เงินทุน อย่างเสรี เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการค้าการลงทุน ซึ่งเป้าหมายเชิงลึกนี้เริ่มบรรลุเป้าหมายเมื่อการบูรณาการพัฒนามาเป็นสหภาพยุโรปในค.ศ. 1993 และนอกจากนี้การบูรณาการทางเศรษฐกิจยังรวมไปถึงเป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การใช้หน่วยเงินสกุลเดียวกันหรือในปัจจุบันที่รู้จักกันในนามของหน่วยเงินยูโร

ส่วนการพัฒนาเชิงกว้างนั้นคือ การรับสมาชิกใหม่ ประวัติศาสตร์การรับสมาชิกใหม่ของประชาคมเศรษฐกิจร่วมยุโรป/สหภาพยุโรปมีดังนี้ ในค.ศ. 1973 อังกฤษ เดนมาร์ก และ

---

[1] จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2550). *สหภาพยุโรปโฉมใหม่และ 27 ประเทศสมาชิก.* หน้า 1.

ไอร์แลนด์เข้าเป็นสมาชิก EEC ต่อมาในค.ศ. 1981 กรีซเข้าเป็นสมาชิก และใน ค.ศ. 1986 สเปนและโปรตุเกสเข้าเป็นสมาชิก ทำให้ในเวลานั้นมีสมาชิกรวม 12 ประเทศ การรับสมาชิกใหม่เกิดขึ้นอีกครั้งใน ค.ศ. 1995 โดยมีสมาชิกใหม่คือ ออสเตรีย ฟินแลนด์ และสวีเดน ในค.ศ. 2004 รับสมาชิกเพิ่มอีก 10 ประเทศ ได้แก่ ไซปรัส เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวาเกีย และสโลวีเนีย ค.ศ. 2007 บัลแกเรียและโรมาเนียเข้าเป็นสมาชิก

นับตั้งแต่ประชาคมเศรษฐกิจร่วมยุโรปพัฒนามาเป็นสหภาพยุโรปในค.ศ. 1993 เรื่องของนโยบายสิทธิมนุษยชนต่อประเทศสมาชิกและอาเซียนเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากสนธิสัญญาว่า “สนธิสัญญามาสทริสต์ “ มีการกำหนดเป้าหมายของการมีนโยบายร่วมด้านต่างประเทศและความมั่นคง[1] (Common Foreign and Security Policy : CFSP) โดยมีวัตถุประสงค์ป้องกันค่านิยมร่วมกันซึ่งสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานว่าเป็นค่านิยมร่วมที่อยู่ในอารยธรรมของยุโรป และเพื่อให้นโยบายของสหภาพยุโรปสอดคล้องกับการดำเนินเรื่องสิทธิมนุษยชนและสันติภาพของสหประชาชาติ ซึ่งความเป็นไปดังกล่าวเกิดจากการที่สหภาพยุโรปต้องเตรียมตัวรับสมาชิกใหม่จากประเทศยุโรปตะวันออกซึ่งสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาใหญ่ สหภาพยุโรปได้กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์รับสมาชิกใหม่ที่เรียกว่าหลักเกณฑ์โคเปนเฮเกน (Copenhagen Criteria) รัฐที่ต้องการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปต้องมีกลไกทางสถาบันที่จะปกป้องรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชนและเคารพและส่งเสริมชนกลุ่มน้อย[2]ด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับอาเซียนนั้นใน ค.ศ. 1986 คณะมนตรียุโรปได้ออกปฏิญญาที่เน้นความสำคัญของปัญหาสิทธิมนุษยชนในอาเซียน โดยถือเป็นหน้าที่ในการส่งเสริมปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในทุกด้านทั้งการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ และหลังจากค.ศ. 1993 ที่อีอีซีพัฒนามาเป็นสหภาพยุโรปแล้ว บทบาทในด้านสิทธิมนุษยชนต่ออาเซียนของสหภาพยุโรปเพิ่มมากขึ้นซึ่งนอกจากเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับสมาชิกใหม่จากยุโรปตะวันออกแล้วยังเกิดจากปัญหาการขาดความชอบธรรมทางการเมืองภายในโดยเฉพาะวิกฤติการณ์ที่ประเทศสมาชิกคือ เดนมาร์กในตอนแรกลงประชามติไม่รับรองสนธิสัญญามาสทริสต์ ทำให้สหภาพยุโรปต้องการเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญนอกเหนือไปจากการเป็นกลุ่มการค้าที่ใหญ่ ตัวอย่างเช่น สหภาพยุโรปต่อต้านการลงโทษด้วยการประหารชีวิตในระดับนานาชาติ ส่งผลให้สหประชาชาติรับรองการหยุดลงโทษด้วยวิธีการดังกล่าวใน ค.ศ. 2006

---

[1] สนธิสัญญามาสทริสต์ก่อตั้งองค์กรใหม่ คือ “สหภาพยุโรป ซึ่งประกอบด้วยสามเสาหลัก (pillars) คือ “เสาหลักที่หนึ่ง” (Pillar One) ได้แก่ “ประชาคมยุโรป” (European Communities) “เสาหลักที่สอง” (Pillar Two) ได้แก่ “นโยบายร่วมด้านต่างประเทศและความมั่นคง” (Common Foreign and Security Policy) และ “เสาหลักที่สาม” (Pillar Three) เกี่ยวกับ “ความร่วมมือด้านกระบวนการยุติธรรมและกิจการภายใน” (Cooperation in the Spheres of Justice and Home Affairs)

[2] อภิญญา เลื่อนฉวี. (2548). *กฎหมายสหภาพยุโรป.* หน้า 29.

นอกจากนี้นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปมักใช้ควบคู่ไปกับนโยบายการค้าโดยเฉพาะกับประเทศด้อยพัฒนาทำให้เกิดปัญหาและคำถามต่อนโยบายดังกล่าว

จากการพัฒนาและลักษณะการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษานโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่มีต่อกลุ่มประเทศอาเซียนตั้งแต่ ค.ศ. 1993 ถึงค.ศ. 2011 กลุ่มสมาชิกอาเซียนก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1967 โดยมีสมาชิกเข้าร่วม 5 ประเทศได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เพราะต้องการสร้างสันติภาพและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในภูมิภาค และเพื่อให้ความช่วยเหลือกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากนั้นในค.ศ. 1984 บรูไนเข้าเป็นสมาชิก ค.ศ. 1995 อาเซียนรับเวียดนามเข้าเป็นสมาชิก ค.ศ. 1997 พม่าและลาวเข้าร่วมเป็นสมาชิก และใน ค.ศ. 1999 กัมพูชาเข้าร่วมเป็นสมาชิกในลำดับที่ 10 ซึ่งการรวมกลุ่มสมาชิกอาเซียนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือช่วยเหลือกันในการเร่งรัดพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความกว้าหน้าทางสังคมวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงให้แก่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้ความร่วมมือในการส่งเสริมด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการค้าและการคมนาคมขนส่ง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านการศึกษา วิทยาการ อาชีพ และการบริหาร

ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรปนั้นจัดว่าเป็นความสัมพันธ์ระดับกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการมาตั้งแต่ ค.ศ. 1972 กระทั่งพัฒนามาเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ใน ค.ศ. 1977 ต่อมาความสัมพันธ์เริ่มเป็นระบบมากขึ้นภายหลังการเซ็นสัญญาข้อตกลงระหว่างอาเซียนและประชาคมยุโรป (EC-ASEAN Cooperation Agreement) ซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ความร่วมมือให้เป็นไปทางด้านการค้า เศรษฐกิจ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ใน ค.ศ. 1994 สมาชิกของสหภาพยุโรปและกลุ่มสมาชิกอาเซียนได้มีการประชุมรัฐมนตรีขึ้น เพื่อกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ความร่วมมือในประเด็นการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นนี้เองเป็นตัวบ่งชี้ว่าสหภาพยุโรปเล็งเห็นถึงความสำคัญของอาเซียนทั้งทางเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจ การศึกษาชิ้นนี้มีความสำคัญดังนี้คือ

ประการที่หนึ่ง ปัจจุบันสหภาพยุโรปถือว่ากลุ่มประเทศอาเซียน เป็นกลุ่มเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่มีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดของโลกกลุ่มหนึ่ง โดยคิดเป็นร้อยละ 1.8 ของ GDP โลกและคิดเป็นร้อยละ 5.6 ของการค้าต่างประเทศของสหภาพยุโรป และ ร้อยละ 5.8 ของการลงทุนโดยตรงต่างประเทศของสหภาพยุโรป

มูลค่าการค้าขายของสหภาพยุโรปกับประเทศสมาชิกอาเซม (ASEM) ฝ่ายเอเชียคิดเป็นร้อยละ 22.1 ของมูลค่าการค้าทั่วโลก[1] สหภาพยุโรปกับประเทศอื่นๆโดยที่อาเซียนเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของสหภาพยุโรป และเป็นกลุ่มในภูมิภาคที่เข้มแข็งที่สุดกลุ่มหนึ่งในประเทศที่สาม ทั้งยังตระหนักว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญในยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจโดย

[1] Corrado, G.M. Lette. (2003). *EA-EU Partnerships: The Future Dynamics of the East Asia-European Union.* P. 116.

เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับมหาอำนาจใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นอย่างจีนและอินเดีย ส่วนสหภาพยุโรปนั้นเป็นคู่ค้าที่มีความสำคัญกับอาเซียน โดยในค.ศ. 2008 สหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าใหญ่อันดับสองของอาเซียน รองจากญี่ปุ่น มีมูลค่าการค้ารวม 202.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นแหล่งการส่งออกอันดับหนึ่ง มูลค่า 112.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และเป็นแหล่งที่มาอันดับหนึ่งของการลงทุนโดยตรงของต่างชาติ (FDI) ซึ่งมีมูลค่า 12.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้นยุทธศาสตร์การค้าที่เชื่อมโยงส่งค่านิยมทางด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่มีต่ออาเซียนจึงมีความสำคัญสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียนในการเตรียมตัวและรู้เท่าทัน

ประการที่สอง การเตรียมการพัฒนาของอาเซียนไปสู่ ความเป็นประชาคมอาเซียนในค.ศ. 2015 เน้นความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นพันธกิจหลักประการหนึ่ง ดังนั้นการศึกษานโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อประเทศอาเซียนในรอบสิบกว่าปีที่ผ่านมานี้จะช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องการพัฒนาของการบูรณาการภูมิภาคเพื่อเป็นตัวอย่างศึกษาแก่อาเซียน และยังช่วยให้อาเซียนเห็นพัฒนาการและปัญหาของการดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของตนเองผ่านนโยบายและความร่วมมือในด้านนี้กับสหภาพยุโรป

ในเบื้องต้นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแม้ว่าอาเซียนมีความพยายามในการรวมกลุ่มประเทศเช่นเดียวกับสหภาพยุโรปแต่อาเซียนกลับมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการค้าตลอดจนประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะว่าเป็นกลุ่มประเทศที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้ความแตกต่างเหล่านี้นำมาซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ มากมาย จากสภาพการณ์ดังกล่าวในอาเซียนประกอบกับการที่อาเซียนมีความสำคัญกับสหภาพยุโรปในด้านยุทธศาสตร์ทางการค้า ส่งผลให้อาเซียนเป็นกรณีศึกษาในเรื่องการดำเนินการนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่สำคัญกรณีหนึ่ง

การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป ถือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายร่วมด้านต่างประเทศและความมั่นคง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการร่วมมือกันในการบูรณาการด้วยการเน้นการมีเสียงเดียวกันในการเมืองระหว่างประเทศกับประเทศที่สามด้วยการเน้นการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ลักษณะการดำเนินงานประการแรก มีการออกปฏิญญาที่มีเป้าหมายหลักอยู่ในประเทศที่สาม ประการที่สอง มีการเชื่อมโยงการส่งเสริมปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในทุกด้านทั้งในด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจเข้ากับการตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองกับประเทศที่สามเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการดำเนินงาน ดังนั้นข้อตกลงความร่วมมือของสหภาพยุโรปกับประเทศที่สามจึงมีเงื่อนไขในเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิมนุษยชนควบคู่อยู่ด้วยเสมอ ประการที่สามมีการดำเนินงานโครงการให้ความช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทางด้านการเมืองและด้านสังคมตัวอย่างการดำเนินการสิทธิมนุษยชนด้านการเมืองและสังคมในกลุ่มประเทศอาเซียน เช่น การกดดันและการจำกัดสิทธิทางการเมืองในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในประเทศพม่าในกรณีอองซาน ซูจี หรือการแสดงท่าทีต่อการปราบปรามชนกลุ่มน้อยและในประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งการใช้แรงงานเด็กในประเทศไทย และ

การตัดสินประหารชีวิตโดยไม่มีการไต่สวนการกักขังหน่วงเหนี่ยวและการสูญหายของนักโทษทางการเมืองในประเทศกัมพูชา การเลือกปฏิบัติต่อสตรีในสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกัน เช่น การกีดกันในเรื่องการทำงานและการเข้าถึงทรัพยากร และการเสนอส่งผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งในอินโดนีเซียและไทย

การดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในกลุ่มประเทศอาเซียนไม่ได้ประสบความราบรื่นและสำเร็จเสมอไป เนื่องจากเกิดจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และระดับความรุนแรงและการแก้ไขปัญหาในแต่ละประเทศนั้นไม่เท่ากัน ดังนั้นสหภาพยุโรปจึงได้มีมาตรการในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานคือ ประการแรก ใช้มาตรการกดดันทางการค้าเพื่อให้เกิดการปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่น กรณีการใช้แรงงานเด็กของไทยทำให้สหภาพยุโรปงดการนำเข้ากุ้งแช่แข็งของไทย ประการที่สอง ตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการพัฒนาต่อประเทศโลกที่สามหากพบว่าเกิดสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น กรณีประเทศพม่านั้นถูกตัดความช่วยเหลือและการพัฒนาในทุกด้านจากสหภาพยุโรปเพราะไม่ใส่ใจต่อการปรับปรุงในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การใช้มาตรการดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาส่งผลให้เกิดคำถามต่อนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปว่า แท้จริงแล้วสหภาพยุโรปการใช้การค้าเพื่อส่งเสริมการปกป้องสิทธิมนุษยชน หรือใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนเป็นเครื่องมือในการรักษาผลประโยชน์ทางการค้าและกดดันให้ผู้ผลิตจากประเทศที่สามต้องทำตามกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานการผลิตสินค้าที่สูงของสหภาพยุโรปกันแน่ นอกจากนี้แม้ว่าสหภาพยุโรปจะใช้มาตรการกดดันการค้าและการงดความช่วยเหลือด้านต่างๆ แต่ก็ไม่ได้ประกันว่าเหล่านี้จะเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานเสมอไป เช่น กรณีพม่าซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกดดันจากสหภาพยุโรป เพราะทรัพยากรที่มากมายของพม่าทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศจีนและอินเดียแทน พม่าจึงเพิกเฉยต่อแรงกดดันดังกล่าวมาโดยตลอด และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นเองอาเซียนไม่ได้เอาจริงเอาจังในการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศสมาชิกโดยเฉพาะกรณีพม่า

จากลักษณะการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียนมีความหลากหลายและสะท้อนลักษณะเฉพาะของอาเซียน ทำให้เกิดปัญหา และความพยายามแก้ไข ซึ่งทั้งหมดนี้ดูเหมือนมีความซับซ้อนและน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน ปัญหาอันเกิดจากการดำเนินงานและความพยายามในการแก้ไขปัญหาและผลจากดำเนินนโยบายด้านยุทธศาสตร์ทางการค้าและเป็นกรณีศึกษาในเรื่องการดำเนินการนโยบายสิทธิมนุษยชนที่น่าสนใจกรณีหนึ่ง

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียน

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายสิทธิมนุษยชนมาใช้ต่อกลุ่มประเทศอาเซียน

3. เพื่อให้ทราบผลของการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในกลุ่มประเทศอาเซียน

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบการดำเนินโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปที่มีต่อกลุ่มประเทศอาเซียน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งผลในการดำเนินงานดังกล่าว

2. เพื่อเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อกลุ่มประเทศอาเซียนที่เป็นภาษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่อสมาชิกอาเซียนระหว่าง ค.ศ. 1993 ถึง ค.ศ. 2011

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสารนิพนธ์เรื่องนี้มีทั้งหมดประมาณ 3 กลุ่มคือ 1. เกี่ยวกับความเป็นมาและพัฒนาการการบูรณาการยุโรป 2. เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3. เกี่ยวกับภูมิหลังและพัฒนาการความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปและอาเซียน

กลุ่มงานวิจัยกลุ่มที่ 1 กล่าวถึงการบูรณาการยุโรปตั้งแต่ประชาคมยุโรปจนประสบความสำเร็จในการจัดตั้งเป็นการจัดตั้งตลาดเดียว และภายหลังสนธิสัญญามาสทริสต์ (Maastricht Treaty) มีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1993 ทำให้ประชาคมยุโรปเปลี่ยนสภาพมาเป็นสหภาพยุโรปตลอดจน

การพัฒนาของสหภาพยุโรปทั้งในเชิงลึกซึ่งหมายถึงการพัฒนานโยบายและในเชิงกว้างซึ่งหมายถึงการขยายตัวการรับสมาชิกตั้งแต่ 6 ประเทศจนกระทั่งปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 27 ประเทศ

งานศึกษาดังกล่าวเป็นการมองถึงเหตุผลที่ต้องมีการบูรณาการยุโรปผ่านประเด็นปัญหาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งอยู่ในสภาวะถดถอยและเสื่อมโทรมการบูรณาการทำให้ยุโรปก้าวขึ้นเป็นผู้นำทั้งในด้านเศรษฐกิจ การค้า สังคม ตลอดจนการขยายการรับสมาชิกเพิ่มจนในปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มเป็น 27 ประเทศทำให้สหภาพยุโรปเกิดความเข้มแข็งและเสถียรภาพมากขึ้น เป็นการตอกย้ำว่าการบูรณาการของสหภาพยุโรปประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยงานในกลุ่มนี้เช่น

วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2546). *สหภาพยุโรป.*

วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2555). บูรณาการสหภาพยุโรป.

สาธิน สุนทรพันธ์. (2551). ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเส้นทางสู่สหภาพยุโรป ใน สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย.

อรณี นวลสุวรรณ์. (2543). *พัฒนาการของประชาคมยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1980 สู่สหภาพยุโรป.*

อรณี นวลสุวรรณ์. (2521). *การก่อตั้งประชาคมยุโรป.*

กลุ่มงานวิจัยกลุ่มที่ 2 เกี่ยวกับการนำนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปมาใช้ในภูมิภาคเอเชีย

ซึ่งจากงานวรรณกรรมในกลุ่มนี้ผู้วิจัยได้พบว่า การนำนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปมาใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียนนอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขนโยบายสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศ บางประเทศมีการแสดงท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปต่อนโยบายดังกล่าว แต่เมื่อสหภาพยุโรปดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับนโยบายด้านเศรษฐกิจ การค้า และสังคม ส่งผลให้ประเทศในกลุ่มอาเซียนส่วนมากปรับปรุงและทบทวนท่าทีเกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างงานในกลุ่มนี้ได้แก่

สุภาค์พรรณ ขันชัย. (2540). *นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป : ศึกษาเปรียบเทียบการใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนต่อพม่าและอินโดนีเซีย.*

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2546). *นโยบายเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปต่อภูมิภาคเอเชีย.*

สิญา อุทัย. (2552). นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อประเทศที่ สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปีค.ศ.2001-2007.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2539). *อินโดนีเซียอดีตและปัจจุบัน.*

วินิตา ศุกรเสพย์; และสมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2529). *อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.*

อภิญญา เลื่อนฉวี. (2548). *กฎหมายสหภาพยุโรป.*

Baehr, Peter R. (1996). *The Role of Human Right in Foreign Policy.*

Bandyopadhyaya, Kalyani. (1983). *Burma and Indonesia : Comparative Political Economy* and *Foreign Policy*.

Christstie, Kenneth and Roy, Denny. *The Polities of Human Rights in East Asia.*

Wiessala, Greorg. (2007). “CATALYSIS AND INHIBITORS – The Role and Meaning of Human Rights in EU-Asia Relations”.

กลุ่มงานวิจัยกลุ่มที่ 3 ที่กล่าวถึงภูมิหลังและพัฒนาการความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปกับอาเซียน เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาอันนำมาซึ่งกระบวนการแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยผ่านนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของสหภาพยุโรปสู่อาเซียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยพบว่าทั้งสหภาพยุโรปและอาเซียนต่างมีจุดมุ่งหมายในก่อตั้งประชาคมที่เหมือนกันคือเพื่อเป็นการสร้างความแข็งแกร่ง และการมีเสถียรภาพในด้านเศรษฐกิจ การค้าและสังคม ทั้งสหภาพยุโรปและอาเซียนต่างประสบปัญหาในการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาประชาคมของตนที่แตกต่างกัน คือสหภาพยุโรปจะดำเนินนโยบายไปเพื่อผลประโยชน์แห่งประชาชนเป็นหลัก แต่อาเซียนกลับประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการจะดำเนินนโยบายใดๆ จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของแต่ละชาติเป็นหลัก จึงส่งผลให้การดำเนินโนบายเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ได้รับการพัฒนาดังเช่นในประเทศพม่า นอกจากนั้นยังพบว่าความสัมพันธ์ของสหภาพยุโรปกับบางประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติแบบสองมาตรฐาน งานวิจัยในกลุ่มนี้ได้แก่

จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2550). *สหภาพยุโรปกับบทบาทต่อโลกปัจจุบัน.*

วินิตา ศุกรเสพย์; และสมชาย ภคภาศน์วิวัฒน์. (2529). *อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.*

Corrado G.M. Letta, (2003). *EA-EU Partnerships : The Future Dynamics of the East Asia - European Union Relationships.*

แหล่งศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. หอสมุดปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
5. เว็บไซต์ทางการของสหภาพยุโรปชื่อ europa ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลเอกสารชั้นต้นและชั้นรองแบบ Open-source

บทที่ 2
กำเนิดและพัฒนาการของสหภาพยุโรปและอาเซียน

ปัจจุบันสหภาพยุโรป (European Union : EU) ประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งสิ้น 27 ประเทศ ได้แก่ เบลเยี่ยม บัลแกเรีย เชก เดนมาร์ก เยอรมนี เอสโตเนีย กรีก สเปน ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ อิตาลี ไซปรัส ลัตเวีย ลิธัวเนีย ลักเซมเบิร์ก ฮังการี มอลตา เนเธอร์แลนด์ ออสเตรีย โปรตุเกส โรมาเนีย สโลวีเนีย สโลวัก ฟินแลนด์ สวีเดน สหราชอาณาจักร ได้มีการตัดสินใจที่จะทำงานร่วมกันเพื่อสันติภาพที่มั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง สมาชิกสหภาพยุโรปทั้งสมาชิกผู้ก่อตั้งและสมาชิกใหม่ได้มีการตกลงร่วมมือกันเพื่อสร้างเอกภาพในการดำเนินนโยบายด้านการเมือง เศรษฐกิจ การเงิน การป้องกัน การต่างประเทศ ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการ (Integration) ครั้งใหญ่

ใน ค.ศ. 1947 สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือเศรษฐกิจยุโรปตามแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) แต่แผนการช่วยเหลือนี้มีการแอบแฝงไว้ด้วยผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและการเมืองอยู่ด้วย

เนื่องจากยุโรปเป็นตลาดระบายสินค้าหลักของสหรัฐฯ ที่ไม่อาจยินยอมให้ยุโรปอยู่ในฐานะที่ล้มละลายได้ เพราะจะทำให้กระทบกับเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาโดยตรง เช่น การได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากยุโรปในการสั่งซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมหาศาลในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกทั้งความอ่อนแอทางเศรษฐกิจของยุโรปในช่วงเวลานี้ยังจะเป็นแรงกดดันให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ ในยุโรปจำต้องดำเนินแนวทางการเปิดเสรีทางการค้าเพื่อนำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลดีต่อสินค้าของสหรัฐอเมริกา ที่เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล[1] นอกจากนี้แล้วยังเป็นโอกาสอันดีของภาคเอกชนในสหรัฐอเมริกา ที่จะมีโอกาสในการเข้ามาซื้อสินค้าต่างๆ ในยุโรปได้ในราคาถูกอีกด้วย

ในขณะที่ในปีเดียวกันทางพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปก็ได้มีการรวมตัวจัดตั้ง องค์การโคมินฟอร์ม (Cominform-Communist Information Bureau) ขึ้นเพื่อเป็นการรวมกลุ่มของประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรป เพื่อเป็นการตอบโต้นโยบายของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นการทำให้ยุโรปกลับมามีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จะทำให้ยุโรปรอดพ้นจากการถูกรุกรานโดยคอมมิวนิสต์

---

[1]สาธิน สุนทรพันธุ์. (2550, มกราคม-มิถุนายน). ย้อนพินิจ: พัฒนาการการรวมยุโรปก่อนสนธิสัญญาโรม. *วารสารยุโรปศึกษา*. 15(1): 22-23.

กำเนิดและการบูรณาการยุโรป

ภายหลังการยุติลงของสงครามโลกครั้งที่สอง สหภาพยุโรปซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากแผนบูรณะเศรษฐกิจของยุโรป ตามแผนมาร์แชล (Marshall Plan) ของจอร์จ ซี. มาร์แชล (George C. Marshall) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะโดยกำลังของยุโรปเองนั้นขาดทั้งเงินทุนและความสามารถในการวางแผนงานที่จะฟื้นฟูอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งแผนการให้ช่วยเหลือนี้มีวงเงิน 13.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และมีกำหนดระยะเวลา 4 ปี ที่สหรัฐอเมริกาจะช่วยยุโรปโดยรวมนั้นเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่าง ๆ

ดังนั้นในค.ศ. 1948 จึงมีการจัดตั้งองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรป (Organization for Economic Cooperation : OEEC) มีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารการใช้จ่ายเงินของแผนมาร์แชล[1] ประเทศในยุโรปตะวันตก 16 ประเทศเข้าร่วมโครงการ ได้ส่งเสริมให้มีการยกเลิกพิกัดอัตราภาษีศุลกากรบางประเภทและในค.ศ. 1950 จัดตั้งสหภาพการจ่ายเงินแห่งยุโรป (European Payments Union: EPU) ทำหน้าที่ชำระและส่งผ่านเงินให้กับรัฐสมาชิก เป็นผลทำให้การดำเนินงานตามแผนการมาร์แชลสะดวกรวดเร็ว อีกทั้งการค้าของยุโรปเองก็ขยายตัวไปเช่นเดียวกัน แต่องค์การนี้มีลักษณะเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างรัฐบาลอเมริกันกับประเทศยุโรปแต่ละแห่ง ไม่ได้มีลักษณะเป็นองค์การเหนือรัฐ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรปจึงมีการทำงานในขอบเขตที่จำกัด ซึ่งทำให้รัฐสมาชิกหลายรัฐไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้มีการตั้งเป้าหมายในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเอาไว้ เพราะอังกฤษไม่สนับสนุนให้จัดตั้งองค์การเหนือรัฐ

แต่กระนั้นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรปก็เป็นองค์การที่สำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของยุโรปทั้ง 16 ประเทศ และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการจัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (European Coal and Steel Community) และประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community) ต่อมาในค.ศ. 1964 องค์การนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Cooperation and Development : OECD)[2] อันประกอบไปด้วยสมาชิกของโออีอีซีเดิมร่วมกับสหรัฐอเมริกา และแคนาดา ต่อมาญี่ปุ่น ฟินแลนด์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์จึงเข้าร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการวางแผนช่วยเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา

แม้ว่าความพยายามในการรวมยุโรปตามแผนการมาร์แชลที่ได้วางไว้จะยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์คือยังไม่สามารถที่จะรวบยุโรปได้ แต่ก็ยังคงมีความพยายามดำเนินงานต่อไป

---

[1] ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2542). พัฒนาการของอียูสู่ยุโรป 2000. *วารสารสังคมศาสตร์*. น. 81.

[2] วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2540). *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*. น. 306-309.

พฤษภาคม ค.ศ. 1948 ได้มีการประชุมยุโรป (European Congress) ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้รวมเอาผู้ที่มีแนวทางของการรวมยุโรปเข้าร่วมประชุมด้วยมากถึง 713 คน[1] ประกอบไปด้วยนักคิด นักการเมือง และปัญญาชน นอกจากนี้ยังมีบุคคลสำคัญที่เข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ด้วย ได้แก่ พอล เรโนล์ (Paul Reynaud) โรเบิร์ต ชูมาน (Robert Schuman) ฮาโรลด์ แมกมิลแลน (Harold Macmillan) อันโตนิโอ สปิเนลลี (Altiero Spinelli) และคอนราด อะเดนาวร์ (Konrad Adenauer)

ในการประชุมครั้งนี้ได้มีความพยายามที่จะทำให้เกิดการรวมยุโรปซึ่งแบ่งออกเป็นสองแนวทางซึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่าเกิดการขัดแย้งขึ้นคือ แนวทางแรกเป็นกลุ่มผู้นิยมแนวทางแบบสหพันธรัฐ (Federalism)[2] ที่เน้นในแนวทางสร้างการรวมกลุ่มในองค์กรแบบเหนือรัฐ และแนวทางที่สองคือกลุ่มผู้นิยมแนวทางแบบสมาพันธรัฐ (Confederalism)[3] ที่เน้นการรวมกลุ่มที่ต้องการความร่วมมือกันของประเทศในยุโรปภายใต้การรวมกลุ่มระหว่างรัฐเท่านั้น[4] โดยที่เสียงส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่าแนวทางที่สองนั้นไม่น่าจะประสบความสำเร็จในการดำเนินการได้ เพราะมีลักษณะคล้ายกับสันนิบาตชาติที่ได้มีการดำเนินการมามาแล้วแต่ก็ต้องประสบกับความล้มเหลว แนวทางแรกจึงมีความเป็นไปได้มากกว่าที่จะประสบผลสำเร็จ โดยในที่ประชุมได้มีการเสนอแนวทางที่หลากหลายในลักษณะการรวมกลุ่มแบบสหพันธรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสถานะความเป็นประชาชนร่วม (Common citizenship) การสร้างระบบการเงินการป้องกันร่วม รวมไปถึงการมีการเลือกตั้งรัฐสภายุโรปขึ้น สปิเนลลี ได้เสนอให้มีการร่างรัฐธรรมนูญสำหรับสหพันธรัฐ แต่กลุ่มผู้เห็นด้วยกับแนวทางแบบสมาพันธรัฐซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกันกับกลุ่มสหพันธรัฐก็พยายามกดดันให้การต่อต้านแนวทางดังกล่าว จนในที่สุดจำเป็นต้องมาประนีประนอมกันตามแนวคิดของเชอร์ชิล

---

[1]วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2540). ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. น. 312-315.

[2] สหพันธรัฐ (Federalism) เป็นแนวคิดสำคัญในการรวมยุโรปเป็นการสร้างความร่วมมือในลักษณะที่มีการรวมกันเป็นกลุ่มของประเทศ โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานที่มีลักษณะเหนือรัฐ โดยมีอำนาจในกาบริหารจากขอบเขตอำนาจที่ประเทศสมาชิกได้ยินยอมที่จะสละอำนาจอธิปไตยส่วนนั้นให้หน่วยงานเข้ามาบริหารเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

[3]สมาพันธรัฐ (Confederalism) เป็นลักษณะการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ โดยมีข้อผูกมัดระหว่างกันซึ่งอาจเป็นข้อตกลง สนธิสัญญา ฯลฯ เป็นรูปแบบ Intergovernmental Body โดยมักจะเน้นสร้างความร่วมมือในประเด็นที่กลุ่มให้ความสำคัญ เช่น ความมั่นคง การค้า การเงิน และการรวมกลุ่มในลักษณะนี้มักมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ สมาชิกของกลุ่มมีสิทธิที่จะไม่ดำเนินการตามมติได้ ทำให้ไม่สามารถขยายตัวในการรวมกลุ่มได้มากนัก เช่นกรณีของเสาหลักที่ 2 Common Foreign and Security Policy (CFSP) และเสาหลักที่ 3 Justice and Home Affair (JHAs) ของสหภาพยุโรป

[4]Winer.; Antje.; & Diez Thomas. (2004). *European Integration Theory*. pp. 27-30.

(Winston Churchill) ที่เสนอให้มีการจัดตั้ง คณะมนตรียุโรป (European Council) ขึ้นมา รวมถึงตกลงให้จัดตั้ง (European Movement) เพื่อประสานแนวทางการรวมยุโรปที่มีความแตกต่างกัน โดยจุดประสงค์หลักก็คือ เพื่อให้เกิดพัฒนาการของการรวมยุโรปให้ก้าวหน้ามากที่สุด

ค.ศ. 1948 สหรัฐอเมริกาและอังกฤษได้เสนอให้เยอรมันตะวันตกมีรัฐบาลในการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์ ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการคัดค้านจากฝรั่งเศส ทำให้ต้องมีการประชุมหกชาติในลอนดอน โดยมีมติให้เยอรมันตะวันตกสามารถดำเนินการบริหารปกครองตามรูปแบบสหพันธรัฐมีสกุลเงินเป็นของตนเอง โดยฝรั่งเศสยืนยันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมาธิการนานาชาติเพื่อควบคุมแคว้นรัวห์ (Internation Ruhr Authority)[1] เพื่อควบคุมอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กกล้าของดินแดนในแคว้นรัวห์ หลังยินยอมให้เยอรมันตะวันตกปกครองตนเองได้ทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้นกับฝ่ายสหภาพโซเวียตซึ่งมองว่าเป็นภัยคุกคาม ทำให้เกิดเหตุการณ์ การปิดล้อมเบอร์ลิน (Berlin Blockade) ทำให้สหรัฐอเมริกามองว่าเป็นภัยคุกคามอย่างยิ่งจึงจำเป็นต้องดำเนินการมาตรการในการรักษาความมั่นคงให้กับเยอรมันตะวันตกและพันธมิตรในยุโรปตะวันตกโดยการลงนามในสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty) ในวันที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1949 อันเป็นจุดกำเนิดขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO)[2] เพื่อเป็นองค์การด้านทหารและความมั่นคงเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์

ผลจากการประชุมที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 8-10 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 ส่งผลให้มีการจัดตั้งคณะมนตรียุโรป (The Council of Europe) ขึ้นในวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 โดยได้มีการลงนามในข้อตกลง ณ กรุงลอนดอน จากรัฐบาล และถือว่าเป็นองค์การการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดของยุโรป[3] ความพยายามในครั้งนี้ถือว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่มผู้นิยมแนวทางการรวมกลุ่มแบบสหพันธรัฐ การประชุมครั้งแรกที่เมืองสตราสบูร์ก (Starsourg) ประเทศฝรั่งเศส การประชุมครั้งนี้อังกฤษแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าไม่เห็นด้วยในแนวทางของการรวมยุโรปแบบสหพันธรัฐ

ฝรั่งเศสจึงดำเนินการเชิงรุกในการจัดตั้งองค์แบบเหนือรัฐโดยเน้นควบคุมด้านการป้องกันตนเอง สิทธิมนุษยชน ถ่านหิน เหล็กกล้าและพลังงาน เป็นที่มาของการก่อตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้ายุโรป (European Coal and Steel Community : ECSC) แต่ก็ได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงจากอังกฤษและประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ด้วยเหตุผลว่าลักษณะของ

---

[1]ธีระ นุชเปี่ยม. (2546). ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สู่ศตวรรษที่ 21. *สหภาพยุโรปวันนี้.* น. 56.

[2]สาธิน สุนทรพันธุ์. (2550, มกราคม-มิถุนายน). ย้อนพินิจ: พัฒนาการการรวมยุโรปก่อนสนธิสัญญาโรม. *วารสารยุโรปศึกษา.* 15(1):26.

[3]อรณี นวลสุวรรณ์. (2521). *การก่อตั้งประชาคมยุโรป.* น. 11.

อังกฤษมักดำเนินการใดๆ ก็ต่อเมื่อเกิดปัญหาเกิดขึ้นแล้ว ไม่ใช่จะกำหนดหลักการเพื่อใช้เมื่อเกิดกรณีหรือความขัดแย้งขึ้นในอนาคต[1] ดังนั้น ปอล อองรี สปาก (Paul-Henri Spaak) ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุมจึงเห็นควรที่จะตั้งการรวมกลุ่มเฉพาะประเทศที่เห็นด้วยกับแนวทางนี้ ซึ่งมีด้วยกัน 6 ประเทศ (The Six) ประกอบไปด้วยฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมันตะวันตก และกลุ่มเบเนลักซ์ และ (The Six) จะดำเนินการโดยปราศจากการสนับสนุนของอังกฤษ ถ้าต้องการให้ทิศทางของการรวมยุโรปนั้นมีความก้าวหน้า ซึ่งเป็นแนวทางที่มอนเนต์เห็นด้วยอย่างยิ่ง เนื่องจากเล็งเห็นว่าอังกฤษจะเข้ามาทำให้กระบวนการรวมยุโรปนั้นมีอุปสรรคล่าช้าไปอีก

ช่วง ค.ศ. 1949 ภายใต้การปกครองของนายกรัฐมนตรี คอนราด อะเดนาวร์ (Konrad Adenauer) รัฐบาลเยอรมันปกครองตนเอง โดยมีนโยบายในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ดี สามารถฟื้นฟูประเทศได้อย่างรวดเร็ว โดยที่อังกฤษมีท่าทีต้อนรับเยอรมันในการรวมยุโรป ส่วนฝรั่งเศสยังคงมีท่าทีที่ตรงกันข้ามและต้องการให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการนานาชาติเพื่อควบคุมแคว้นรัวห์ เพื่อควบคุมการผลิตถ่านหินและเหล็กกล้าของเยอรมนีตะวันตก ซึ่งแท้ที่จริงแล้วฝรั่งเศสสามารถใช้อิทธิพลที่มีอยู่นี้นำเอาแร่ธาตุที่สำคัญทั้งสองนี้มาใช้ในการฟื้นฟูประเทศได้ แน่นอนว่าการดำเนินการดังกล่าวนี้ได้รับการคัดค้านจากเยอรมันตะวันตกอย่างมาก เช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกาเห็นด้วยกับอังกฤษ เพราะมองเห็นผลประโยชน์ของการจัดตั้งองค์กรที่จะส่งผลต่อความสามารถในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันตก ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องเข้ามากดดันเพื่อคลี่คลายปัญหา มอนเนต์เองได้เห็นช่วงจังหวะนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่รอคอยอยู่ในการสร้างองค์การแบบเหนือรัฐเพื่อควบคุมถ่านหินและเหล็กกล้าตามที่ได้หวังไว้

ในวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 นายคอนราด อะเดนาวร์ (Konrad Adenauer) ได้เห็นชอบทำให้ มีการประกาศแผนการชูมาน (Schuman declaration) ขึ้นโดยเนื้อหาหลักเน้นถึงการสร้างความแข็งแกร่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางอุตสาหกรรม ซึ่งนำมาสู่การยุติข้อพิพาทระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมันตะวันตก เนื่องจากมีผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจนมาเป็นสหภาพยุโรปที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน ส่วนอังกฤษนั้นได้รับทราบการแจ้งถึงแผนการชูมานล่วงหน้าเพียงไม่กี่ชั่วโมงก่อนการประกาศเป็นแถลงการณ์

ในที่สุดความพยายามของ (The Six) ได้ทำให้เกิดการลงนามในสนธิสัญญาปารีส (Treaty of Paris) ขึ้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 1951 ในการตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้ายุโรป (European Coal and Steel Community : ECSC) ผู้ที่สนับสนุนความคิดในการรวมยุโรปเห็นว่าการรวมยุโรปนั้นน่าจะทำในภาคส่วนที่มีผลกระทบน้อยต่อประเทศสมาชิก แต่ให้ประโยชน์ร่วมอย่างสูงสุดซึ่งควรจะเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นประสบผลสำเร็จ ทำให้มีแนวคิดในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) และประชาคมพลังงานปรมาณูยุโรป

---

[1] Aldrich Richard. (2001). *The Hidden Hand-Britain, American and Cold War Secret Intelligence*. P. 101.

(European Atomic Energy Community - Euratom) จากการประชุมที่เมสินา (Messina) ของกลุ่ม (The Six) ซึ่งได้นำมาสู่การลงนามของสนธิสัญญากรุงโรมในวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1957 ซึ่งเนื้อหาของสนธิสัญญานี้ถือว่าเป็นเนื้อหาหลักที่สหภาพยุโรปได้นำมาปรับใช้จนถึงปัจจุบัน[1]นั้น ถือเป็นจุดกำเนิดของสหภาพยุโรป

พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1950-1958

ช่วงค.ศ. 1950 กลุ่มประเทศยุโรปทั้ง 6 ประเทศซึ่งประกอบไปด้วย ฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี เบลเยี่ยม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ได้ร่วมมือกันจัดตั้งประชาคมยุโรปขึ้นมาได้สำเร็จ 3 ประชาคม คือ ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (The European Coal and Steel Community : ECSC) ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community : EEC) และประชาคมปรมาณูยุโรป (The European Atomic Community: EURATOM) โดยถูกเรียกรวมว่าประชาคมยุโรป (The European Community: EC) ซึ่งทั้งสามประชาคมนั้นมีพัฒนาการดังนี้

ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (The European Coal and Steel Community: ECSC)

แผนการชูมาน (The Schuman Plan) ของโรเบิร์ต (Robert Schuman) รัฐมนตรีต่างประเทศของฝรั่งเศส แผนการนี้เป็นแผนการรวมอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กกล้าของยุโรปตะวันตกเข้าไว้ด้วยกัน เป็นการบูรณาการเศรษฐกิจเฉพาะภาค (Sectoral Intergration) ตามแนวความคิดของฌอง มอนเนต์ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญอยู่เบื้องหลังการยกร่างแผนการ และสนับสนุนให้โรเบิร์ต ชูมาน (Robert Schuman) เสนอความคิดดังกล่าวโดยการเสนอคำประกาศแผนการชูมาน (The Schuman Declaration) อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 เพื่อเชิญชวนให้เยอรมนีเข้าร่วมแผนการนี้โดยร่วมมือกับฝรั่งเศส เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรปขึ้นมา จุดประสงค์สำคัญของการรวมอุตสาหกรรมถ่านหินและเหล็กกล้าของสองประเทศเข้าไว้ด้วยกันก็คือ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของยุโรป และทำให้สงครามระหว่าง 2 ประเทศเป็นสิ่งที่จะไม่มีการคาดคิดกันอีกต่อไปว่าจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งทำให้เป็นที่เข้าใจกันได้เป็นดีว่า ฝรั่งเศสเสนอแผนการดังกล่าวขึ้นมาเพื่อควบคุมเยอรมันมิให้ฟื้นตัวทางอุตสาหกรรมสงครามเร็วเกินไป เพื่อเป็นการค้ำประกันความปลอดภัยของฝรั่งเศสและของยุโรป[2] ในเวลาเดียวกันพร้อม ๆ กันนั้นก็จะเกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ฝรั่งเศสด้วย

---

[1]สาธิน สุนทรพันธุ์. (2550, มกราคม-มิถุนายน). ย้อนพินิจ: พัฒนาการการรวมยุโรปก่อนสนธิสัญญาโรม. *วารสารยุโรปศึกษา*. 15(1):32-33.

[2]Blair. A. (2005). The European Union since 1945. P. 16.

ปรากฏว่าเยอรมนีตะวันตกตอบรับแผนการชูมานอย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้นำเยอรมนีมองเห็นประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองอันจะเกิดจากการร่วมมือก่อตั้งประชาคมดังกล่าว ฉะนั้นเยอรมนีตะวันตกจึงเป็นประเทศแรกที่ให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศสในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของยุโรป นอกจากนี้แล้วอิตาลี และกลุ่มประเทศเบเนลักซ์ซึ่งเห็นด้วยกับแนวความคิดและประโยชน์ของการบูรณาการยุโรปมาแต่แรกแล้วก็ได้เข้าร่วมในแผนการชูมานนี้ด้วย ด้วยเหตุนั้นประเทศทั้งหกจึงได้เปิดการเจรจาระหว่างกันขึ้น และปรากฏผลในสนธิสัญญาปารีส (The Paris Treaty) ฉบับค.ศ. 1951 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในตอนต้น ค.ศ. 1952 ทำให้เกิดประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรปขึ้นมาอย่างเป็นทางการ

ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community : EEC) และประชาคมปรมาณูยุโรป (The European Automic Community: EURATO

หลังจากการทำงานใน EEC มา 3 ปี ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าก็ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้บรรดาผู้นำประเทศยุโรปทั้งหกและนักยุโรปนิยมที่สนับสนุนการรวมยุโรปในแนวทางของการบูรณาการ มีความต้องการที่จะขยายขอบเขตของการบูรณาการเศรษฐกิจทุกภาคเข้าด้วยกันในรูปของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community) เพื่อให้เป็นทั้ง สหภาพศุลกากรและตลาดร่วมยุโรป (The Common Market) ในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจการค้าของยุโรปตะวันตกได้มากขึ้น[1] ด้วยเหตุนี้กลุ่มประเทศทั้งหกจึงได้จัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศขึ้นที่เมืองเมสสินา ในประเทศอิตาลีเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1955 ซึ่งรู้จักกันในนาม (The Messina Conference) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC)และประชาคมปรมาณูแห่งยุโรป (EURATOM)

หลังจากการประชุมที่เมสสินา ประเทศทั้งหกได้เปิดการเจรจาระหว่างกันอีก ปรากฏผลในการลงนามในสนธิสัญญาแห่งโรม (The Treaties of Rome) 2 ฉบับ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1957 สนธิสัญญาดังกล่าวซึ่งเป็นสนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) และประชาคมปรมาณูแห่งยุโรป (EURATOM) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1958 เป็นต้นมาประชาคมทั้งสามนี้คือ ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (ECSC) และประชาคมปรมาณูแห่งยุโรป (EURATOM) จึงได้กลายเป็นพื้นฐานของประชาคมยุโรป โดยมีประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเป็นประชาคมหลักที่ใหญ่และสำคัญที่สุด เนื่องจากครอบคลุมการบูรณาการเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตกในขณะที่ประชาคมปรมาณูแห่งยุโรป (EURATOM) เป็นหน่วยงานเล็กๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านนิวเคลียร์ ได้แก่ การจัดสรรการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและส่งเสริมการค้าโดยการเร่งจัดตั้งและส่งเสริมการอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยนิวเคลียร์ ค้นคว้าวิจัยการพัฒนาอุตสาหกรรมสาธารณสุข และความปลอดภัยจากการใช้นิวเคลียร์ และยังได้ระบุไว้ในสนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมปรมาณูแห่งยุโรป

---

[1] J.F. Dennian. (1967). *The Common Market* . p. 5.

(EURATOM) ไว้ว่าจะไม่มีการดำเนินการใดๆ เพื่อการทหารอย่างเด็ดขาด[1] ประชาคมทั้งสามนี้ทำงานในลักษณะแยกกัน

ในระยะแรกประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community: EEC) ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาคมยุโรปมาแต่ต้น ซึ่งประกอบด้วยองค์กรหลัก 4 องค์กรคือ[2]

- คณะมนตรี (The Council of Ministers) มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ

- คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission) เป็นองค์กรเหนือรัฐและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานของประชาคม

- รัฐสภายุโรป (The European Parliament) ในช่วงแรกยังไม่ได้มีการเลือกตั้งโดยตรง เพิ่งมีการเลือกตั้งโดยตรงเมื่อค.ศ. 1979

- ศาลยุติธรรมยุโรป (The European Court of Justice) มีหน้าที่ควบคุมดูแลในเรื่องการบังคับใช้ และการตีความกฎหมายของประชาคม รวมทั้งพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายประชาคม

เมื่อประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้พัฒนาเป็นประชาคมยุโรปและสหภาพยุโรปแล้ว สถาบันเหล่านี้ก็ได้กลายเป็นสถาบันหลักของสหภาพยุโรปในเวลาต่อมา

พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1959-1985

การบูรณาการยุโรปนั้นจะต้องเกิดขึ้นใน 2 ระดับคือ การบูรณาการในเชิงลึก (Deepening) หมายถึงการพัฒนาด้านกลไกหรือสถาบันเพื่อนำไปสู่ความเป็นองค์การเหนือรัฐให้มากที่สุด และการบูรณาการในเชิงกว้าง (Widening) หมายถึงขยายจำนวนสมาชิกให้ครอบคลุมทั้งภูมิภาค[3]

แต่ปรากฏว่านับแต่การจัดตั้งประชาคมยุโรปใน ค.ศ. 1958 มาจนถึง ค.ศ. 1969 กระบวนการทั้ง 2 ระดับอยู่ในภาวะชะงักงัน เนื่องมาจากสาเหตุภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และอีกสาเหตุสำคัญคือการกลับเข้ามีอำนาจในการบริหารงานอีกครั้งของประธานาธิบดีชาร์ล เดอโกลล์ (Charles de Gaulle) แห่งฝรั่งเศส ในค.ศ. 1958 ภายหลังจากการจัดตั้ง EEC ได้ไม่นาน ชาร์ล เดอ โกลล์ได้กลับคืนอำนาจและเห็นว่า EEC เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ที่จะทำให้สหรัฐแห่งยุโรป (United State of European) ตามแนวคิดของเขาประสบความสำเร็จ อีกทั้งจะทำให้ฝรั่งเศสกลายเป็นผู้นำในเวทีการเมืองยุโรป ข้อเสนอแนะของฝรั่งเศสจึงมักเป็นที่ขัดแย้งกับรัฐสมาชิกอื่นอยู่เสมอ อันเป็นที่มาของปัญหาในประชาคมยุโรปได้แก่

---

[1] Alan Compbell. ; & Dennis Thomson. *Common Market Law & Tests and Commentaries*. P. 26.

[2] วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2540). *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*. น. 336-337.

[3] Laffan B. (1992). *Integration and Co-operation in Europe*. P. 57.

ปัญหาเกี่ยวกับแผนฟูเชต์ (Fouchet Plan)

ในค.ศ. 1961 ได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งสหภาพการเมืองยุโรป โดยประธานาธิบดีชาร์ล เดอโกล ที่กรุงบอนน์ ซึ่งสหภาพดังกล่าวจะอยู่ภายใต้กรอบของ EEC และเป็นครั้งแรกที่รัฐสมาชิกทั้ง 5 เห็นชอบในหลักการ ในค.ศ. 1962 ได้มีการเสนอแผนการจัดตั้งต่อที่ประชุมสุดยอดที่ประชุมกลับไม่ยอมให้การรับรอง เพราะแผนการนี้อยู่นอกเหนือสนธิสัญญาโรมและยังเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลตามแบบที่ชาร์ล เดอโกลล์ต้องการ ไม่ใช่เป็นองค์การเหนือรัฐตามแนวทางของประชาคมยุโรป ซึ่งหากมีการจัดตั้งขึ้นจริง จะทำให้คณะกรรมาธิการยุโรปอ่อนแอลงและไม่ส่งผลดีต่อ EEC ข้อเสนอของชาร์ล เดอโกลล์จึงไม่เกิดขึ้น ประเด็นปัญหาดังกล่าวได้สร้างความตึงเครียดให้กับการเมืองไม่น้อย

ปัญหาอังกฤษขอเข้าเป็นสมาชิกประชาคมยุโรป

เนื่องจากอังกฤษไม่ได้เข้าร่วมในการกระบวนการบูรณาการยุโรปตั้งแต่แรก ด้วยเหตุผลว่าหากอังกฤษเข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกของประชาคมยุโรปซึ่งเป็นระบบเหนือรัฐ อังกฤษจะต้องการสูญเสียอำนาจอธิปไตยของชาติไปบางส่วน อีกทั้งเกิดความไม่มั่นใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากตลาดร่วมยุโรป นอกจากนี้อังกฤษยังได้จัดตั้งสมาคมการค้าเสรียุโรป (European Free Trade Association :EFTA) ขึ้นเป็นคู่แข่งกับ EEC โดยเป็นความร่วมมือระหว่างอังกฤษกับประเทศนอกกลุ่ม EEC อันได้แก่ ออสเตรีย เดนมาร์ก นอร์เวย์ โปรตุเกส สวีเดน และสวิตเซอร์แลนด์ ในค.ศ. 1961 อังกฤษประสบปัญหาทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถแก้ไขเองได้ รวมกับสมาคมการค้าเสรียุโรปก็ไม่ได้เกิดประโยชน์ตามที่อังกฤษมุ่งหวังไว้และความสัมพันธ์ที่ลดลงของสหรัฐอเมริกาจากวิกฤตการณ์คลองสุเอช ทำให้อังกฤษตัดสินใจเข้าร่วมประชาคมยุโรป ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้อังกฤษแก้ปัญหาเศรษฐกิจในครั้งนี้ได้ แต่อังกฤษก็ถูกยังยั้งการเข้าเป็นสมาชิกถึง 2 ครั้งจากประธานาธิบดีชาร์ล เดอโกลล์ นำมาซึ่งวิกฤตการณ์ภายในประชาคมอยู่เป็นเวลานาน ทำให้ประชาคมยุโรปไม่สามารถรับสมาชิกเพิ่มได้[1]

วิกฤตการณ์ที่นั่งว่าง (Empty Chair Crisis)

ในค.ศ. 1965 ประธานคณะกรรมาธิการยุโรปในขณะนั้นคือ วัลเทอร์ ฮัลชไตน์ (Walter Hallstein) ได้เสนอให้มีการปรับเปลี่ยน EEC ประเด็นสำคัญคือ ให้มีการขยายกระบวนการตัดสินใจ (Decision-making) ในคณะมนตรีแห่งประชาคมยุโรป จากการใช้การออกเสียงแบบเอกฉันท์ ให้มาเป็นการออกเสียงข้างมากอย่างมีเงื่อนไข ทำให้ชาร์ล เดอโกลล์ ไม่พอใจ เพราะเห็นว่ามีความพยายามที่จะทำให้ EEC เป็นองค์กรแบบเหนือรัฐมากเข้าไปทุกทีอีกทั้งยังขัด

[1] วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2555). ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของสหภาพยุโรป. ใน *บูรณาการสหภาพยุโรป.* น. 30-34.

กับแนวคิดการจัดตั้งสหรัฐแห่งยุโรปของเขา ในค.ศ. 1965 ประธานาธิบดีได้ทำการประท้วงโดยการสั่งให้ผู้แทนระดับสูงของฝรั่งเศสทั้งหมดออกจากที่ประชุมและเดินทางกลับฝรั่งเศส[1] ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ที่นั่งว่างในคณะมนตรีนานถึง 7 เดือน

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประชาคมยุโรปนี้ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งในเชิงลึกและในเชิงกว้างแม้ว่าตลาดร่วมยุโรปประสบความสำเร็จในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐสมาชิกได้อย่างรวดเร็ว และสามารถทำหน้าที่เป็นกลุ่มทางเศรษฐกิจให้แก่ยุโรปตะวันตกได้เป็นอย่างดี แต่ในเชิงบูรณาการนั้น กลับไม่ได้มีการพัฒนาระบบองค์การเหนือรัฐให้มีอำนาจมากขึ้น การขยายจำนวนสมาชิกก็ไม่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการสมัครเข้าประชาคมยุโรปของอังกฤษซึ่งเป็นมหาอำนาจหลักของยุโรปนั้น ได้ถูกยับยั้งโดยประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกลล์ (Charles de Gaulle) แห่งฝรั่งเศสถึง 2 ครั้งส่งผลให้ประเทศอื่นไม่สามารถเข้าร่วมในประชาคมตามไปด้วย ปัญหาและอุปสรรคของการบูรณาการยุโรปส่วนใหญ่เกิดจาก การดำเนินนโยบายยุโรปของประธานาธิบดีชาร์ล เดอโกลล์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการบูรณาการยุโรปในระบบสหพันธ์ตามแนวทางที่บรรดาผู้ก่อตั้งประชาคมยุโรปได้วางเป้าหมายไว้ ภาวะชะงักงันในช่วงนี้ทำให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในประชาคมยุโรปคือ

ความขัดแย้งกันของผู้นำชาติสมาชิกทางด้านแนวคิดและนโยบายที่มีต่อประชาคมจะเป็นผลเสียต่อการบูรณาการยุโรปในอนาคตหรือไม่ อีกทั้งแนวคิดชาตินิยมและความต้องการมีอำนาจอธิปไตยของรัฐชาติจะกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินแบบองค์การเหนือรัฐตามแนวทางของประชาคมยุโรป ในค.ศ. 1969 ได้มีความเคลื่อนไหวเพื่อเร่งกระบวนการบูรณาการให้เป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญาแห่งโรม โดยมีการประชุมสุดยอด (The Summit Meeting) ของผู้นำประชาคมที่กรุงเฮกเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1969 ที่ประชุมได้มีมติให้เร่งรัดการบูรณาการทั้ง 2 ระดับ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การจัดตั้งสหภาพทางการเงินของยุโรป (European Monetary Union: EMU) และการขยายจำนวนสมาชิก[2] การบูรณาการยุโรปจึงเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงทศวรรษที่ 1970

นอกจากนี้การเปลี่ยนตัวผู้นำในประเทศสมาชิกคือ ฝรั่งเศสเปลี่ยนจากประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกลล์ มาเป็นจอร์จ ปอมปิดู และนายวิลลี่ บรานดท์ (Willy Brandt) ผู้นำของทั้งสองประเทศจึงเป็นแกนนำสำคัญที่ผลักดันให้มีการประชุมสุดยอดของประชาคมยุโรปที่กรุงเฮกเกิดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1969 และความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตและระหว่างยุโรปตะวันตกกับยุโรปตะวันออกในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม ด้วยเหตุนี้ทั้งฝรั่งเศสและ

---

[1]แหล่งเดิม. น. 35.

[2]วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2548). เส้นทางสู่สหภาพยุโรป. *เอกสารประกอบรายวิชาบูรณาการสหภาพยุโรปเบื้องต้น.* น. 4-6.

เยอรมนีจึงหันไปร่วมกันแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อเร่งบูรณาการประชาคมยุโรปต่อไป เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการการบูรณาการยุโรป

ผลจากการบูรณาการยุโรปในเชิงกว้างช่วง ค.ศ. 1969-1985 คือใน ค.ศ. 1973 ประชาคมยุโรปมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิม 6 ประเทศเป็น 9 ประเทศคือรับ อังกฤษ ไอร์แลนด์ และเดนมาร์ก เข้าเป็นสมาชิกใหม่ ทำให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นในประชาคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับอังกฤษเข้าเป็นสมาชิกได้ทำให้อีซีสามารถขยายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้อย่างกว้างขวาง กับกลุ่มประเทศเครือจักรภพ ในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลุ่มประเทศอดีตอาณานิคมในแอฟริกา แปซิฟิก และทะเลแคริบเบียน รวมถึงการขยายความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและกลุ่มละตินอเมริกาในลักษณะกลุ่มต่อกลุ่ม ต่อมาในค.ศ. 1981 ประชาคมยุโรปรับกรีซเข้าเป็นสมาชิกในลำดับที่ 10 และในค.ศ. 1986 ได้รับ สเปน โปรตุเกส เข้าเป็นสมาชิก[1] ทำให้อีซีมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทั้งหมด 12 ประเทศ

ส่วนผลจากการบูรณาการในเชิงลึก ได้แก่การพัฒนาทางด้านสถาบัน ได้มีการพัฒนาสถาบันของประชาคมยุโรปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการจัดตั้งที่ประชุมสุดยอดยุโรปหรือคณะมนตรียุโรป (The European Council) ขึ้นมาในทศวรรษที่ 1970 มีการเลือกตั้งโดยตรงในรัฐสภายุโรปโดยเริ่มเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1979 ส่งผลให้รัฐสภายุโรปมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และได้มีการขยายบทบาททางนิติบัญญัติให้แก่รัฐสภายุโรปด้วย อีกทั้งยังมีการจัดตั้งระบบการเงินยุโรป (European Monetary System) และการกำหนดหน่วยทางการเงินยุโรปที่เรียกว่า (European Currenvy Unit : ECU) ขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่จะทำให้ประชาคมยุโรปสามารถพัฒนาเป็นสหภาพเศรษฐกิจการเงินของยุโรปได้ก้าวหน้ากว่าในทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าจะไม่สามารถบรรลุตามมติของที่ประชุมที่กรุงเฮกทั้งหมดก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ 1970 – 1985 ประชาคมยุโรปก็ยังประสบกับอุปสรรคและปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาด้วยงบประมาณ ปัญหาการกำหนดนโยบายทางการเกษตรร่วมกัน ปัญหาการปรับโครงสร้างและผลประโยชน์ของสมาชิกใหม่กับโครงสร้างของประชาคม เป็นต้น ทำให้กระบวนการบูรณาการยุโรปทั้ง 2 ระดับไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1986-1993

ในช่วงค.ศ. 1986-1993 ได้มีการบูรณาการของประชาคมยุโรปครั้งใหญ่เกิดขึ้นใน 2 เรื่องด้วยกันคือ การจัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรป (Single European Market) และการลงนามในสนธิสัญญามาสทริสต์ (The Masstrict Treaty) เพื่อจัดตั้งสหภาพยุโรป ซึ่งส่งผลให้ประชาคม

---

[1] สาธิน สุนทรพันธุ์. (2555). การขยายสมาชิกของสหภาพยุโรป. ใน *บูรณาการสหภาพยุโรป*. น. 170-175.

ยุโรปเปลี่ยนสถานภาพเป็นสหภาพอย่างเป็นทางการ เมื่อค.ศ. 1993 หลังจากที่สนธิสัญญามาสทริสต์ผ่านการให้สัตยาบันจากชาติสมาชิกครบแล้ว

การจัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรป (Single European Market)

การดำเนินงานจัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรป

ค.ศ. 1985 ประชาคมยุโรปได้จัดทำรายละเอียดว่าด้วยการสถาปนาตลาดเดียวภายในยุโรป โดยการจัดพิมพ์สมุดปกขาว ภายใต้ชื่อ “The White Paper on Completing the Internal European Market” ขึ้น ต่อจากนั้นก็ได้มีการเจรจายกร่าง สนธิสัญญาจัดตั้งตลาดเดียว (The Single European Act : SEA) ซึ่งผ่านการอนุมัติของที่ประชุมคณะมนตรียุโรปที่ลักเซมเบิร์ก เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1985 และบรรดาประมุขของรัฐและหัวหน้ารัฐบาลประเทศสมาชิกได้ลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าว[1] เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1987 โดยมีโครงการที่จะทำให้การจัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรปเสร็จสมบูรณ์ภายในสิ้น ค.ศ. 1992 ซึ่งรวมเรียกว่า “โครงการ 1992” (The 1992 Programme) ท้ายที่สุดยุโรปตลาดเดียวได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1993

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการจัดตั้งตลาดเดียว

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ได้มีความเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยน “ตลาดร่วมยุโรป” (Common Market) โดยการรวมตลาดของประเทศสมาชิกของประชาคมให้เป็นตลาดเดียว (Single Market) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้สินค้า ทุน บริการ และแรงงานภายในประชาคมยุโรปเคลื่อนไหวได้อย่างเสรี[2] นับเป็นก้าวสำคัญในการบูรณาการเศรษฐกิจและสังคมของชาติสมาชิกอีซีอันจะนำมาซึ่งการบูรณาการทางด้านการเงินและการเมืองในเวลาต่อมา

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการจัดตั้งตลาดเดียวได้แก่ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจการเงินภายในประชาคม ความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปทางด้านสถาบันของประชาคม เพราะระบบการตัดสินใจที่ล่าช้าจำเป็นต้องมีการปฏิรูปด้านสถาบัน เพื่อทำให้การดำเนินงานของประชาคมยุโรปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แรงผลักดันทางเศรษฐกิจ ปัจจัยสำคัญที่สุดคือแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ ที่ผลักดันให้ประชาคมยุโรปมีการจัดตั้งตลาดเดียวขึ้นมาเพื่อให้เป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพสูงในการแข่งขันทางด้านการค้ากับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ในเอเชีย แรงผลักดันจากสมาชิกหลักของประชาคม ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนีตะวันตกและอังกฤษ จะช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประชาคมแล้ว ยังจะช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง

---

[1]วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2544). *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.* หน้า 414.

[2]จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2546). *สหภาพยุโรปกับบทบาทในโลกปัจจุบัน.ใน สหภาพยุโรปโฉมใหม่และ 27 ประเทศสมาชิก.* หน้า 9-10.

กันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทั้งยังจะทำให้สามารถสร้างเอกลักษณ์ทางด้านนโยบายต่างประเทศอันเป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกาได้ในเวลาเดียวกัน

ผลของการจัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรป

จัดตั้งตลาดเดียวแห่งยุโรปได้ปฏิรูปโครงสร้างของประชาคมยุโรปในเรื่องกระบวนการตัดสินใจของคณะมนตรี (Council of Ministers) และการเพิ่มอำนาจในเรื่องการตัดสินใจให้แก่รัฐสภายุโรป (European Parliament) ในเวลาเดียวกันก็ได้วางพื้นฐานในเรื่องการมีนโยบายต่างประเทศและความปลอดภัยร่วมกันให้แก่ประชาคม และได้ช่วยขยายขอบเขตนโยบายร่วมกันของประชาคมในด้านต่าง ๆ อีกหลายด้าน มีผลทำให้ยุโรปกลายเป็น “ยุโรปที่ไร้พรมแดน” อีกทั้งก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในกลุ่มเศรษฐกิจการค้านอกยุโรป ส่งผลให้มีความก้าวหน้าในการพัฒนาองค์การในภูมิภาคอื่นๆ[1] เช่น การเปลี่ยนแปลงในอาเซียน และ เอเปค นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภูมิภาคขึ้นดังจะเห็นได้จากเกิดการประชุมเอเชีย-ยุโรป หรือ ASEM ในช่วงหลังทศวรรษที่ 1990

การทำสนธิสัญญาจัดตั้งสหภาพยุโรป (The European Union)

การลงนามในสนธิสัญญามาสทริสต์ (The Masstrict Treaty) เกิดจากการพัฒนาการการก่อตั้งสหภาพทางเศรษฐกิจและการเงิน (Economic and Monetary Union: EMU) และการก่อตั้งสหภาพทางการเมือง (Political Union) ซึ่งทั้งสององค์กรนี้มีความสัมพันธ์คือ

สหภาพทางเศรษฐกิจและการเงิน (Economic and Monetary Union: EMU)

เป็นผลมาจากการพัฒนาการแผนการสร้างตลาดเดียวของยุโรป (Single European Market) เพราะการจัดตั้งตลาดเดียวทำให้เกิดความจำเป็นในการบูรณาการเศรษฐกิจและการเงินของยุโรป ทั้งนี้ประชาคมยุโรปจะต้องมีการเงินสกุลเดียวกัน (European Common Currency) มีธนาคารกลางแห่งยุโรป (European Central Bank) รูปแบบสหภาพทางเศรษฐกิจและการเงินจะทำให้การบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเงินของยุโรปดำเนินไปด้วยความมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ค.ศ. 1988 เมืองแฮนโนเวอร์ (Hanover) คณะกรรมาธิการยุโรปจึงมีมติและศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจและการเงินของยุโรป และในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1990 ที่กรุงโรม ที่ประชุมยุโรปมีมติยอมรับข้อเสนอทั้งหมด

สหภาพทางการเมือง (Political Union)

เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นระหว่างค.ศ. 1989-1990 มีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งการรวมเยอรมนีใน ค.ศ. ถือว่าเป็นผลกระทบที่สำคัญต่อการจัดตั้ง

---

[1] จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2546). สหภาพยุโรปกับบทบาทในโลกปัจจุบัน.*ใน สหภาพยุโรปโฉมใหม่และ 27 ประเทศสมาชิก.* หน้า 16-17.

สหภาพยุโรปในขณะนั้น เนื่องจากฝรั่งเศสเห็นว่าการรวมเยอรมนีเข้าไว้ด้วยกันจะทำให้เยอรมนีมีอำนาจมากขึ้น การผูกพันเยอรมนีไว้ในกระบวนการยุโรปจึงเป็นวิธีการที่ดีที่จะได้ทำการตรวจสอบเยอรมนีไปพร้อมกันด้วย แนวคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรี เฮลมุท โคห์ล (Helmut Kohl) ของเยอรมนีตะวันตกซึ่งมองเห็นประโยชน์จากการมีบทบาทนำในสหภาพยุโรป และเป็นเหตุผลให้ฝรั่งเศสและเยอรมนีตะวันตกส่งข้อเสนอว่าด้วยการจัดตั้งสหภาพทางการเมืองแห่งยุโรป ข้อเสนอดังกล่าวประกอบไปด้วย

-การเสริมสร้างการควบคุมประชาธิปไตย

-การสร้างความชอบธรรมให้แก่สหภาพทางการเมืองของยุโรป

-การปรับปรุงประสิทธิภาพทางสถาบันของประชาคมยุโรป

-การเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการเงิน

-การนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy: CFSP)

สงครามอ่าวเปอร์เซียใน ค.ศ. 1991 เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สหภาพยุโรปจำเป็นต้องมีนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน เพราะอำนาจของ EPC ที่กำหนดไว้สนธิสัญญาการจัดตั้งตลาดเดียวยุโรป (Single European Market) ไม่ได้ทำให้สหภาพยุโรปมีบทบาทมากพอ[1] ดังนั้นการเจรจาเพื่อยกร่างสนธิสัญญาจัดตั้งสหภาพทางการเมืองจึงได้มีการผลักดันให้สหภาพยุโรปมีนโยบายการต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันเป็นของตัวเอง

สุดท้ายการเจรจาเพื่อยกร่างสนธิสัญญาจัดตั้งสหภาพยุโรป (The Treaty on European Union) ก็เสร็จสิ้นลงโดยผ่านมติการยอมรับ และมีการลงนามโดยหัวหน้ารัฐบาลประเทศต่างๆ ในที่ประชุมสุดยอดยุโรป ณ เมืองมาสทริสต์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 สนธิสัญญาฉบับนี้จึงได้ชื่อว่า “สนธิสัญญามาสทริสต์” (The Masstrict Treaty) เป็นสนธิสัญญาที่แก้ไขเพิ่มเติมสนธิสัญญาที่เป็นแม่บทของประชาคมยุโรปรวม 4 ฉบับด้วยกันคือ สนธิสัญญาปารีส สนธิสัญญาโรมทั้ง 2 ฉบับและกฎหมายยุโรปตลาดเดียว อันถือว่าเป็นสนธิสัญญาที่มีความสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์และพัฒนาการการบูรณาการยุโรป[2] ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993 หลังจากที่ประเทศสมาชิกของประชาคมยุโรปได้ให้สัตยาบันครอบแล้ว ซึ่งส่งผลให้ประชาคมยุโรปเปลี่ยนสถานภาพเป็นสหภาพยุโรป

---

[1] วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2544). *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง*. หน้า 418-421.

[2] วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2555). ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของสหภาพยุโรป. ใน *บูรณาการสหภาพยุโรป*. น. 57.

(The European Union) สนธิสัญญามาสทริสต์ประกอบไปด้วย 3 เสาหลัก (Three Pillars) คือ[1]

เสาหลักที่ 1 คือประชาคมยุโรป เป็นการรวมเอาประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (The European Coal and Steel Community: ECSC) ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (The European Economic Community : EEC) และประชาคมปรมาณูยุโรป (The European Atomic Community: EURATOM) เข้าไว้ด้วยกันใช้การบริหารแบบอำนาจเหนือรัฐ (Supranational Power) มีคณะกรรมาธิการยุโรปเป็นผู้ดูแล

เสาหลักที่ 2 คือนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy: CFSP) ซึ่งนโยบายดังกล่าวไม่ได้อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันเหนือรัฐ แต่ดำเนินงานไปในลักษณะความร่วมมือระหว่างรัฐ (Intergovernmental Power) มีเป้าหมายเพื่อแสดงบทบาทและท่าทีของสหภาพยุโรปในเวทีระดับโลก มีคณะมนตรียุโรป (European Council) เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในกรณีที่องค์การต่างๆ มีความเห็นไม่สอดคล้องกัน

เสาหลักที่ 3 คือกระบวนการยุติธรรมและกิจการภายในของสหภาพยุโรป (Justice and Home Affairs: JHA) ดำเนินงานไปในลักษณะความร่วมมือระหว่างรัฐ (Intergovernmental Power) เช่นเดียวกับเสาหลักที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ตลาดเดียวแห่งยุโรป เป็นพื้นที่ปราศจากพรมแดนและทำให้เกิดการค้ำประกันการเคลื่อนที่โดยเสรีของ ทุน สินค้า และแรงงาน

นอกจากนี้สนธิสัญญามาสทริสต์ ยังได้ส่งเสริมการดำเนินงานโครงสร้างทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งเป็นโครงสร้างที่นอกเหนือไปจากด้านเศรษฐกิจส่วนสหภาพทางการเงินและเศรษฐกิจยุโรป (Economic and Monetary Union: EMU) ซึ่งจะต้องมีการใช้เงินสกุลเดียวกันนั้น อังกฤษได้ปฏิเสธที่จะรับรองเงื่อนไขบางประการและในเวลาต่อมาได้มีการประกาศไม่เข้าร่วมในสหภาพทางการเงินและเศรษฐกิจยุโรป รวมไปถึงการไม่รับมาตรการทางสังคมอีกด้วย

พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1994-2011

วันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 1997 ชาติสมาชิก 15 ประเทศ ได้มีการรับรองและลงนามได้มีการจัดทำสนธิสัญญาฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป ประเทศ ณ ที่ประชุมสุดยอดยุโรปที่เมืองอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ สนธิสัญญาฉบับนี้จึงใช้ชื่อว่าสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (The Treaty of Amsterdam) ซึ่งมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1999 โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นหลัก เช่น การปฏิรูปกลไกทางด้านสถาบันของสหภาพยุโรป การพัฒนานโยบายร่วมด้านการ

[1] สาธิน สุนทรพันธุ์. (2551). ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเส้นทางสู่สหภาพยุโรป. ใน *สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย.* หน้า. 38-39.

ต่างประเทศและความมั่นคง (CFSP) และการปรับปรุงในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรป

ในค.ศ. 2000 ได้มีการประชุมระหว่างรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปที่เมืองนีช ประเทศฝรั่งเศส วัตถุประสงค์ในการประชุมครั้งนี้คือ เพื่อปฏิรูปกลไกทางด้านสถาบันเพื่อให้พร้อมรองรับสมาชิกใหม่ สนธิสัญญานีซ (The Treaty of Nice) นี้ได้มีการลงนามเมื่อวันที่ 26 มีนาคม ค.ศ. 2001 ซึ่งทั้งสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมและสนธิสัญญานีซถือว่าเป็นสนธิสัญญาที่สำคัญต่อจากสนธิสัญญามาสทริสต์ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 2004 สหภาพยุโรปได้รับสมาชิกเพิ่มอีก 10 ประเทศได้แก่ ไซปรัส เชก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย มอลตา โปแลนด์ สโลวาเกียและสโลวีเนียทำให้สหภาพยุโรปมีสมาชิก 25 ประเทศ ส่วนโรมาเนียและบัลแกเรียได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2007 ซึ่งมีผลทำให้สหภาพยุโรปมีสมาชิก 27 ประเทศ

สหภาพยุโรปดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของสนธิสัญญาหลายฉบับ โดยสนธิสัญญาบางฉบับได้มีการบังคับใช้มานานกว่า 50 ปี นับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งประชาคมยุโรป อีกทั้งตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานสหภาพยุโรปต้องเผชิญกับความท้าทายหลัก 2 ประการคือ การขยายสมาชิกภาพเพื่อรับสมาชิกใหม่ และปัญหาเรื่องประสิทธิภาพในการดำเนินงานตลอดจนการสร้างความร่วมมือของรัฐสมาชิกที่มีความหลากหลาย ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม[1] จากเหตุผลดังกล่าวสนธิสัญญาลิสบอนจึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2007 เพื่อรองรับการขยายสมาชิกภาพ และการปฏิรูปการทำงานของสหภาพยุโรปในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังได้สร้างหลักประกันกับรัฐสมาชิกว่าสหภาพยุโรปจะไม่เป็นองค์กรที่มีสภาพเหนือรัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียว โดยสนธิสัญญาลิสบอนมีมาตรการที่เน้นย้ำขอบเขตอำนาจและการเคารพเอกลักษณ์ของรัฐสมาชิก แต่มีเพียงรัฐบาลของรัฐสมาชิกบางประเทศเท่านั้นที่ให้สัตยาบันยอมรับสนธิสัญญาดังกล่าว สนธิสัญญาลิสบอนจึงได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2009 ภายหลังจากที่มีการให้สัตยาบันจากรัฐสมาชิกทั้ง 27 ประเทศ นอกจากนี้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวยังได้บัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกัน หลักนิติธรรมและการเคารพสิทธิมนุษยชน คือคุณค่าทางกฎหมายหลัก ๆ ของสหภาพยุโรป ซึ่งได้นำมาบัญญัติไว้ในส่วนแรกของสนธิสัญญา และยังเป็นคุณค่าทางกฎหมายของรัฐสมาชิกทำให้สหภาพยุโรปเป็นที่ยอมรับในเวทีโลกมากขึ้น

หลังจากที่ประชาคมยุโรปและสหภาพยุโรปได้ใช้เวลาอันยาวนานในการพัฒนากระบวนการบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจและระบบการเงินของยุโรปตามขั้นตอนต่างๆ เพื่อทำให้สหภาพยุโรปเข้าสู่สหภาพทางการเงินนั้น ในที่สุดวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1999 ก็ได้มีการประกาศใช้สกุลเงินยุโรปในนามของเงินยูโร อย่างเป็นทางการ

---

[1] The Treaty of Lisbon. (November 2007). *Implementing the Institutional Innovation*.

การใช้เงินยูโร (The Euro) เกิดจากสนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมยุโรป (The EC Treaty) ว่าด้วยสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน (Economic and Monetary Union : EMU) มาตรา 102a ถึงมาตรา 109m[1] มีจุดมุ่งหมายเพื่อประกาศใช้เงินยูโรเป็นสกุลร่วมที่มีเสถียรภาพของสหภาพยุโรป (European Union: EU) เดิมเรียกว่า “หน่วยการเงินของยุโรป” (The European Currency Unit : ECU) มีหน้าที่เป็นหน่วยเงินกลางระหว่างประเทศสมาชิก นับตั้งแต่มีการประกาศใช้ระบบการเงินยุโรป (European Monetary System : EMS) ซึ่งเป็นตะกร้าเงินที่โยงค่าเงินสกุลต่าง ๆ ของชาติสมาชิกประชาคมยุโรปเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้มีอัตราแลกเปลี่ยนที่ค่อนข้างแน่นอน ค่า ECU จึงลดลงเมื่อเทียบสกุลเงินของชาติสมาชิกบางประเทศที่มีเสถียรภาพ แต่เงินยูโรไม่ได้เป็นระบบตะกร้าเงินเหมือน ECU และยังเข้าไปแทนที่สกุลเงินของชาติสมาชิกที่มีเสถียรภาพอีกด้วย เงินยูโรจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสหภาพยุโรป

ด้วยเหตุนี้ผู้นำประเทศสหภาพยุโรป จึงมีมติเมื่อเดือนธันวาคม 1995 ให้เรียกชื่อใหม่ว่า “เงินยูโร” เงินยูโรเริ่มอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1999 กับประเทศสมาชิก 11 ประเทศ ได้แก่เบลเยี่ยม เยอรมนี สเปน ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซ็มเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย โปรตุเกส และฟินแลนด์ ประเทศเหล่านี้ซึ่งรวมอยู่ในเขตยูโรหรือ (EURO ZONE) จะใช้เงินยูโรแทนสกุลเงินของชาติตน ความสำเร็จในการใช้เงินยูโรชี้เห็นถึงความสำเร็จในการบูรณาการทางด้านเศรษฐกิจการเงินของยุโรป คือทำให้สหภาพยุโรปมีสถานะเป็นสหภาพทางการเงินอย่างสมบูรณ์ในค.ศ. 1999

กำเนิดและพัฒนาการของอาเซียน

ความเปลี่ยนแปลงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มีผลมาจากความเปลี่ยนแปลงในมหาอำนาจทั้ง 4 ชาติ คือ สหภาพโซเวียต จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ความเปลี่ยนแปลงสำคัญของมหาอำนาจโซเวียตและจีนนั้นต้องถือว่า มีผลต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกลุ่มอาเซียนนั่นคือ การปฏิรูปภายในของโซเวียต มีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า เปเรสทรอยก้า และการปฏิรูปทางการเมืองที่เรียกว่า กลาสนอสท์ ของนานมิคาอิล กอร์บาชอฟ เพื่อที่จะแก้ไขความตกต่ำด้านเศรษฐกิจ[2]

ในค.ศ. 1954 จึงได้เกิดองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) SEATO เป็นข้อริเริ่มที่ได้รับแรงผลักดันจากสหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และไทย มีเป้าหมายหลักคือการรวมกลุ่มเพื่อเป็นพันธมิตรทางการทหารในการต่อต้านภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย

---

[1]วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2543). *สหภาพยุโรป*. หน้า 74.

[2] วรทัศน์ วัชรวลี. (2533). *ประชาชาติอาเซียน*. หน้า 2.

ตะวันออกเฉียงใต้[1] โดยองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization : SEATO) ถูกคาดหวังให้เป็น NATO แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าประเทศสมาชิกที่เป็นชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีเพียงแค่ 2 ประเทศเท่านั้นก็คือ ไทยและฟิลิปปินส์

ค.ศ. 1961 สมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia : ASA) ได้ถูกจัดตั้งขึ้น ประกอบด้วยสมาชิกคือ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ความแตกต่างของสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น เป้าหมายของสมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมุ่งเน้นประเด็นในภูมิภาคเป็นหลัก อย่างไรก็ดี ภายหลังที่มีการปรับโครงสร้างของสหพันธรัฐมาเลเซียโดยการผนวกรวมซาบาห์ (Sabah) และซาราวัค (Sarawak) เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ประธานาธิบดีซู การ์ โน (President Sukarno) ของอินโดนีเซียได้ประกาศนโยบายเผชิญหน้า (Confrontation) กับมาเลเซีย ในประเด็นเรื่องอธิปไตยเหนือดินแดนทางตอนเหนือของเกาะเบอร์เนียว ในขณะที่ฟิลิปปินส์ก็ประกาศอ้างสิทธิเหนือรัฐซาบาห์ (Sabah) สมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia : ASA) จึงตกอยู่ในสภาวะหมดสภาพไป

การเผชิญหน้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะมาเลเซียและอินโดนีเซีย ซึ่งเกือบจะนำไปสู่การใช้กำลัง และความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อเผชิญกับภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งกำลังแพร่ขยายอย่างรวดเร็วในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ประเทศในภูมิภาคเริ่มเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรความร่วมมือในภูมิภาคขึ้นมาใหม่ ช่วงต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1967 รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ได้ตอบรับคำเชิญเพื่อเข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาจัดตั้งองค์กรความร่วมมือในภูมิภาค

ในวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ. 1967 รัฐมนตรีต่างประเทศของทั้ง 5 ชาติ ได้ร่วมลงนามปฏิญญาอาเซียน (ASEAN Declaration)[2] หรือที่เรียกว่าปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) เพื่อจัดตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nation : ASEAN) ตามหลักการกฎหมายระหว่างประเทศ ปฏิญญา (Declaration) เป็นเพียงเอกสารที่แสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองเท่านั้น ไม่ได้มีผลผูกพันทางกฎหมายเหมือนในกรณีของสนธิสัญญา (treaty) ดร. ถนัด คอมันตร์ ได้เคยให้ความเห็นไว้ว่า ความสำคัญและความอยู่รอดของอาเซียนมิได้อยู่ที่ตัวเอกสารแต่อยู่ที่เจตนารมณ์ทางการเมืองและความยึดมั่นของประเทศสมาชิกมากกว่า โดยมีตัวอย่างให้เห็นมากมายว่า องค์การหรือกลุ่มความร่วมมือที่จัดตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาได้ถูกยุบเลิกไป เมื่อประเทศสมาชิกหมดความยึดมั่นต่อสนธิสัญญาดังกล่าว ดังเช่น สมาคมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia : ASA) และ SEATO

---

[1] Peter Lyen. (1969). *War and Peace in South East Asia*. P. 146.

[2] กรมอาเซียน. (2552). *บันทึกการเดินทางของอาเซียน.* หน้า 1.

ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย Southeast Asia Collective Defence Treaty เพราะประเทศสมาชิกหมดความสนใจและไม่ได้ยึดมั่นต่อองค์กร

พัฒนาการของอาเซียนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงคือ

พัฒนาการช่วง ค.ศ. 1967- 1975

ค.ศ. 1967 ประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก 4 ประเทศได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมอาเซียน เพื่อให้เป็นองค์กรความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่มีเป้าหมายเน้นการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างกัน จุดมุ่งหมายหลักคือ การเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในภูมิภาคซึ่งกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์และการเผชิญหน้าระหว่างมหาอำนาจในช่วงสงครามเย็น นอกจากนี้ การสถาปนาสมาคมอาเซียนขึ้นมาส่วนหนึ่งได้ช่วยลดและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิก โดยอาเซียนจำเป็นต้องใช้เวลาเพื่อสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างกันภายหลังจากการที่มีการเผชิญหน้าระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย ความขัดแย้งในการอ้างอธิปไตยในการครอบครองเกาะเบอร์เนียวเหนือหรือซาบาห์ระหว่างฟิลิปปินส์และมาเลเซีย ความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซียและสิงคโปร์ และปัญหาเขตแดนระหว่างไทยและมาเลเซีย อีกทั้งในระยะแรกนี้ อาเซียนยังไม่สามารถมีความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงระหว่างกันได้อย่างเปิดเผย เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนเกรงว่าท่ามกลางบรรยากาศระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็น อาเซียนอาจถูกมองว่าเป็นพันธมิตรทางทหาร (military alliance)

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1969 สถานการณ์การเมืองของโลกได้เริ่มเปลี่ยนแปลง ประธานาธิบดีนิกสัน (Richard M. Nixson) ได้ประกาศลัทธินิกสัน (Nixson Doctrine) ซึ่งหมายถึงนโยบายลดบทบาทสหรัฐอเมริกา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งนำไปสู่การลดกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาในเวียดนาม ในขณะที่จีนและรัสเซียพยายามแข่งขันกันขยายอิทธิพลของตนในเอเชีย รัสเซียพยายามส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อปิดล้อมการแพร่ขยายอิทธิพลของจีนด้วยการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับเวียดนาม ซึ่งทำให้จีนหันมาแสดงท่าทีเป็นมิตรกับอาเซียนมากขึ้น และสนับสนุนหลักการของอาเซียนในการให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง อีกทั้งยังประกาศไม่สนับสนุนการดำเนินการของขบวนการก่อความไม่สงบในภูมิภาค เหตุนี้จึงมีผลให้ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคที่พึ่งสหรัฐอเมริกา จึงตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบากและจำเป็นต้องปรับนโยบายของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาค อาเซียนจึงต้องปรับตัวและร่วมมือกันด้านการเมืองเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค

เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 กลุ่มประเทศอาเซียนได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยการกำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality : ZOPFAN) ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนสมัยพิเศษ ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur Declaration of 1971)[1] เพื่อให้มหาอำนาจถอนตัวออกจากภูมิภาคแต่ให้การค้ำประกันความเป็นกลางของภูมิภาค[2] อันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ย้ำข้อผูกพันเดิมจากปฏิญญากรุงเทพฯ (Decoration of Bangkok) ร่วมกันว่าอาเซียนจะมีความรับผิดชอบ ในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของภูมิศาสตร์และสังคมของภูมิภาค และมีการพัฒนาประเทศอย่างรุดหน้าโดยสันติวิธี และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงให้ปลอดจากการแทรกแซงภายนอก ไม่ว่าจะเป็นด้วยลักษณะใดเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งลักษณะประจำชาติ[3] โดยให้เป็นไปตามอุดมการณ์และความมุ่งหมายของประชาชนในประเทศเหล่านั้น

แม้ว่า ZOPFAN จะมีความสำคัญเชิงสัญลักษณ์เท่านั้นคือ เป็นการแสดงเจตนารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกเป็นเพียงหลักการมากกว่าที่จะเป็นผลบังคับใช้อย่างจริงจังในระยะสั้น และปฏิญญานี้ก็ลงนามโดยไม่มีระยะเวลาบังคับ[4] แต่ปฏิญญาฉบับนี้ก็ถือเป็นก้าวสำคัญของอาเซียนในการมีนโยบายกับภายนอกร่วมกันเป็นครั้งแรก

วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1975 เวียดนามเหนือยึดกรุงไซ่ง่อนเมืองหลวงของเวียดนามใต้ได้เป็นผลสำเร็จ และได้ประกาศชัยชนะอย่างเด็ดขาดในสงครามเวียดนาม ซึ่งได้นำไปสู่การรวมชาติได้สำเร็จในที่สุด 17 เมษายน ค.ศ. 1975 กัมพูชา เขมรแดงสามารถยึดกรุงพนมเปญและโค่นล้มรัฐบาลของนายพลลอนนอลได้สำเร็จ ส่วนลาวพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศลาว ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต และเวียดนามเหนือ สามารถยึดอำนาจและบีบบังคับให้เจ้าสว่างวัฒนา เจ้ามหาชีวิตของลาวสละราชสมบัติ ในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 อินโดจีนได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์อย่างสมบูรณ์ ทำให้อาเซียนเริ่มกังวลต่อความไม่แน่นอนทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาค อีกทั้งเริ่มไม่มั่นใจในการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาด้านความมั่นคง โดยเกรงว่าประเทศของตนจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ตามทฤษฎี (Domino Theory) ภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งมีความแตกต่างและ

---

[1]พัชราวลัย วงศ์บุญสิน. (2548). พัฒนาการความร่วมมือของอาเซียนด้านการเมืองความมั่นคง *ใน อาเซียนสิ่งท้าทายใหม่และการปรับตัว.* หน้า 20.

[2]Dick Wilson. (1975). *The Neutralization of Southeast Asia*. P. 62.

[3]เชิดชาย เหล่าหล้า. (2522). *อาเซียน.* หน้า 213-214.

[4]มนู วัลยะเพ็ชร์. (2534). *อาเซียนกับการร่วมมือทางการเมืองเพื่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: วิเคราะห์ตามแนวทางภูมิศาสตร์การเมือง.* หน้า 127.

หลากหลายทั้งในทางการเมืองและสังคมจำเป็นต้องจับมือกันอย่างเหนียวแน่น ในการเผชิญกับภัยคุกคามร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา

ในปีเดียวกันหลังสงครามเวียดนามได้ยุติลง ประเทศอาเซียนได้ตั้งความหวังที่จะได้เห็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนที่มีสันติภาพและเสถียรภาพ แต่ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอินโดจีนที่คอมมิวนิสต์เวียดนามได้รับชัยชนะเหนือสหรัฐอเมริกา และการที่จีนและสหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้อาเซียนเห็นความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันให้มากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่มีร่วมกัน โดยได้เร่งส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิก ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างพลังทางการเมืองและความเข้มแข็งของภูมิภาค (Regional resilience)[1] รวมทั้งใช้การทูตเป็นเครื่องมือในการป้องกันการแทรกแซงจากภายนอกและแก้ไขปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคโดยเฉพาะปัญหากัมพูชา

พัฒนาการช่วงค.ศ. 1976-1983

ในค.ศ. 1976 ผู้นำอาเซียนได้พบหารือกันเป็นครั้งแรกที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในการประชุมสุดยอดครั้งปฐมฤกษ์นี้มีขึ้นหลังจากที่อาเซียนจัดตั้งมาได้เกือบ 10 ปี สาระสำคัญของประชุมสุดยอดครั้งนี้คือ การลงนามเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ คือ ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) และสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia : TAC) ซึ่งเน้นหลักการสำคัญ 6 ประการ[2]คือ

1. ความเท่าเทียมกัน การเคารพซึ่งกันและกัน อธิปไตย ความเป็นอิสระ
2. สิทธิของทุกประเทศที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและการถูกบีบบังคับ
3. การไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน
4. การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
5. การไม่ใช้หรือการข่มขู่ว่าการใช้กำลังในการแก้ไขข้อขัดแย้ง
6. ความร่วมมืออย่างแข็งขันในกลุ่มสมาชิก

จึงเป็นเอกสารที่สะท้อนการดำเนินความสัมพันธ์และร่วมมือกันของประเทศสมาชิกอาเซียนในช่วงแรกสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้รับ

---

[1] Sea Chee Meow. (1974, April). *ASEAN and Regionalism in Southeast Asia : South-East Asian Spectrum* . 2(3): 1-3.

[2] ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ. (2553). *เอเชียตะวันออกสู่เส้นทางการเป็นประชาคม.* หน้า 30.

ความสำคัญแต่ต่อมาได้ถูกกำหนดให้เป็นเอกสารสำคัญสำหรับประเทศที่จะเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และประเทศที่ประสงค์จะเข้าร่วมการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก

ค.ศ. 1978 เวียดนามได้เข้ายึดครองกัมพูชา ทำให้อาเซียนต้องเร่งแก้ปัญหาโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลผสม 3 ฝ่ายของกัมพูชา ภายใต้การนำของเจ้านโรดม สีหนุ ใน ค.ศ. 1979 อาเซียนจัดให้มีการประชุม (Post Ministerial Conference: PMC) เพื่อใช้เป็นเวทีหารือระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศของอาเซียนและประเทศคู่เจรจา ซึ่งเป็นเวทีที่ช่วยดึงดูดความสนใจของประเทศมหาอำนาจและประเทศสำคัญต่ออาเซียนและยังเป็นเวทีสำคัญที่นำไปสู่การจัดตั้งกรอบความร่วมมืออื่นอีกด้วย เช่น กรอบความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) ในค.ศ. 1989 ความพยายามของอาเซียนก็ประสบความสำเร็จ เมื่อเวียดนามประกาศถอนทหารออกจากกัมพูชาและในค.ศ. 1991 ได้มีการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส ทำให้อาเซียนเป็นที่ยอมรับในเวทีระดับประเทศมากขึ้น

พัฒนาการ ช่วงค.ศ. 1983-1999

หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทำให้ภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์หมดไป โลกหลังสงครามเย็นมิได้แบ่งเป็นสองขั้วอีกต่อไป แต่แบ่งเป็นหลายขั้วอำนาจที่แม้ว่าสหรัฐฯ จะยังคงเป็นมหาอำนาจที่โดดเด่นและแข็งแกร่งที่สุด แต่จีน ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปก็เริ่มมีบทบาททางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น หลังจากที่เวียดนามได้ถอนทหารออกจากกัมพูชาก็ได้ทำให้ปัจจัยด้านภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่อาเซียนมีร่วมกันหมดไป

อาเซียนจึงต้องมีการปรับปรุงการบูรณาการทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับที่สูงขึ้น โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 4 ที่สิงคโปร์เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1992 อาเซียนได้ตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 5 ค.ศ. 1995 ผู้นำอาเซียนเห็นพ้องให้เร่งรัดการปรับลดภาษีตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ให้แล้วเสร็จภายใน ค.ศ. 2003 ประโยชน์ของการจัดตั้งเขตการค้าเสรี[1]ได้แก่

1. การค้าระหว่างประเทศจะเพิ่มสูงขึ้น เพราะประชากรที่เพิ่มมากขึ้นของอาเซียนทำให้ผู้บริโภคในอาเซียนมีกำลังในการซื้อมากขึ้น เกิดผลดีต่อการลงทุนเพราะส่งผลให้สินค้ามีราคาถูกลงเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง

2. การรวมตัวกันเป็นหน่วยเศรษฐกิจมีความแน่นแฟ้นและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทำให้อาเซียนมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น

[1]ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2554). *ประชาคมอาเซียน.* หน้า 51.

3. การตกลงที่จะจัดตั้งเขตการค้าเสรีขึ้นมา โดยการกำหนดระยะเวลาไว้ภายใน ค.ศ. 2003 ภาษีจะต้องลดลงให้เหลือ 0% และในสินค้าที่มีอ่อนไหวต้องลดลงให้เหลือไม่เกิน 5% ทำให้ภาพลักษณ์ของอาเซียนมีความสำคัญและมีพลังมากยิ่งขึ้น

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ได้มีการจัดตั้งสามเหลี่ยมเศรษฐกิจเชื่อมโยงสิงคโปร์ เกาะบาตัม (Batam) ของอินโดนีเซีย และรัฐยะโฮว์ของมาเลเซีย ความสำเร็จของสามเหลี่ยมเศรษฐกิจได้นำไปสู่การจัดตั้งสามเหลี่ยมเศรษฐกิจเชื่อมโยงภาคเหนือของมาเลเซีย ภาคใต้ของไทย และทางตอนเหนือของเกาะสุมาตราในอินโดนีเซีย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle : IMT-GT) ในค.ศ. 1994 และเขตเศรษฐกิจเชื่อมบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ (Brunei-Indonesia-Malaysia-Philippines East ASEAN Growth Area : BIMP-EAGA) ในปีเดียวกัน

ส่วนในด้านความมั่นคงในภูมิภาค อาเซียนได้พยายามเพิ่มบทบาทของตนหลังสิ้นสุดของยุคสงครามเย็นและปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา โดยการจัดตั้งกรอบการประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) ซึ่งมีการประชุมครั้งแรกที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 มีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคง จากการคุกคามของจีน ในเรื่องข้อพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งปะทุขึ้นเมื่อค.ศ. 1992 และเพื่อเป็นเวทีในการเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจในด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก[1]

ในเดือนธันวาคมค.ศ. 1995 ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรก และเป็นครั้งที่ 5 ของอาเซียน ในการประชุมสุดยอดครั้งนี้ เวียดนามได้เข้าร่วมเป็นครั้งแรก ภายหลังที่ได้เข้าเป็นสมาชิก อีกทั้งยังได้มีการเชิญผู้นำประเทศอีก 3 ประเทศ ได้แก่ ลาว กัมพูชา และพม่า ซึ่งยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนมาพบหารือกับผู้นำอาเซียนด้วย ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ผู้นำของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศ ได้มาพบกันโดยพร้อมเพรียง

การประชุมครั้งนี้ ผู้นำอาเซียนได้ตกลงที่จะพบหารือกันเป็นประจำทุกปี โดยจะมีการประชุมอย่างเป็นทางการทุก ๆ 3 ปี ในระหว่างนั้นให้มีการประชุมสุดยอดอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้ผู้นำอาเซียนได้มีโอกาสพบหารือกันเป็นประจำทุกปี[2] นอกจากนี้ ผู้นำอาเซียนยังได้ลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยการปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon Free Zone: SEANWFZ) เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และวัสดุที่มีสารกัมมันตรังสี ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFEN) สนธิสัญญาฉบับนี้เป็น 1 ใน 2 สนธิสัญญาของอาเซียนนับตั้งแต่มีการจัดตั้งในค.ศ. 1967 แต่เนื่องจากไม่มีประเทศ

---

[1] ปราณี ทิพยรัตน์. (2545). *อาเซียนในสหัสวรรษใหม่.* หน้า 22-24.

[2] ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ. (2553). *เอเชียตะวันออกสู่เส้นทางการเป็นประชาคม.* หน้า 34-35.

สมาชิกอาเซียนประเทศใดมีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง ดังนั้น การจะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์อย่างแท้จริง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประเทศมหาอำนาจอาวุธนิวเคลียร์ จีนเป็นประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ประเทศแรกและประเทศเดียวที่แสดงความจำนงใน ค.ศ. 2004 ที่จะลงนามในพิธีสารต่อท้ายสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Protocol to the Treaty of Southeast Asia Nuclear Weapon : Free Zone)

ในค.ศ. 1996 ผู้นำอาเซียนได้พบหารือกันอย่างไม่เป็นทางการที่บาหลี และเห็นชอบให้มีการขยายสมาชิกให้ครอบคลุมทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหลืออีก 4 ประเทศคือ พม่า ลาว เวียดนามและกัมพูชา ซึ่งภายหลังจากที่เวียดนามตัดสินใจถอนทหารออกจากกัมพูชาใน ค.ศ. 1989 เนื่องจากถูกกดดันอย่างหนักจากประชาคมโลกโดยการผลักดันของอาเซียน เวียดนามตระหนักถึงบทบาทสำคัญของอาเซียนและเล็งเห็นประโยชน์ของการรวมตัวทางเศรษฐกิจซึ่งได้ประกาศจัดตั้ง AFTA ในค.ศ. 1992 รวมถึงความสำเร็จของการจัดประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) ใน ค.ศ. 1994 ทำให้เวียดนามตัดสินใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน ในค.ศ. 1995 ลาวและพม่าใน ค.ศ. 1997 แต่เนื่องจากปัญหาการเมืองภายในของกัมพูชา ทำให้อาเซียนต้องเลื่อนการรับกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกออกไปก่อน[1] ซึ่งในที่สุดอาเซียนก็รับกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกลำดับสุดท้ายใน ค.ศ. 1999

พัฒนาการช่วงค.ศ. 1997-2011

วันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งที่เลวร้ายที่สุดของภูมิภาค เนื่องมาจากประเทศไทยได้ประกาศลอยตัวค่าเงินบาท นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญในอินโดนีเซีย ประธานาธิบดี ซู ฮาร์ โต (President Sukarno) ซึ่งครอบอำนาจทางการเมืองมายาวนานถึง 32 ปี จำต้องยอมก้าวลงจากอำนาจ และอาเซียนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในภูมิภาคได้ อย่างไรก็ดี วิกฤตครั้งนี้ได้เปิดทางไปสู่ความร่วมมือกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ และการจัดตั้งกรอบความร่วมมืออาเซียน + 3 ซึ่งได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือในเอเชียตะวันออกในเวลาต่อมา

ถึงแม้ว่าอาเซียนจะประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจครั้งที่เลวร้ายที่สุด อาเซียนก็ยังประกาศเดินหน้าความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่อไปในการประชุมสุดยอดอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการครั้งที่ 2 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ใน ค.ศ. 1997 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองเอกสารวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 (ASEAN Vision 2020) เพื่อกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการดำเนินความร่วมมือกับภายนอกเพื่อให้อาเซียนเป็นวงสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทรและเสริมสร้างภูมิภาคอาเซียนที่มุ่ง

[1] ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ. (2553). *เอเชียตะวันออกสู่เส้นทางการเป็นประชาคม.* หน้า 35-37.

ปฏิสัมพันธ์กับภายนอก และเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลตามวิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองแผนปฏิบัติการฮานอย (Hanoi Plan of Action)[1] ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 6 ณ กรุงฮานอย ในค.ศ. 1998 แผนปฏิบัติดังกล่าวเป็นแผนระยะแรกของวิสัยทัศน์อาเซียน ในปีเดียวกัน ได้มีการลงนามความตกลงว่าด้วยเขตการลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area : AIA)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 8 ณ กรุงพนมเปญ ค.ศ. 2002 ผู้นำอาเซียนได้เห็นพ้องว่าอาเซียนจำเป็นต้องเร่งรัดการรวมตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อที่จะสามารถแข่งขันกับจีนและอินเดียซึ่งกำลังก้าวขึ้นมาบนเวทีเศรษฐกิจโลก และได้รับความสนใจจากนักลงทุนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเห็นชอบกับข้อเสนอของสิงคโปร์ให้มีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) เพื่อยกระดับการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน

เป้าหมายการรวมตัวของอาเซียนได้รับการประกาศยืนยันอย่างเป็นทางการในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ที่บาหลี ในค.ศ. 2003 เมื่อผู้นำอาเซียนได้ลงนาม (Declaration of ASEAN Concord II) (Bali concord II) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในค.ศ. 2020[2] บนเสาหลัก 3 เสา คือความร่วมมือด้านการเมือง-ความมั่นคง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือด้านสังคม-วัฒนธรรม เสาหลักของความร่วมมือทั้งสามดังกล่าว จะนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคม-วัฒนธรรม และประชาคมการเมือง-ความมั่นคงอาเซียนต่อไป อินโดนีเซียในฐานะประธานอาเซียนในขณะนั้นพยายามอย่างมากในการผลักดันการจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกองกำลังอาเซียน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนส่วนใหญ่ยังไม่พร้อม โดยยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมากกว่าข้อเสนอของไทยในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 ที่ให้มีการจัดการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนก็ไม่ได้รับการตอบรับเช่นกัน

อย่างไรก็ตามในค.ศ. 2005 ข้อเสนอดังกล่าวของไทยกลับได้รับการยอมรับ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากความร่วมมือด้านความมั่นคงเป็นหนึ่งใน 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ดังนั้น จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องมีการประชุมของรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ต่างเสนอตัวขอเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมดังกล่าว มาเลเซียในฐานะประธานอาเซียนในขณะนั้น ได้รับฉันทามติให้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนครั้งแรก

ในด้านเศรษฐกิจ อาเซียนเห็นชอบให้เร่งรัดการเปิดเสรีใน 11 สาขาซึ่งประเทศสมาชิกมีความพร้อมมากที่สุด ได้แก่ ท่องเที่ยว การเงิน การบิน บริการด้านสุขภาพ สินค้าเกษตร

---

[1] Narongchai Akrasanee. (2001). *ASEAN in The Past Thirty-Three Years Lesson for Economic Co- operation*. pp. 35-41.

[2] www.aseanec.org. (November, 2011). (Online).

สินค้าประมง ยานยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้ ยางพารา สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนากลไกการระงับข้อพิพาททางการค้าให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาเซียน (ASEAN Development Fund : ADF) เพื่อใช้สนับสนุนการดำเนินโครงการภายใต้แผนปฏิบัติการเวียงจันทน์(Vientiane Action Programme : VAP)[1] และแผนปฏิบัติการที่จะตามมาในอนาคต ในด้านสังคม วัฒนธรรม อาเซียนเห็นควรเน้นการลดความยากจนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ เดือนมกราคม ค.ศ. 2007 ที่เห็นชอบให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ให้เร็วขึ้นจากเดิมที่กำหนดไว้ในค.ศ. 2020 เป็น ค.ศ.2015 ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2007 ผู้นำอาเซียนได้พบกันที่สิงคโปร์และได้ร่วมฉลองโอกาสครบรอบ 40 ปีของอาเซียน โอกาสนี้ ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามเอกสารซึ่งมีความสำคัญที่สุดสำหรับอาเซียนนับตั้งแต่มีการก่อตั้งมา คือ กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) และยังได้ให้การรับรอง (ASEAN Economic Community blueprint) ซึ่งกำหนดกรอบการรวมตัวเพื่อนำไปสู่การจัดตั้ง AEC ในค.ศ. 2015

ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปได้ยอมรับความสำคัญของอาเซียนว่าเป็นกลุ่มเศรษฐกิจส่วนภูมิภาคที่มีอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจสูงที่สุดกลุ่มหนึ่ง และเป็นกลุ่มภูมิภาคที่มีความเข้มแข็งที่สุดของประเทศโลกที่สาม รวมทั้งตระหนักถึงบทบาทอันสำคัญของอาเซียนในการส่งเสริม และธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรปจะมีลักษณะเป็นการเจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มที่ครอบคลุมถึงประเด็นทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ก็เป็นการเจรจาที่เน้นความร่วมมือทางด้านการเมืองมากกว่าทางด้านเศรษฐกิจ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็มีผลประโยชน์ทางด้านการเมืองร่วมกันอยู่ นอกจากนี้ก็ยังมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันที่คล้ายคลึงกัน

ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง

อาเซียนมุ่งเน้นการเสริมสร้างสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาคโดยอาศัยสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) และสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEANWFZ) เป็นเอกสารพื้นฐานที่สำคัญทางการเมืองที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันที่มุ่งเน้นการสร้างสันติภาพและความมั่นคง ในขณะที่สหภาพยุโรปอาศัย

[1] www.aseansec.org. (November, 2011). (Online).

การพัฒนาระบบนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคง (Common Foreign and Security Policy : CFSP)

สหภาพยุโรปตระหนักถึงความสำคัญของกลไก (ASEAN Regional Forum : ARF) เพื่อเป็นเวทีการหารือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และสหภาพยุโรปยอมรับการพัฒนารูปแบบการหารือว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน นอกจากนี้อาเซียนและสหภาพยุโรปต่างตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมของเกาหลีเหนือในเวทีการหารือดังกล่าว ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความพยายามในการพัฒนาด้านความมั่นคงในภูมิภาค ในขณะเดียวกันสหภาพยุโรปส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อความร่วมมือระหว่างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum: ARF) กับ (Organization for Security and Cooperation in Europe : OSCE) เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนและรับทราบประสบการณ์ของสหภาพยุโรป เกี่ยวกับการดำเนินการและการพัฒนาด้านการทูตเชิงป้องกัน การจัดการด้านวกฤต และเกี่ยวกับการรักษาสันติภาพของสหภาพ โดยในขณะที่ความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum : ARF) กำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนพัฒนาไปสู่การทูตเชิงป้องกัน ซึ่ง ได้ให้การรับรองเอกสาร (ARF Concept and Principle of Preventive Diplomacy)

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรปนั้นมีความสำคัญสร้างโอกาสให้สหภาพยุโรปเข้ามาเป็นคู่เจรจากับอาเซียน ซึ่งมีประชากรกว่า 400 ล้านคนจะกลายเป็นภูมิภาคที่มีอำนาจการซื้ออย่างมหาศาล ทำให้สหภาพยุโรปมีความปรารถนาที่จะทำการค้ากับประเทศในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

อาเซียนและสหภาพยุโรปได้มีความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มกันมาเป็นเวลานานโดยเมื่อ ค.ศ. 1972 ได้มีการจัดตั้ง (Special Coordinated Committee of ASEAN National : SCCAN)[1] เป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสองภูมิภาค ต่อมาอาเซียนได้จัดตั้ง ASEAN Brussels Committee Agreement : ABC) เป็นองค์การรองรับการทำงานของ SCCAN และเพื่อเจรจาการค้ากับสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นการประชุมพบกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ณ กรุงบรัสเซลส์ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1978 ถือเป็นการประชุมระดับรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่ายเป็นครั้งแรก ความร่วมมือในระยะแรกเน้นหนักไปทางปัญหาด้านการค้า ในค.ศ. 1980 จึงมีความตกลง ASEAN-EC Cooperation Agreement เพื่อใช้เป็นกรอบดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนา

---

[1] อรณี นวลสุวรรณ์. (2538). *พัฒนาการของประชาคมยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1980 สู่สหภาพยุโรป.* หน้า 230.

ในค.ศ. 1992 อาเซียนได้ลงนามในข้อตกลงว่าด้วยอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าอาเซียน (Agreement on the Common Effective tariff Scheme for the ASEAN Free trade Area: CEPT) เพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการค้าภายในภูมิภาค และดึงดูดการลงทุนและเสริมสร้างสถานะการต่อรองในเวทีการเจรจาระหว่างประเทศ ในค.ศ. 2002-2011 อาเซียนอยู่ระหว่างการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฮานอยเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตาม ASEAN Vision 2020 สิ่งแวดล้อมทางภูมิภาคได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัฒน์ ความล่าช้าในการเจรจาการค้าพหุภาคีและกระแสภูมิภาคนิยม ทำให้อาเซียนเข้าสู่การเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ ซึ่งการเจรจาดังกล่าวก็ยังดำเนินอยู่ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย และสหภาพยุโรป

เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 2003 ที่ประเทศอินโดนีเซีย ได้มีการลงนามในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) เพื่อจัดทำเขตการค้าเสรีเพื่อบูรณาการเศรษฐกิจของอาเซียนเข้ากับประเทศคู่เจรจาภายนอกภูมิภาค เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อาเซียนต้องเร่งรัดให้การรวมกลุ่มภายในระหว่างประเทศสมาชิกภายในให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ผู้นำอาเซียนจึงได้ประกาศแสดงเจตนารมณ์ที่จะรวมกลุ่มภายในภูมิภาคให้เสร็จสิ้นภายในค.ศ. 2020

บทที่ 3
นโยบายด้านสิทธิมนุษยชนภายในสหภาพยุโรป ค.ศ. 1993-2011

ผู้คนมากมายที่ต้องสูญเสียชีวิตและถูกทารุณกรรมนับล้านคนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแรงผลักดันให้เกิดการยอมรับต่อมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นหลังสงคราม ทำให้สนธิสัญญาที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้นกลายเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ และในยุโรปเองก็ได้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อความร่วมมือในการปกป้องมรดกของยุโรปนั่นคือ ประชาธิปไตย เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทำให้หลักประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน หลักพื้นฐานทางเสรีภาพและหลักนิติรัฐกลายมาเป็นหลักการของสหภาพยุโรปและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับความชอบธรรมแห่งสหภาพ[1] นำไปสู่ความร่วมมือในการจัดตั้ง คณะมนตรียุโรปใน ค.ศ. 1949 จากสนธิสัญญาลอนดอน โดยมีภาระหน้าที่เน้นในเรื่องของมาตรฐานทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาประชาธิปไตย

หลักการและนโยบายสิทธิมนุษยชนในสหภาพยุโรป

ใน ค.ศ. 1950 คณะมนตรียุโรปสามารถผลักดันให้เกิดอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้น มีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1953 สหภาพยุโรปได้ยึดเอาหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (European Convention for the Protection of Human Rights) เป็นพื้นฐานสำคัญทางกฎหมายในการปฏิบัติส่งเสริมความเท่าเทียมและเสมอภาคกันของประชาชน

นอกจากนี้ ความร่วมมือในการพัฒนาการเมืองระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นต่อการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นหลักสำคัญในความร่วมมือทางการเมืองของยุโรปและความสัมพันธ์ระหว่างประชาคม

การบูรณาการสหภาพยุโรปด้วยสนธิสัญญาฉบับต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้สหภาพยุโรปมีกลไกการพัฒนาการในการรวมตัวกัน สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นปัญหาที่ถูกบรรจุอยู่ในสนธิสัญญาทุกฉบับ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในการบูรณาการสหภาพยุโรป ซึ่งจะมีระดับการพัฒนามาตรฐานทางด้านสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง ในสนธิสัญญาแห่งสหภาพยุโรปหรือสนธิสัญญามาสทริสต์ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1993 ประเด็นสิทธิมนุษยชนบรรจุเข้าไว้ในวัตถุประสงค์ของนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคงของสหภาพยุโรป (Common Foreign and Security Policy: CFSP) ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาแห่งการยุติลงของภาวะสงครามเย็น

---

[1] European Commission. (2007). The European Union : Furthering Human Rights and Democracy across the Globe. p. 4.

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนจึงก่อตัวขึ้นในประชาคมระหว่างประเทศโดยกลายเป็นมาตรฐานร่วมกันต่อความสำเร็จของมนุษยชาติ[1] โดยที่สิทธิมนุษยชนเคยเป็นประเด็นที่ถูกบรรจุอยู่เฉพาะในเสาหลักที่สาม (Third pillar) เรื่องความร่วมมือทางการให้ความยุติธรรมและกิจการภายใน แต่ปัจจุบันได้มีการนำประเด็นสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้ใน นโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคงของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นเสาหลักที่สอง (Second pillar) ในสนธิสัญญามาสทริสต์

ในการประชุมร่วมกันของรัฐสมาชิกที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก เกี่ยวกับสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม และเกิดข้อตกลงร่วมกันที่เรียกว่า (Copenhagen Criteria) เป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าเป็นสมาชิกใหม่ที่ต้องเคารพในหลักการตามมาตรา 6 และมาตรา 49 ของสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม[2] ว่ารัฐสมาชิกต้องแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและการให้ความคุ้มครองในประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อพลเมืองในรัฐของตน รวมไปถึงการเคารพสิทธิเสรีภาพและการให้ความคุ้มครองชนกลุ่มน้อยภายในรัฐของตนด้วย การแสดงออกโดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่อยู่บนหลักการ ของกฎหมาย ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน เป็นคำจำกัดความของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งยุโรปจากการมีพื้นฐานทางการเมืองร่วมกัน ส่วนเรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา เป็นเรื่องส่วนบุคคล โดยแนวคิด “เอกภาพในความหลากหลาย” (Unity in diversity) แสดงให้เห็นถึงความมีเสรีภาพของบุคคลภายใต้หลักการเดียวกัน

ในค.ศ. 2000 ได้มีการจัดตั้งระบบการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นเอกลักษณ์ ของสหภาพยุโรปโดยการจัดตั้งดังกล่าวเกิดจากการประชุมผู้นำรัฐของสหภาพยุโรป ซึ่งมีผลบังคับใช้ครอบคลุมพลเมืองของรัฐสมาชิกและมีการประกาศใช้ในปีเดียวกันนั้น เพื่อร่างกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานของสหภาพยุโรป (Charter of Fundamental Rights) อันเป็นกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานกับพลเมืองแบ่งออกได้เป็น 6 หมวดด้วยกันคือ หมวดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมวดเสรีภาพ หมวดความเสมอภาค หมวดภราดรภาพ หมวดสิทธิของพลเมืองยุโรปและหมวดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งทำให้กฎบัตรนี้จะมีสถานะทางกฎหมาย มีผลครอบคลุมต่อรัฐสมาชิกและพลเมืองของรัฐสมาชิกทั้งหมด

ในปัจจุบันสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของยุโรปถือว่ามีมาตรฐานดีที่สุด แต่เสรีภาพของนักธุรกิจภายใต้กฎระเบียบในระบบราชการและการปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัย ก็ยังคงเป็นปัญหาในประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมากมายภายในยุโรป ซึ่งทางสหภาพยุโรปได้ใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางด้านสิทธิมนุษยชนภายใน เพราะการเคารพสิทธิ

---

[1]Andrew Wiliams. (2004). Eu Human Rights Policies : A Study in Irony. p. 17.

[2]European Commission. (2007). The European Union : Furthering Human Rights and Democracy across the Globe. p. 6.

มนุษยชนอยู่บนหลักการพื้นฐานในการก่อตั้งสหภาพยุโรป เป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างสันติภาพและความมั่นคงให้เกิดขึ้นในสังคม อันเป็นกลไกที่ทำให้การควบคุมและตรวจสอบมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานได้[1] คือสหภาพยุโรปจะต้องมีการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาดูแลรับผิดชอบประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

การบังคับใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนในสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปเกิดขึ้นได้จากสนธิสัญญาที่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายหลายฉบับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างรัฐสมาชิก พลเมืองจะมีสิทธิและเสรีภาพในด้านต่างๆ ที่สหภาพยุโรปให้ความคุ้มครอง โดยต้องไม่ขัดกับสิทธิความเป็นพลเมืองในแต่ละรัฐสมาชิก การรับรองทางกฎหมายส่งผลต่อพลเมืองของสหภาพยุโรปที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปโดยตรง เพราะระบบพลเมืองทั้ง 2 ระบบจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างระบบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น[2]

สนธิสัญญาฉบับแรกที่นำไปสู่การจัดตั้งสหภาพยุโรปหรือการจัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (Treaty establishing the European Coal and Steel Community: ECSC) ไม่ได้นำประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้ในสนธิสัญญา แม้ว่าสหภาพยุโรปจะมีสนธิสัญญาที่เป็นทางการจำนวนมาก และได้มีการบัญญัติกฎหมายทางด้านสิทธิมนุษยชนรับรองในสนธิสัญญาต่าง ๆ เพื่อการคุ้มครองสิทธิของพลเมืองก็ตาม เนื่องจากในเวลานั้นคณะมนตรีแห่งยุโรป (Council of Europe) เป็นสถาบันที่รับผิดชอบหลัก มีความเชื่อที่ว่ากระบวนการรวมตัวด้านเศรษฐกิจไม่อาจจะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ดังนั้นศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice) จึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิในการควบคุมทางกฎหมายดูแลสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ส่วนสนธิสัญญาฉบับต่อมา ได้เริ่มปรากฏให้เห็นถึงการเชื่อมโยงเรื่องของสิทธิเพิ่มเติมไว้ในบทบัญญัติให้มีความชัดเจนมากขึ้นคือ

สนธิสัญญาการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community : EEC) หรือสนธิสัญญาโรม

ลงนามโดยประเทศสมาชิกเมื่อวนที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1957 และมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1958 ถือว่าสนธิสัญญาโรมเป็นจุดกำเนิดของการก่อตั้งสหภาพยุโรป ประเทศสมาชิกตกลงมอบอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจและการบริหารงานต่างๆ โดยประเทศสมาชิกตกลงมอบอำนาจ

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007*. หน้า 26.

[2] วรลักษณ์ สงวนแก้ว. (2551). *คุณค่าและสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญยุโรป*. หน้า 13.

สูงสุดในการตัดสินใจและการบริหารงานต่างๆ ที่มีการตัดสินใจร่วมกันให้ประชาคมยุโรป ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของสหภาพยุโรปในปัจจุบันที่มีสันติภาพ อิสรภาพ และความเจริญไปทั่วภูมิภาค อีกทั้งเน้นการยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชนของยุโรป เป้าหมายของสนธิสัญญาโรมคือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งประชาคมยุโรป รวมทั้งได้มีการจัดสถาบันที่เป็นกลไกในการดำเนินการด้านต่างๆ ศาลยุติธรรมยุโรปจึงกลายเป็นสถาบันหลักของสหภาพยุโรป เป็นการใช้อำนาจฝ่ายตุลาการ คณะกรรมาธิการยุโรปหรืออำนาจฝ่ายบริหารและรัฐสภายุโรป เป็นการใช้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐสมาชิก สนธิสัญญาโรมจึงถือเป็นแม่บทของสหภาพยุโรป

ในสนธิสัญญาโรมได้ให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก จากหลักการของการแข่งขันทางการค้าเสรีไว้ในมาตรา 85 และ 86 โดยเป็นการเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งระบุเงื่อนไขในการดำเนินการของรัฐสมาชิกในตลาดร่วมให้เป็นไปโดยเสรีและเป็นธรรม ปราศจากข้อจำกัดที่จะเป็นอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน ถึงแม้ว่าสนธิสัญญาโรมจะไม่ได้มีการระบุถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยตรง แต่การให้สิทธิและเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างกันถือเป็นส่วนหนึ่งในการให้สิทธิต่อบุคคลทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงการระบุหลักการในการห้ามเลือกปฏิบัติต่อพลเมืองในมาตรา 6[1] เป็นการยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมนุษย์ สนธิสัญญาฉบับต่อมา ได้ใช้เงื่อนไขที่มีพื้นฐานกฎหมายจากสนธิสัญญาโรมเป็นหลัก

สนธิสัญญาการจัดตั้งตลาดเดียวยุโรป (Single European Act : SEA) ค.ศ. 1986

เนื่องจากสนธิสัญญาโรมได้มีการใช้มานานถึง 10 ปี จึงได้มีการแก้ไขโดยการพัฒนาประชาคมยุโรปด้านสถาบันและขยายขอบเขตการดำเนินงานจากที่เน้นด้านเศรษฐกิจไปสู่ด้านการเมือง รวมถึงการบรรจุหลักการด้านสิทธิมนุษยชนเอาไว้ในส่วนของอารัมภบท ให้รัฐสมาชิกเคารพในหลักการส่งเสริมประชาธิปไตย หลักนิติรัฐและสิทธิมนุษยชน ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรป

สนธิสัญญาการจัดตั้งสหภาพยุโรป (Treaty of European Union : TEU) หรือ สนธิสัญญามาสทริสต์ (Masstricht Treaty) ลงนามเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 มีผลบังคับใช้ในค.ศ. 1993 ซึ่งทำให้เกิด 3 เสาหลัก[2]คือ

เสาหลักที่ 1 ประชาคมยุโรป (The European Communities)

---

[1] Treaty of Rome. (June 6, 2011). (Online).

[2]วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2543). *สหภาพยุโรป.* หน้า 32.

เป็นสถาบันที่มีสถานะทางกฎหมายเป็นของตัวเอง มีกระบวนการตัดสินใจและดำเนินงานเป็นแบบเหนือรัฐ (Supranational) การที่กระบวนการตัดสินใจและดำเนินงานเป็นแบบเหนือรัฐ คือ ประเทศสมาชิกได้ตกลงที่จะมอบอำนาจอธิปไตยบางส่วนในนโยบายที่เกี่ยวเนื่องกับตลาดร่วมยุโรป หากแต่สถาบันต่างๆ ของสหภาพยุโรปไม่ได้มีอำนาจที่จะดูแลทุก ๆ กิจกรรมที่อยู่ในนโยบายที่ระบุมานี้ เพียงแต่มีหน้าที่ร่วมกันเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติและคุลาการ ควบคู่ไปกับประเทศสมาชิกและประชาชนชาวยุโรป ซึ่งในสนธิสัญญาฉบับต่างๆ จะมีการระบุและแจกแจงถึงกิจการที่อยู่ภายใต้การดูแลของสหภาพยุโรป และความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจและหน้าที่ระหว่างสถาบันต่างๆ ของประชาคมกับประเทศสมาชิกอย่างชัดเจน

เสาหลักที่ 2 นโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง (Common Foreign and Security Policy : CFSP)

นโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคง มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงบทบาทและท่าทีของสหภาพยุโรปในเวทีโลก อยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างรัฐ (Intergovernmental cooperation) คือไม่อยู่ภายใต้การดูแลการของสถาบันของสหภาพยุโรป ซึ่งดูแลกิจการในเสาหลักที่ 2 ประเทศสมาชิกยังมีอำนาจอธิปไตยอยู่ในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงเหมือนเดิม แต่จะมีการใช้ข้อกำหนดของสหภาพยุโรปในการแสดงท่าทีให้สอดคล้องกันในบางเรื่อง นโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคง จึงเป็นระบบความร่วมมือของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่เป็นระบบเดี่ยวและมีขอบเขตในระดับโลกสำหรับการดำเนินการทางการเมืองระหว่างประเทศ

เสาหลักที่ 3 ความร่วมมือด้านกระบวนการยุติธรรมและกิจการภายใน (Cooperation in Justice and Home Affairs)

มีจุดมุ่งหมายในเรื่องกิจการยุติธรรมและกิจการภายในดำเนินงานบนพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างรัฐ เพื่อให้ประชาคมเป็นพื้นที่ซึ่งปราศจากพรมแดนภายในอันจะทำให้เกิดการค้ำประกันการเคลื่อนไหวโดยเสรีของ แรงงาน ทุน และสินค้า เช่นเดียวกับนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงในเสาหลักที่ 2 เนื่องจากพรมแดนระหว่างประเทศหายไป ประเทศสมาชิกจึงต้องเพิ่มความร่วมมือในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการยุติธรรมและกิจการความมั่นคงภายใน และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนต่างด้าว จึงได้มีการเสนอแนวคิดว่าด้วยความเป็นพลเมืองของสหภาพยุโรป และการให้สิทธิแก่พลเมืองของสหภาพยุโรปทุกคนในการโยกย้ายได้อย่างเสรีในดินแดนของประเทศสมาชิกยุโรป โดยไม่มีการตรวจคนเข้าเมือง

ในสนธิสัญญามาสทริสต์ (Masstricht Treaty) มีเรื่องน่าสนใจคือ มีการระบุถึงความสำคัญของหลักการด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในเสาหลักที่ 2 เกี่ยวกับนโยบายร่วมด้านต่างประเทศและความมั่นคงในมาตรา 11 ของสนธิสัญญาได้กำหนดสาระสำคัญของนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคง (Common Foreign and Security Policy : CFSP) ประกอบด้วยการปกป้องค่านิยมร่วมกัน บูรณภาพของสหภาพยุโรปให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติ สร้างความแข็งแกร่งให้กับระบบความมั่นคงของสหภาพยุโรป รักษาสันติภาพและ

ความมั่นคงให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกฎบัตรสหประชาชาติ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ และพัฒนาส่งเสริมประชาธิปไตย หลักนิติรัฐ การเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน[1] สนธิสัญญามาสทริสต์ (Masstricht Treaty) ทำให้เกิดการรับรองสถานะของพลเมืองรวมไปถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การดำเนินงานของสหภาพยุโรปมีประสิทธิภาพขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะทางกฎหมายของประชาคมยุโรปไปสู่การเป็นสหภาพที่มีนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง

สนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty)

ลงนามเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 1997 มีผลบังคับใช้ค.ศ. 1999 มีการปรับปรุงแก้ไขสาระสำคัญจากสนธิสัญญามาสทริสต์ให้มีความชัดเจนและโปร่งใสในการดำเนินการมากขึ้น เช่น ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจและการบริหารงานของสถาบันต่างๆ การเพิ่มประสิทธิภาพในระบบกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งการให้หลักการด้านสิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ ในมาตรา 6 และ 7 ได้ยืนยันถึงหลักการของการก่อตั้งสหภาพยุโรปที่อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย การเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ถ้ารัฐสมาชิกทำการละเมิดหลักการอย่างร้ายแรงอาจส่งผลต่อสิทธิในฐานะรัฐสมาชิก นอกจากนี้มาตรา 13 และ 14[2] ได้เน้นถึงหลักการสิทธิมนุษยชนตลอดจนกลไกในการเคารพสิทธิมนุษยชน ซึ่งสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam Treaty) ได้ทำให้นโยบายและหลักการสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายสหภาพยุโรป และมีผลบังคับใช้กับรัฐสมาชิกมากขึ้น หลักการที่ปรากฏในอารัมภบทของสนธิสัญญาสหภาพยุโรปจะได้รับการปฏิบัติโดยรัฐสมาชิก[3] ในการปรับปรุงการตัดสินใจและการบริหารงานจากสนธิสัญญา ทำให้อำนาจของศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice: ECJ) ในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเพิ่มมากขึ้น ศาลมีอำนาจตรวจสอบและดูแลไม่ให้ประเทศสมาชิกละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา ตลอดจนมีอำนาจวินิจฉัยในสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ เช่น การประทับลงตราตรวจคนเข้าเมือง สถานะผู้ลี้ภัย ผู้อพยพ ที่เป็นกฎหมายของประชาคมยุโรปในปัจจุบัน

สนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมทำให้ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนส่งผลผูกพันกับกลุ่มประเทศภายนอกที่สหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน กิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การควบคุมเขตแดนรอบนอก การปกป้องสิทธิมนุษยชนของบุคคลจากประเทศที่สาม และความร่วมมือด้านการยุติธรรมได้ถูกนำเข้ารวมอยู่ในสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007. หน้า 37-38.

[2] Treaty of Amsterdam. (October 2, 1997).

[3] วรลักษณ์ สงวนแก้ว. (2551). คุณค่าและสถานะทางกฎหมาย ของรัฐธรรมนูญยุโรป. หน้า 18.

ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายของเสาหลักที่ 1 และทำให้เกิดข้อตกลงเชงเกน (Schengen) ตามมา เพื่อควบคุมการผ่านแดนของบุคคลจากประเทศที่สามร่วมกัน

สนธิสัญญานีซ (Treaty of Nice)

ลงนามเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 และมีการบังคับใช้ในค.ศ. 2003 ในส่วนประเด็นสิทธิมนุษยชน สนธิสัญญานีซยังคงมีแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบทางกฎหมายของสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมในมาตรา 6 และ 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิรูปโครงสร้างทางสถาบันของสหภาพยุโรปและเตรียมความพร้อมไปสู่การขยายสมาชิกภาพ โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการดำเนินงานและกระบวนการตัดสินใจ ขยายขอบเขตของการเคารพสิทธิมนุษยชนและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในประเทศที่สาม ในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น เด็ก สตรี เหยื่อจากการถูกทารุณกรรม และชนกลุ่มน้อย และการรวมปฏิญญาว่าด้วยอนาคตของสหภาพยุโรป (The Declaration on the future of the European Union) ไว้ให้เป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาที่จะนำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญของยุโรป

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทวีปยุโรป (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR)

ลงนามในค.ศ. 1950 บังคับใช้เมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1953 จากการผลักดันของสภายุโรป (Congress of Europe) ในการประชุมผู้นำที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งมาตรฐานของอนุสัญญาจะมุ่งคุ้มครองสิทธิทางการด้านการเมืองและสิทธิพลเมืองเป็นหลัก โดยรัฐภาคีจะต้องจัดตั้งกลไกในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองในรัฐตนให้สอดคล้องกับอนุสัญญา และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทวีปยุโรป (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR) นี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายยุโรปในด้านสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองยุโรปถือเป็นการจัดตั้งกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค

โดยประกันสิทธิในการร้องทุกข์ด้านสิทธิมนุษยชนให้กับปัจเจกชน ผ่านกระบวนการนำคดีมาเสนอต่อศาลสิทธิมนุษยชนและได้มีการเพิ่มเติมพิธีสารเพื่อเข้ามาใช้กับอนุสัญญาปัจจุบันมีพิธีสารทั้งสิ้น 14 ฉบับ ในสาระสำคัญของอนุสัญญามีเนื้อหาใกล้เคียงกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยมาตรา 1 ของอนุสัญญา ได้กำหนดให้รัฐภาคีแห่งอนุสัญญายอมรับว่า ทุกรัฐจะต้องรับรองและคุ้มครองสิทธิที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญา และจะไม่ละเมิดสิทธิที่กำหนดไว้อนุสัญญา

กระบวนการของอนุสัญญาจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักความร่วมมือกันและหลักการช่วยเหลือกัน[1] ซึ่งรัฐสมาชิกจะต้องได้รับประกันให้สิทธิที่คุ้มครองภายใต้อนุสัญญาเข้าไว้ในกฎเกณฑ์ตามกฎหมายภายในของพวกเขาและศาลสิทธิมนุษยชนจะทำหน้าที่ช่วยตัดสินการร้องทุกข์ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญา

ในค.ศ. 1959 คณะมนตรีแห่งยุโรปจึงให้มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเป็นกลไกระดับสถาบันขึ้น เพื่อการบังคับใช้อนุสัญญาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเป็นองค์กรตุลาการสำหรับพิจารณาทุกคดีที่เกี่ยวข้องและอนุสัญญา และยังกำหนดอำนาจพิเศษแก่ศาลในการที่จะทำการชดเชยแก่คู่กรณีที่ได้รับความเสียหาย หากว่ากฎหมายภายในประเทศไม่มาตรการแก้ไขเยียวยาที่เพียงพอ รวมทั้งมีหน้าที่ให้ความเห็นด้านกฎหมายเมื่อมีการร้องขอให้ตีความอนุสัญญาและพิธีสารที่เกี่ยวข้อง

อนุสัญญาว่าด้วยความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของยุโรป กับกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นมีความแตกต่างอยู่ที่ขอบเขตเนื้อหา เพราะอนุสัญญาจะเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเมืองและพลเมือง ส่วนกฎบัตรสิทธิขั้นพื้นฐานได้รวมเอาสิทธิในเรื่องอื่นๆ เอาไว้ด้วย สำหรับรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป สหภาพยุโรปได้มีการร่างสนธิสัญญาสำหรับรัฐธรรมนูญยุโรป เพื่อหาความเป็นไปได้ในแง่ของกฎหมายในการให้คณะกรรมาธิการยุโรปสามารถเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาได้ เนื่องจากขณะนี้อนุสัญญาระบุให้รัฐเท่านั้นที่สามารถลงนามอนุสัญญาได้

กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน (Charter of Fundamental Rights)

ในค.ศ. 1950 ศาลยุติธรรมของประชาคมยุโรป (European Court of Justice : ECJ) ยังคงมีการดำเนินการตรวจสอบและสังเกตการณ์สถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนอยู่อย่างต่อเนื่องแต่การดำเนินการในช่วงเวลานี้เป็นไปด้วยเชื่องช้า ทำให้เมื่อสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1999 จึงได้มีการพัฒนาแกนหลักของยุโรปด้านต่างๆ ผู้นำรัฐสมาชิก คณะกรรมาธิการยุโรป และรัฐสภายุโรปได้มีมติเห็นชอบในการประกาศการใช้กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาคมยุโรปเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการลงนามสนธิสัญญานีซ (Treaty of Nice) ซึ่งทำให้สถานะทางกฎหมายของกฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานกลายเป็นส่วนสำคัญของสนธิสัญญาแห่งสหภาพยุโรป

กฎบัตรว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นการประมวลสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองยุโรปจากที่ต่างๆ มารวบรวมให้เป็นระบบ เช่น จากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน การตัดสินของศาลยุติธรรมยุโรป รัฐธรรมนูญของรัฐสมาชิก ซึ่งกฎบัตรได้รวมเอาสิทธิทางการเมือง สิทธิพลเมือง

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 39-40.

สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าไว้เป็นหนึ่งเดียว[1] โดยในการยกร่างกฎบัตรเริ่มจากความต้องการให้กฎบัตรเป็นการจัดระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสหภาพยุโรป ซึ่งกฎบัตรจะมีผลครอบคลุมพลเมืองรัฐสมาชิกและสหภาพยุโรป

เนื้อหาของกฎบัตรจึงอยู่ในกรอบแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนของยุโรปจากสนธิสัญญาต่างๆ จารีตประเพณีของรัฐสมาชิกและกลไกการคุ้มครองที่มีในภูมิภาคยุโรป กฎบัตรจะทำให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นระบบจากการแบ่งหมวดหมู่ในประเด็นต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยมีการขยายขอบเขตของสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากอนุสัญญา เช่น สิทธิทางสังคมของแรงงาน การคุ้มครองการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว รวมทั้งได้ขยายขอบเขตที่เป็นเงื่อนไขต่อสิทธิในการเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย ทำให้เรื่องสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองมีความสำคัญมากขึ้น นอกจากนี้ กฎบัตรยังถูกรวมอยู่ในส่วนที่สองของการร่างรัฐธรรมนูญยุโรป[2] ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการที่ก้าวหน้าของสหภาพยุโรป ที่จะทำให้เรื่องของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มีการนำไปใช้ปฏิบัติต่อพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กฎบัตรว่าด้วยสิทธิทางสังคม (Charter of Social Rights)

ในสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมได้รวมเอากฎบัตรสิทธิทางสังคมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในบทบัญญัติของสนธิสัญญา เป็นตราสารระหว่างประเทศที่เกิดจากคณะมนตรีแห่งยุโรป (Council of Europe) กฎบัตรยังไม่ประสบความสำเร็จในการเป็นหลักกฎหมายด้านสิทธิของยุโรปในการส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมือง ที่บทบาทส่วนใหญ่จะอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นของกฎบัตรคือการกำหนดหลักการพื้นฐานและข้อบกพร่องอยู่ที่ระบบการควบคุมตรวจสอบ หลังจากการใช้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยุโรป ซึ่งได้มีการลงนามในค.ศ. 1961 จากรัฐสมาชิก 11 ประเทศของคณะมนตรียุโรป[3] โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อขยายการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของพลเมืองยุโรปเพิ่มขึ้นในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีความสมบูรณ์มากขึ้น และได้กลายเป็นแบบอย่างของกฎหมายในของรัฐสมาชิกในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนภายในสหภาพยุโรป

การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนในยุโรปกลายเป็นจารีตประเพณีทางกฎหมายระหว่างกันที่รัฐสมาชิกต่างยอมรับในแนวปฏิบัติกันอยู่แล้ว แต่ในประเทศกลุ่มสมาชิกใหม่ ยังมีมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ต่ำกว่า มาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum standard) ที่กำหนดไว้ จึงต้อง

---

[1] วรลักษณ์ สงวนแก้ว. (2551). คุณค่าและสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญยุโรป. หน้า 29.

[2] http://www.europa.eu

[3] Lammy Betten. (1998). EU Laws and human rights. p. 42.

มีการรณรงค์ให้ประเทศเหล่านี้ พัฒนากฎหมายและนโยบายให้สอดคล้อง เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญของชาติและการสร้างนโยบายเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของคนในชาติ

สหภาพยุโรปมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเป็นหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมทั้งกลไกในการทำหน้าที่ต่อประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะคือ

1. คณะมนตรีแห่งยุโรป (The Council of Europe)

ผลจากลงนามสนธิสัญญาลอนดอนเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 ทำให้เดียวกันมีการก่อตั้งคณะมนตรีแห่งยุโรป (The Council of Europe) ในเดือนสิงหาคม ซึ่งจากสมาชิกเดิม 10 ประเทศ คือ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก สหราชอาณาจักร เบลเยี่ยม เนเธอร์แลนด์ นอรเวย์และสวีเดน ในการดำเนินงานประกอบด้วยคณะกรรมาธิการซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของรัฐสมาชิก ซึ่งสมาชิกทั้ง 27 ประเทศของสหภาพยุโรปเป็นสมาชิกอยู่ในคณะมนตรีแห่งยุโรปด้วย ถือเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของทวีปยุโรปที่เก่าแก่มากที่สุดสำหรับการทำหน้าที่ด้านการรักษาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน เป้าหมายที่สำคัญในการจัดตั้งคือการให้ความคุ้มครองหลักการสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมและพัฒนาการเอกภาพ ความหลากหลายของยุโรป ระบอบประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ พร้อมทั้งหาทางออกร่วมกันในการแก้ปัญหาของยุโรป และสร้างเสถียรภาพความเป็นประชาธิปไตยในยุโรป

คณะมนตรีแห่งยุโรปเป็นกลไกทางด้านการเมืองและมีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาชนชาวยุโรป การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในยุโรปถือว่าเป็นงานที่โดดเด่นที่สุดของคณะมนตรีแห่งยุโรป ในการประชุมร่วมกันครั้งแรกของรัฐสมาชิก และเป็นระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด[1] โดยในบทบัญญัติของคณะมนตรีแห่งยุโรปได้ระบุถึงเป้าหมายไว้ในบทที่ 1 ว่าคณะมนตรีแห่งยุโรปคือความสำเร็จในการนำไปสู่ความเป็นเอกภาพระหว่างรัฐสมาชิกเพื่อรักษาอุดมการณ์และหลักการ อันเป็นมรดกร่วมกันและเพื่อความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจของยุโรป ซึ่งเกิดจากการผลักดันให้เกิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรป (European Convention on Human Rights) ใน ค.ศ. 1950 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1953 อันเป็นมรดกร่วมกันและเพื่อความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจของยุโรป ซึ่งต่อมาสมาชิกแรกเริ่มของคณะมนตรีแห่งทวีปยุโรป 6 ประเทศเข้าร่วมและนำไปสู่แนวคิดการจัดตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าขึ้น

สำนักงานอำนวยการกิจการด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมาย (The Direction General of Human Rights and Legal Affairs) เป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาและดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของคณะมนตรีแห่งยุโรปคือ ซึ่งจะรับผิดชอบการดำเนินการที่เกี่ยวกับ

---

[1]เนตรนภา พุทธสุวรรณ. (2550). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน.* หน้า 43.

สนธิสัญญาและมาตรการติดตามตรวจสอบ ซึ่งจะมีการให้คำแนะนำต่อคณะกรรมการทางด้านกฎหมายและในส่วนของนโยบายที่เกี่ยวข้อง ประเมินมาตรฐานทางกฎหมายและให้รายละเอียดเพิ่มเติมในรูปแบบของเอกสารแนะนำ รวมทั้งกิจกรรมด้านการพัฒนาประเด็นสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ การคุ้มครองสิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ ป้องกันการทารุณกรรมและการปฏิบัติที่โหดร้าย การคุ้มครองชนกลุ่มน้อยและการกีดกันทางเชื้อชาติและความคิด อีกทั้งยังต้องดำเนินการส่งเสริมความเท่าเทียมกันอีกด้วย

2. คณะมนตรีสหภาพยุโรป (The Council of European Union)

ในค.ศ. 1974 คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปได้รับการเสนอขึ้น โดยประธานาธิบดี Valerie Giscard D'Estaing ของฝรั่งเศส[1] เป็นองค์กรสูงสุดในกระบวนการตัดสินใจของสหภาพยุโรป ต่อมาได้มีการกำหนดให้มีการประชุมระดับผู้นำของประเทศสมาชิกทุก ๆ ปี ที่กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยี่ยม ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานคณะมนตรีสหภาพยุโรป คณะมนตรีสหภาพยุโรป (The Council of European Union) ประกอบด้วยรัฐมนตรีด้านต่างๆ ของประเทศสมาชิกตำแหน่งประธานคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปมีวาระหมุนเวียนทุก 6 เดือน มีหน้าที่หลัก 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง จะทำหน้าที่ให้คำวินิจฉัยต่าง ๆ ในสหภาพยุโรป และการอนุมัติกฎระเบียบต่างๆ ที่คณะกรรมาธิการยุโรปเสนอขึ้นมา รวมทั้งระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนด้วย ประการที่สอง ทำหน้าที่แก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรป พิจารณากำหนดกรอบความร่วมมือทางการเมืองและกำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจ

คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปจึงมีบทบาทอย่างมากทางการเมือง ในการกำหนดท่าทีในนามของสหภาพยุโรปต่อกรณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก การออกมติหรือแถลงการณ์จากที่ประชุมในนามของสหภาพยุโรป บทบาทของคณะมนตรีสหภาพยุโรปมีความเกี่ยวข้องในด้านสิทธิมนุษยชนที่ออกมาในรูปของท่าที เช่น กรณีที่ประณาม เมื่อมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นไปประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกของสหภาพยุโรป รวมทั้งด้านการตัดสินใจในการจัดงบประมาณในโครงการความช่วยเหลือและความร่วมมือที่เกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนร่วมกับรัฐสภาสหภาพยุโรป

3. คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission)

ในค.ศ. 2001 หลังจากที่รัฐสมาชิก ได้ลงนามในสนธิสัญญานีซ (Treaty of Nice) ซึ่งได้กำหนดว่าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005 เป็นต้นไป ประเทศสมาชิกจะมีตัวแทนในกรรมาธิการได้ประเทศละ 1 คน ทำให้หลังการขยายสมาชิกภาพใน ค.ศ. 2004 มีคณะกรรมาธิการ

[1] นิติศักดิ์ ศรีศิริพงศ์. (2551). แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในยุโรปและผลกระทบต่อประเทศไทย. ในเอกสารถอดคำบรรยายการสัมมนาความสัมพันธ์ไทย-ยุโรป. หน้า 7.

ทั้งสิ้นจำนวน 25 คน จะใช้ระบบการหมุนเวียนกันเข้ามาดำรงตำแหน่งในคณะกรรมาธิการยุโรป เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและขนาดของคณะกรรมการไม่ใหญ่จนเกินไป คณะกรรมาธิการมีสถานะเป็นอิสระต่อรัฐบาลของรัฐสมาชิกแม้ว่าสมาชิกปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 27 ประเทศแล้วก็ไม่มีการเพิ่มจำนวนกรรมาธิการในคณะกรรมการยุโรปอีก

คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) จะทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารของสหภาพยุโรป ตรวจสอบติดตามการปฏิบัติของรัฐสมาชิกให้เป็นไปตามกฎระเบียบของประชาคม เสนองบประมาณสำหรับโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่และค่าใช้จ่ายในกองทุนของสหภาพยุโรป เป็นตัวแทนและผู้สนับสนุนผลประโยชน์ของสหภาพยุโรปทั้งหมดในเวทีระหว่างประเทศ เช่น การเจรจาข้อตกลงระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียน รวมถึงการยกร่างกฎหมายใหม่ของสหภาพยุโรปเสนอต่อรัฐสภาและคณะมนตรีแห่งยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรป โดยจะเป็นผู้เสนอนโยบายต่อรัฐสภาและคณะมนตรีในการตัดสินใจและดำเนินนโยบายมาปฏิบัติใช้

เนื่องจากคณะกรรมาธิการยุโรปถือเป็นตัวแทนของสหภาพยุโรปในเวทีระหว่างประเทศ บทบาทของคณะกรรมาธิการยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์กับภายนอกจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะด้านที่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ ในเรื่องความตกลงทางการค้า และความร่วมมือต่าง ๆ (Trade and Cooperation Agreement) กับอาเซียนได้บรรจุบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Rights Clause) ไว้ในความตกลง[1] ตลอดจนการให้สิทธิพิเศษทางการค้าเพื่อเป็นการตอบแทนแก่อาเซียนที่เคารพต่อมาตรฐานของสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยสหภาพยุโรปจะใช้มาตรการเพื่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างและกองทุนช่วยเหลือด้านการพัฒนาของสหภาพยุโรปกับอาเซียน เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการค้าระหว่างประเทศ การส่งเสริมองค์กรระหว่างประเทศ การส่งเสริมองค์กรระดับชาติ ท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนของอาเซียนในการพัฒนา คณะกรรมาธิการยุโรปจะมีหน้าที่สำคัญทั้งการเสนอโครงการและงบประมาณเพื่อการพิจารณาตัดสินใจของรัฐสภาและคณะมนตรีสหภาพยุโรปต่อไป ซึ่งหลังจากนั้นคณะกรรมาธิการยุโรปมีหน้าที่ดำเนินนโยบายให้เป็นไปตามเป้าหมายของสหภาพยุโรป ดังนั้นบทบาทของคณะกรรมาธิการยุโรป ด้านสิทธิมนุษยชนจึงอยู่ในกรอบของความร่วมมือของสหภาพยุโรปกับอาเซียนเป็นหลัก

4. รัฐสภายุโรป (European Parliament)

สมาชิกรัฐสภายุโรปสังกัดอยู่กับพรรคการเมืองในระดับยุโรปที่มีแนวคิดทางการเมืองสอดคล้องกับพรรคการเมืองในระดับประเทศที่ตนสังกัดมากที่สุด มาจากการเลือกตั้งโดยตรงทุก ๆ 5 ปี โดยที่สมาชิกรัฐสภาเหล่านี้มิได้แบ่งตามประเทศ โดยมีหน้าที่หลักๆ คือ

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007*. หน้า 29.

1. ให้คำปรึกษากำกับดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมาธิการยุโรป รวมทั้งสิทธิในการอนุมัติแต่งตั้งและปลดออกจากตำแหน่งกรรมาธิการยุโรป

2. รับรองระเบียบ กฎหมายที่คณะกรรมาธิการยุโรปเสนอ โดยทำงานร่วมกับคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป

3. ให้ความเห็นชอบการทำสนธิสัญญาระหว่างสหภาพยุโรปกับรัฐอื่นๆ

4. พิจารณาอนุมัติงบประมาณประจำปีของสหภาพยุโรปร่วมกับคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปและคณะกรรมาธิการยุโรป

ประเด็นสิทธิมนุษยชนนั้นรัฐสภาถือว่าเป็นเวทีสำคัญในการอภิปรายประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชน และยังได้มีการจัดพิมพ์เผยแพร่รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐสมาชิกของสหภาพยุโรป[1] นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งคณะกรรมาธิการเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน เช่น คณะกรรมาธิการภารกิจระหว่างประเทศ คณะกรรมาธิการความร่วมมือในการพัฒนา ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์กับอาเซียน

5. ศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice : ECJ)

ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1952 จากสนธิสัญญาประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้า (The European Coal and Steel Community : ECSC) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กฎระเบียบของสหภาพยุโรปได้มีการตีความและนำไปใช้ในแนวทางเดียวกัน ระหว่างรัฐสมาชิกให้กฎหมายครอบคลุมต่อประชาคมอย่างเท่าเทียม ซึ่งศาลจะมีอำนาจในการวินิจฉัยในทางกฎหมายที่มีความขัดแย้งกันระหว่างรัฐสมาชิก ระหว่างสถาบันของสหภาพยุโรปรวมถึงภาคธุรกิจและปัจเจกบุคคลอีกด้วย

ศาลจะมีตัวแทนผู้พิพากษา 1 รายจากรัฐสมาชิกแต่ละรัฐเป็นองค์ประกอบ นอกจากนี้ การบังคับใช้ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนกับสมาชิกรัฐในช่วงแรกนั้นเป็นไปโดยการวินิจฉัยคดีของศาลยุติธรรมยุโรป ซึ่งใช้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทวีปยุโรป (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR) เป็นหลักในการพิจารณาคดี หน้าที่ความรับผิดชอบหลักของศาลจะต้องควบคุมศาลภายในของรัฐสมาชิกให้มีการนำกฎหมายของสหภาพยุโรปไปใช้อย่างเหมาะสมและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ถ้ารัฐสมาชิกหรือสถาบันใดของสหภาพยุโรปมีการกระทำที่ขัดแย้งต่อกฎหมายของสหภาพยุโรปอาจถูกระงับการกระทำโดยศาลยุติธรรมยุโรป[2] นอกจากนี้ คดีที่เกี่ยวกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในแต่ละรัฐสมาชิกหรือการตัดสินคดีความภายในรัฐ

---

[1] EU Annual Report on Human Rights. (1999). p. 6.

[2] http://www.europa.eu. (October, 2011). (Online).

สมาชิกที่บุคคลเห็นว่าขัดต่อกฎหมายของสหภาพยุโรป ก็ได้รับสิทธิให้สามารถนำขึ้นร้องต่อศาลยุติธรรมยุโรปได้ ซึ่งสหภาพยุโรปก็ยังคงมีปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศสมาชิกกับกฎหมายของสหภาพยุโรปในหลายคดี

6. ศาลยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน (European Court of Human Rights)

ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1959 ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทวีปยุโรป (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR) ประกอบด้วยจำนวนผู้พิพากษาตามจำนวนของรัฐสมาชิกในคณะมนตรีแห่งทวีปยุโรปและได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อันเป็นกลไกสำหรับการดำเนินการให้รัฐภาคีปฏิบัติตามข้อกำหนดในสนธิสัญญา ซึ่งในขณะนี้มี 45 ประเทศ[1] แต่การดำเนินการของศาลจะเป็นไปโดยอิสระไม่ได้ถือเป็นตัวแทนของรัฐใดรัฐหนึ่ง

หน้าที่หลักของศาลคือการสร้างความมั่นใจว่ารัฐสมาชิกจะให้ความเคารพและเป็นหลักประกันตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อมีผู้ร้องว่ามีการกระทำของบุคคลหรือรัฐสมาชิกอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่ระบุไว้ในสนธิสัญญา ศาลจะเป็นผู้ตัดสินซึ่งประเทศที่เกี่ยวข้องกับคดีจะอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่จะต้องยอมปฏิบัติตาม ข้อสังเกตประการหนึ่งจะเห็นได้ว่า ในสหภาพยุโรปนั้นการใช้อำนาจทางตุลาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน จะมีศาลอยู่ 2 แห่งที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ คือศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice: ECJ) ที่ถูกจัดตั้งขึ้นจากสนธิสัญญาประชาคมถ่านหินและเหล็กยุโรป (The European Coal and Steel Community : ECSC) และศาลแห่งยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งเกิดขึ้นจากอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของทวีปยุโรป (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedom : ECHR)

ความแตกต่างในการดำเนินการของศาลทั้ง 2 แห่ง อยู่ที่หน้าที่หลักของศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice : ECJ) ซึ่งจะมีหน้าที่ดูแลตรวจสอบกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกให้เป็นไปแนวทางเดียวกับกฎหมายของประชาคม ในขณะที่หน้าที่ของศาลยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนคือการดูแลตรวจสอบให้รัฐภาคีปฏิบัติตามข้อกำหนดในอนุสัญญา ซึ่งในทางปฏิบัติอาจมีปัญหาในการพิจารณาคดีที่อาจเกิดคำถามว่าในการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชนนั้น ศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice : ECJ) จำเป็นต้องส่งเรื่องให้ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนพิจารณาอีกครั้งหรือไม่ ซึ่งในการจัดทำร่างสนธิสัญญามาสทริสต์นั้น คณะกรรมการได้มีการขอความเห็นต่อศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice :

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007*. หน้า 32.

ECJ) ว่าการจัดตั้งประชาคมยุโรปกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จะสามารถนำมารวมเข้ากันเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาหรือไม่ ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่าจะไม่นำอนุสัญญา มาบรรจุร่วมอยู่ในสนธิสัญญาเพราะจะทำให้เกิดความซับซ้อนในการใช้อำนาจศาลของประชาคม[1] นอกจากนี้ ทั้งสองศาลได้มีวิธีพิจารณาคดีด้านสิทธิมนุษยชนยึดหลักการตามอนุสัญญาอยู่แล้ว ดังนั้น การตัดสินคดีของศาลยุติธรรมยุโรป (European Court of Justice : ECJ) ถือเป็นสิ้นสุด จึงไม่จำเป็นต้องส่งเรื่องให้ศาลยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนพิจารณาอีกครั้ง อย่างไรก็ดีจากอดีตที่ผ่านมาการดำเนินคดีของศาลแทบจะไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น[2] รวมทั้งยังได้มีการระบุข้อกำหนดในการรับสมาชิกเพิ่มของสหภาพยุโรปไว้ว่า ผู้สมัครจะต้องเป็นรัฐภาคในอนุสัญญาอยู่ด้วย

7. องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization : NGO)

องค์กรพัฒนาเอกชนมีสำนักงานสาขาอยู่ทั่วโลกรวมถึงประเทศในสหภาพยุโรป จะมีรูปแบบการทำงานที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ในวงกว้าง รวมถึงในด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินงานของสหภาพยุโรปในหลายๆ ด้าน จะเป็นการทำงานร่วมกัน การเสนอความคิดเห็นและแนวทางในการดำเนินนโยบายแต่ละด้านโดยมีการประชุมร่วมกันในลักษณะเฉพาะด้านและการเสนอข้อพิจารณาในรูปแบบการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อทางคณะกรรมาธิการสหภาพยุโรป องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) องค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch) ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้

8. องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International)

ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1961 เป้าหมายขององค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) คือการรณรงค์เพื่อยุติการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ทั่วโลกตระหนักและเคารพสิทธิมนุษยชน และให้มีการพัฒนามาตรฐานทางด้านสิทธิมนุษยชนในเกือบ 100 ประเทศ[3] โดยยึดหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

หน้าที่หลักขององค์กรนิรโทษกรรมสากลจะทำงานอยู่ในหน้าที่ของการวิจัยและการปฏิบัติการเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลของประเทศต่างๆ เคารพหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติรัฐ รวมทั้งการเผยแพร่ประเด็นปัญหาทางด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชนและปฏิบัติการต่อต้านการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีส่วนช่วยเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน เช่น การฝึกอบรมทางด้านสิทธิมนุษยชนศึกษาในทุกภาคส่วนของสังคม

---

[1] แหล่งเดิม. หน้า 32.

[2] Lammy Betten. (1998). *EU laws and human rights*. p. 111.

[3] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 33.

การทำงานร่วมกับภาคการศึกษาของรัฐในการผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษา อีกทั้งเป็นผู้เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนให้รัฐที่มีกรณีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น และยังได้มีการนำเสนอสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนออกเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบของรายงานประจำปี

9. องค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch : HRW)

ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อค.ศ. 1988 ในเวลาต่อมา ได้มีการแพร่ขยายไปทั่วทุกภูมิภาค กิจกรรมหลักขององค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชนคือ การตีพิมพ์และเผยแพร่บทความและหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน องค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch : HRW) ได้มีการประชุมร่วมกับรัฐบาลต่างๆ และในเวทีพหุภาคี รวมถึงสหภาพยุโรป ในการเร่งรัดให้มีการออกนโยบายและการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชน และทำการตรวจสอบการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการทารุณกรรม และกระตุ้นรัฐบาลที่มีอำนาจให้ยุติการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยความเชื่อพื้นฐานในหลักสิทธิมนุษยชนที่เป็นของทุกคน นอกจากนี้แล้วยังได้มีการประณามการกระทำที่รุนแรงของรัฐบาลอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้สาธารณชนรับทราบ

จะเห็นได้ว่าศาลและองค์กรอิสระเป็นสถาบันหลักที่จะเป็นผู้ดูแลในส่วนของสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมาย[1] แม้ว่าจะมีการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนโดยสถาบันต่าง ๆ อย่างไรก็ตามสหภาพยุโรปยังคงต้องพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบและข้อตกลงที่มีสถานะเป็นกฎหมายต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนมาอย่างต่อเนื่อง

[1] Andrew Williams. (2004). Human Rights Policies : A Study in Irony. p. 114.

บทที่ 4
นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ค.ศ. 1993-2011

สหภาพยุโรปได้มีการนำหลักการด้านสิทธิมนุษยชนรวมอยู่ในนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงร่วม (Common Foreign and Security Policy: CFSP) ก็เพื่อทำให้สหภาพยุโรปมีบทบาททั้งในเวทีการเมืองระดับภูมิภาคและระดับโลก สหภาพยุโรปจึงมีแผนในการดำเนินการต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมความเป็นเอกภาพของกิจกรรม ทางด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น โดยได้นำยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการดำเนินงาน[1] หลักการด้านสิทธิมนุษยชนจึงกลายเป็นอัตลักษณ์ของสหภาพยุโรปในเวทีโลก เมื่อสหภาพยุโรปได้นำเรื่องของธรรมาภิบาลและการเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งในความสัมพันธ์กับรัฐภายนอกสหภาพยุโรป โดยเฉพาะนโยบายด้านการค้าและการพัฒนา ซึ่งได้มีการยืนยันหลักการดังกล่าวไว้ในความร่วมมือและการเจรจาทางการค้ากับอาเซียน โดยมีการบรรจุบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Clause)[2] ไว้ในการทำสัญญาข้อตกลงต่างๆ ระหว่างกันด้วย

ค่านิยมร่วมกัน (Common Values) ของสหภาพยุโรปที่ประกอบด้วย สันติภาพ ประชาธิปไตย เสรีภาพ หลักนิติรัฐและหลักสิทธิมนุษยชน แนวคิดทางด้านสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นหนึ่งในห้าของค่านิยมร่วมกันและได้รับการสร้างขึ้นให้เป็นอัตลักษณ์ของความเป็นสหภาพยุโรป การมีค่านิยมร่วมกันของประชาชนในหลักการเสรีภาพและการเคารพสิทธิจะทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนชาวยุโรป เพื่อที่จะทำให้นโยบายต่างประเทศสามารถดำเนินไปในแนวทางเดียวกัน (speak with one voice) ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการบูรณาการเพื่อที่ยุโรปสามารถแสดงบทบาทด้านการเมืองที่ชัดเจนต่อโลกได้ ซึ่งหลักการสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยนั้นถือเป็นอัตลักษณ์ทางจริยธรรมของสหภาพยุโรปในสังคมระหว่างประเทศ[3]

บทบาทด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปในเวทีโลก

สหภาพยุโรปได้พยายามแสดงตัวตนในเวทีสำคัญต่างๆ เพื่อผลักดันหลักสิทธิมนุษยชนขึ้นเป็นหลักการระหว่างประเทศ ทั้งแบบทวิภาคีและเวทีพหุภาคในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights) อีกทั้งสหภาพยุโรปได้พยายามผลักดันหลักสิทธิมนุษยชนไว้ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่างๆ กับประเทศภายนอกสหภาพยุโรปด้วย เมื่อสหภาพยุโรปมีมติที่จะบรรจุพันธกรณีในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเข้าไว้

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 3.

[2] Vaughne Miller. (2004). Human Rights Clause in the EU's external agreement. p. 9.

[3] Andrew William. (2004). EU Human Rights Policies : A Study in Irony. p. 175.

ในการทำสัญญาข้อตกลงตั้งแต่ ค.ศ. 1995 เป็นต้นมา[1] ทำให้หลักสิทธิมนุษยชนกลายเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึง โดยก่อนหน้านี้ประชาคมจะระงับสัญญาความตกลงได้เฉพาะในกรณีที่เกิดสงครามกลางเมืองหรือวิกฤตการณ์สำคัญในรัฐคู่สัญญาที่ทำให้โครงการความร่วมมือไม่สามารถดำเนินต่อไปหรือรัฐบาลของรัฐนั้นไม่สามารถควบคุมได้[2]

ความตกลงด้านการพัฒนาฉบับแรกที่สหภาพยุโรปได้นำเอาบทบัญญัติทางด้านสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้เป็นหลักพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปกับกลุ่มประเทศแอฟริกันแคริบเบียนและแปซิฟิก (African, Caribean and Pacific: ACP) ในอนุสัญญาโลเม่ครั้งที่ 4 (Lome Convention IV) เป็นข้อตกลงทางด้านการค้าและความช่วยเหลือระหว่างประชาคมยุโรปกับกลุ่มประเทศ ACP 71 ประเทศ ซึ่งมีการลงนามระยะเวลา 5 ปี ในสนธิฉบับแรก ๆ นั้นยังไม่มีการบรรจุประเด็นสิทธิมนุษยชนเอาไว้ในหลักการพื้นฐานของอนุสัญญา

จนกระทั่งในค.ศ. 1994-1995 อนุสัญญาโลเม่ครั้งที่ 4 กลายเป็นต้นแบบของความตกลงด้านการพัฒนาที่สหภาพยุโรปทำกับคู่เจรจาอื่น ภายหลังจากที่ได้มีการแก้ไขอนุสัญญาโลเม่ครั้งที่ 4 โดยบรรจุหลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชนและหลักนิติรัฐเป็นสาระสำคัญ (Essential elements) ของอนุสัญญา ส่งผลให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐภาคีมีผลให้สหภาพยุโรปสามารถระงับความช่วยเหลือภาคีนั้นได้ แม้จะมีการผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนเข้าไว้ในการเจรจาความร่วมมือด้านการพัฒนาต่ออาเซียนจากสหภาพยุโรป แต่ยังคงมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการที่ไม่ชัดเจน เช่น การนำบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อผลทางการทูตซึ่งมีข้อต่อรองเรื่องการระงับความตกลง มากกว่าที่จะสร้างมาตรฐานในหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ ก่อนการตัดสินใจที่จะระงับความตกลงจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหภาพยุโรปหรือไม่

การใช้กลไกความร่วมมือด้านการพัฒนา

สหภาพยุโรปเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดของโลกโดยให้กับสหประชาชาติและองค์การพัฒนาเอกชนต่างๆ โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 55 ของงบประมาณความช่วยเหลือด้านการพัฒนา สหภาพยุโรปมีเป้าหมายเพื่อลดความยากจนในประเทศกำลังพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDSs) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งนอกจากจะเน้นความสำคัญไป กับการส่งเสริมการส่งเสริมการค้าและการเปิดตลาดธรรมาภิบาล อันถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระดับระหว่างประเทศแล้วยังให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยอีกด้วย นโยบายความช่วยเหลือด้านการพัฒนาของสหภาพยุโรปกับอาเซียนมีอยู่ด้วยกันหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ตั้งแต่ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคไป

---

[1] EU Annual Report on Human Rights . (2007). P. 25.

[2] Eibe Riedel,: and Martin will. (1999). *Human Rights Clause in External Agreement of the EC : The Eu and Human Rights.* p. 724.

จนถึงความช่วยเหลือด้านการเงิน จุดประสงค์หลักของนโยบายเพื่อการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งขั้นพื้นฐานควบคู่ไปกับการสร้างความแข็งแกร่งให้กับสถาบันประชาธิปไตย ได้กำหนดให้มีนโยบายระดับโลกขึ้นในค.ศ. 1998 ซึ่งมุ่งเน้นการปกป้องรักษาหลักสิทธิมนุษยชน[1]

สหภาพยุโรปใช้เครื่องมือที่นำมาซึ่งการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา ซึ่งมีทั้งการใช้มาตรการเชิงบวก เช่น ตั้งโครงการความช่วยเหลือเพื่อการปรับโครงสร้าง ความช่วยเหลือกรณีฉุกเฉิน ความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม การสนับสนุนองค์การพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้เกิดภาคประชาสังคม และการสนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้มีใช้มาตรการการคว่ำบาตร เพื่อเป็นการโต้ตอบที่เหมาะสมในสถานการณ์ที่กระบวนการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนถูกละเมิดอย่างรุนแรง ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการเชิงลบด้วย จากการศึกษาพบว่าบทลงโทษที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ส่วนมาตรการเชิงบวกแสดงให้เห็นประโยชน์ที่สำคัญในหลักการเคารพสิทธิมนุษยชน มาตรการเชิงลบจะถือเป็นการกดดันพฤติกรรมของรัฐบาลต่อประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับที่รุนแรง กรณีนี้เช่น การที่สหภาพยุโรปให้การสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชนในรัฐนั้น ๆ อาจถือเป็นการแทรกแซงทางอ้อม โดยอาจถือได้ว่าเป็นการละเมิดอธิปไตย[2] อันเป็นเรื่องทั่วไปที่สามารถยอมรับได้ในหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ซึ่งผู้นำทางการเมืองจะไม่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากการใช้มาตรการเชิงลบนี้เท่ากับประชาชนที่อยู่ในรัฐนั้น ๆ

ในขณะที่การระงับความช่วยเหลือด้านการพัฒนากับรัฐที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นมาตรการเชิงลบยังคงดำเนินต่อไป คณะกรรมาธิการยุโรปยังคงให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยจะใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเท่านั้น จะเห็นได้ว่ามาตรการเชิงลบนั้นจะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อรัฐบาลที่เป็นเป้าหมายมีปฏิกิริยาที่จะตอบรับการกดดันจากภายนอก เมื่อรัฐนั้นคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผลประโยชน์ตน ในขณะที่แทบจะไม่มีผลเลยกับรัฐซึ่งมีความเป็นเผด็จการและไม่ได้มีความพยายามในการแก้ไขสถานการณ์ความรุนแรงจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น

ดังนั้น มาตรการเชิงลบจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับการพิจารณาทางด้านนโยบายต่างประเทศ ซึ่งมาตรการเชิงบวกนั้นจะมีความแตกต่างออกไปจากการพิจารณาด้านนโยบายต่างประเทศสำหรับมาตรการเชิงบวกเป็นเครื่องมือที่คณะกรรมาธิการยุโรปนำมาใช้ในความร่วมมือด้านการพัฒนากับประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป เพื่อการส่งเสริมประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ได้แก่ การสนับสนุนกระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย

---

[1] Bruno Simma,: Jo Aschenbrenner,: & Constanze Schulte. (1999). *The Human Rights Considerations in the Development Co-operation Activities of the EC : The EU and Human Rights.* p. 572.

[2] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 57-58.

การเลือกตั้งและความช่วยเหลือในการสร้างค่านิยม ประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐและประชาธิปไตยได้รวมเข้าไว้ในนโยบายด้านการพัฒนาของสหภาพยุโรป แม้ว่าการสนับสนุนพื้นฐานต่อหลักสิทธิมนุษยชนโดยการใช้มาตรการเชิงบวก จะไม่สามารถรับประกันหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนหรือเป็นระบบที่ป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ดีเพียงพอแต่ก็นับว่าเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนที่ดี

การใช้กลไกทางการค้า

ในปัจจุบันการทำข้อตกลงของสหภาพยุโรปกับหุ้นส่วน ไม่ได้มีเฉพาะเรื่องของการค้าและความช่วยเหลือทางด้านการพัฒนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสนับสนุนในด้านอื่น ๆ เช่น การปฏิรูปเศรษฐกิจ การอนามัย การศึกษา ความร่วมมือและนโยบายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกรอบเจรจาทางการเมืองในประเด็นของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน โดยเน้นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในการส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปจากภายในสู่ภายนอก[1] จะเน้นที่สิทธิของพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งยังผลักดันการส่งเสริมสิทธิเด็กและสตรี

ดังนั้นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนจึงถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของประเทศที่ต้องการแสวงหาความร่วมมือกับสหภาพยุโรป ในการทำความตกลงทางการค้าและความร่วมมือของสหภาพยุโรปกับประเทศหุ้นส่วนในรวมทั้งใช้มาตรการคว่ำบาตรกับประเทศที่มีการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนเช่นในประเทศพม่า สำหรับมาตรการเชิงบวกต่อประเทศคู่เจรจานั้น สหภาพยุโรปยังมีข้อเสนอในการลดภาษีนำเข้าให้ต่ำลงสำหรับประเทศที่มีรายงานโดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศว่ามีการเคารพมาตรฐานแรงงานและสภาพการทำงานอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และยังได้จัดสรรงบประมาณให้กับประเทศหุ้นส่วนในการจัดกิจกรรมรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ประมาณปีละ 100 ล้านยูโร[2]

เมื่อสหภาพยุโรปมีการนำบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้ในสัญญาความตกลงต่าง ๆ กับอาเซียนแล้ว ความตกลงทางด้านการค้าจึงได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน แม้ว่าในระดับโลกการค้าจะอยู่ในบริบทของการควบคุมโดยกฎขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ในเงื่อนไขที่เป็นข้อเสนอทางการค้าและมาตรการทางการค้าต่าง ๆ ว่าด้วยการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงสิทธิที่นอกเหนือจากทรัพย์สิน เช่น หลักการประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพทางการเมือง ความเชื่อมโยงระหว่างการค้าและสิทธิมนุษยชนดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่ทั้งสองประเด็นนี้ก็ไม่

[1] European Commission. (July , 2004). *European on the Move* . p. 4.

[2] European Commission. (July , 2011). *European on the Move* . p. 5.

สามารถที่จะแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดเพราะสิทธิในการทำการค้า (Right to Pursue a trade)[1] นั้นมีนัยยะทางด้านสิทธิมนุษยชนอยู่ด้วย

ในองค์กรระดับโลกอย่างองค์การการค้าโลกนั้น มีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนในบริบทที่แคบมาก โดยจะอยู่ในประเด็นที่เกี่ยวกับมาตรฐานของแรงงาน ซึ่งองค์การการค้าโลกจะยึดเกณฑ์ตามหลักที่องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ ก็ไม่ได้นำเอาเงื่อนไขในการเคารพมาตรฐานของแรงงานไว้กับกฎระเบียบทางการค้า อย่างไรก็ตาม สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้นำประเด็นสิทธิมนุษยชนเข้ามาเชื่อมโยงกับการค้าในรูปแบบทวิภาคี และการค้าฝ่ายเดียว โดยที่กฎระเบียบขององค์การการค้าโลก ไม่สามารถสกัดกั้นผู้ค้ารายใหญ่ทั้งสองนี้ได้ จนได้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของสหภาพยุโรป ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบทางด้านกฎหมายคือ การทำความตกลงระหว่างกันในรูปแบบทวิภาคี และมาตรการทางการค้าในแง่บวกและแง่ลบ (Carrot and Stick) ในแง่บวกเช่น การให้โควตาการนำเข้าเพิ่มขึ้น ในแง่ลบเช่น การคว่ำบาตรทางการค้า

ในส่วนของกฎหมายได้มีการนำบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้ในสัญญาความตกลงระหว่างกัน โดยให้ยึดถือว่าหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นสาระสำคัญของสัญญา เนื่องจากสหภาพยุโรปต้องการให้มาตรการการระงับข้อตกลงเป็นมาตรการสุดท้ายหลัง โดยจะมีการเจรจาหารือกับรัฐคู่สัญญาก่อน หากไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนให้คลี่คลายได้และมีการฝ่าฝืน สหภาพยุโรปสามารถระงับสัญญาความตกลงที่ทำไว้ระหว่างกันได้

การระงับข้อเสนอทางการค้าอยู่บนพื้นฐานของบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิพลเมือง และการเมือง แต่โดยหลักการแล้วบทบัญญัติไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเท่านี้ เนื่องจากการอ้างตามหลักของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและนโยบายสิทธิมนุษยชนของประชาคมยุโรปนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิที่ไม่สามารถแบ่งแยก (indivisibility) ได้จึงเป็นการยากที่จะแยกพิจารณาสิทธิทางการเมืองกับสิทธิสังคมและเศรษฐกิจออกจากกัน เนื่องจากมีการทับซ้อนกันอยู่ระหว่างสิทธิในชีวิตตามกฎธรรมชาติของมนุษย์หรือสิทธิพลเมืองกับสิทธิในการยังชีพและความปลอดภัยหรือสิทธิด้านเศรษฐกิจและสังคม[2] รวมถึงการทับซ้อนระหว่างสิทธิโดยธรรมชาติของคนงานกับสิทธิของสมาคมการค้า

ระบบข้อเสนอที่ครอบคลุมด้านภาษี GPS ที่สหภาพยุโรปนำมาใช้ถือเป็นข้อเสนอทางการค้าฝ่ายเดียวให้กับประเทศกำลังพัฒนาเสมือนเป็นการใช้มาตรการเชิงบวกให้การให้ผลตอบแทน แต่ต่อมารัฐภาคีในสัญญาความตกลงว่าด้วยภาษีและการค้า มีการหารือเพื่อยกเลิกระบบ GSP ของตนเองและหันมาใช้กลไกที่เรียกว่า การแบ่งขั้นซึ่งยังคงมีการโต้เถียงกันอยู่ในเวทีองค์การการค้า

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 59.

[2] Barbara Brandtner and Allan Rosas. (1999). *Trade Preferences and Human Rights : The EU and Human Rights.* p. 700.

โลกและประชาคมยุโรปก็ยังไม่ได้นำเอากลไกบทบัญญัติเพื่อสร้างแรงจูงใจทางสังคมกับผลประโยชน์ที่ชัดเจน

การนำมาตรการเชิงบวกและเชิงลบมาใช้ อาจจะทำให้หลักสิทธิมนุษยชนนั้นมีขอบเขตที่กว้างขึ้น การใช้มาตรการเชิงลบคว่ำบาตรทางการค้าในบางครั้งอาจเป็นส่วนสำคัญที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับที่รุนแรง ซึ่งประเทศคู่เจรจาย่อมไม่ต้องการได้รับผลกระทบด้านการค้าตามไปด้วย แต่ต้องคำนึงว่าการใช้มาตรการเชิงบวกจะเป็นแนวทางที่ดึงดูดใจเพื่อให้ประชาชนมีเสรีภาพมากกว่า การระงับข้อเสนอที่เป็นผลประโยชน์ทางการค้ากับอาเซียนของประชาคมยุโรปจากประเด็นสิทธิมนุษยชนนั้น สามารถเกิดขึ้นในกรณีที่เป็นการใช้มาตรการทางการค้าฝ่ายเดียวมากกว่าการค้าแบบทวิภาคีที่อาจจะสร้างปัญหากระทบต่อผลประโยชน์ของประชาคมตามมา

การใช้กลไกพหุภาคี

นอกจากสหภาพยุโรปจะแสดงบทบาทที่สำคัญในของเวทีโลกในประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อเวทีโลกแล้ว สหภาพยุโรปยังมีวิธีการดำเนินการในรูปแบบต่างๆ ต่ออาเซียนในฐานะประเทศคู่เจรจาด้วยแล้ว ได้แก่การแสดงเจตนารมณ์ต่อต้านการประหารชีวิต ซึ่งประสบผลสำเร็จนำไปสู่การลงมติพักชำระโทษการประหารชีวิตในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2007[1] ซึ่งมาจากแรงผลักดันของสหภาพยุโรปต่อการเคารพหลักสิทธิมนุษยชนในเวทีพหุภาคี ความสำเร็จในการดำเนินบทบาทด้านสิทธิมนุษยชนในเวทีสหประชาชาตินั้นขึ้นอยู่กับว่าสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่จะมองสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิกของสหภาพยุโรปอย่างไร ซึ่งจะดูได้จากความเป็นหนึ่งเดียวและความคงที่ในนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปและรัฐสมาชิก ที่ส่งผลทำให้สหภาพยุโรปประสบความสำเร็จโดยเป็นผู้นำที่มีบทบาทในเวทีสหประชาชาติและเวทีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ

ในระหว่างการประชุมโดยเฉพาะการประชุมของคณะกรรมาธิการว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Commission) และการประชุมสมัชชาใหญ่ (General Assembly) ได้มีการกล่าวถ้อยแถลงของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของสหภาพยุโรปในเวทีพหุภาคี ซึ่งประเด็นด้านการค้านั้นมีผลต่อการปฏิบัติต่อนโยบายต่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน แต่ในการใช้นโยบายร่วมด้านต่างประเทศและความมั่นคงของประชาคมยุโรปในด้านสิทธิมนุษยชนนั้นไม่ได้ลึกซึ้ง ทำให้นโยบายที่แสดงออกมาเป็นเรื่องของกลยุทธ์ที่สหภาพยุโรปเลือกใช้ ทำให้การกล่าวถ้อยแถลงในบางครั้งได้มี

[1] http://www.detha.ec.europa.eu. (October, 2011).

การละเว้นไม่พูดถึงประเด็นสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในบางประเทศ[1] เรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการของสมาชิกในทางปฏิบัติ

แม้ว่าสหภาพยุโรปจะชูแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นหนึ่งในห้าของค่านิยมร่วมกันของสมาชิกสหภาพยุโรปก็ตาม ประธานสหภาพยุโรปเป็นตัวแทนในการเจรจากับภายนอกและประสานการประชุมระดับต่างๆ ที่อยู่ในส่วนของเสาหลักที่สองและยังเป็นตัวแทนในนามของสหภาพยุโรปในการกล่าวถ้อยแถลงอย่างเป็นทางการ ส่วนบทบาทของประเทศที่มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการดำรงตำแหน่งประธานสหภาพยุโรปนั้นยังมีข้อจำกัด การตัดสินใจใด ๆ ยังคงขึ้นอยู่กับหลักฉันทามติ นอกจากนี้แล้วสหภาพยุโรปยังมีบทบาทให้การช่วยเหลือทางเทคนิคด้านการปฏิบัติการของสหประชาชาติในประเด็นสิทธิมนุษยชน โดยการจัดตั้งภารกิจสังเกตการณ์ของประชาคมยุโรป (The European Community Monitoring Mission: ECMM) ซึ่งมีหน้าที่ในการเฝ้าสังเกตและรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนและมนุษยธรรม[2] ในภารกิจนี้ถือเป็นการปฏิบัติการโดยลำพังของประชาคมยุโรปที่จะมีการประสานงานร่วมกับองค์การด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ สหภาพยุโรปได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นเมื่อคณะกรรมาธิการยุโรปได้มีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมในกิจกรรมของสหประชาชาติ[3] ในการทำงานร่วมกับคณะกรรมาธิการข้าหลวงใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะด้านการประสานงานนโยบายที่เกี่ยวข้อง

สหภาพยุโรปได้พยายามผลักดันนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนในคณะมนตรีด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชน (Human Rights Council) โดยเสนอให้มีการออกข้อมติต่อเหตุการณ์ในเชชเนีย ค.ศ. 2002 และซิมบับเวในค.ศ. 2004 แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากคณะมนตรีด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติได้ขอให้ระงับการออกข้อมติไว้ก่อน ดังนั้นสหภาพยุโรปจำเป็นที่จะต้องหาช่องทางที่ต่างไปจากเดิมในการแสดงบทบาทและการผลักดันหลักสิทธิมนุษยชนในเวทีพหุภาคี ซึ่งองค์การการค้าโลกถือเป็นเวทีระดับโลกที่สหภาพยุโรปสามารถแสดงบทบาทด้านสิทธิมนุษยชนได้อีกช่องทางหนึ่ง โดยเน้นในประเด็นของมาตรฐานแรงงาน ที่เน้นในสิทธิทางสังคม และเศรษฐกิจ แม้ว่าจะมีการตอบโต้โดยเฉพาะสังคมและเศรษฐกิจ จากประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็นการตั้งอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barrier) และการปกป้องการค้าภายในของสหภาพยุโรป แต่สหภาพยุโรปยืนยันต่อการเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน ซึ่งจะทำให้เกิดการค้าเสรีและเป็นธรรม (fair trade and free trade)

---

[1] Linde Lindkvist. (2007*). A Fair Weather Champian? : The European Union at the United Nation Human Rights Council.* P. 38.

[2] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 63.

[3] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 63.

คณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติ (UN Security Council) ซึ่งถือว่าเป็นเวทีที่มีความสำคัญมีอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นสมาชิกถาวรและสมาชิกไม่ถาวรอื่นๆ จากภูมิภาคยุโรปที่ผลัดเปลี่ยนตามวาระ ยังได้มีการนำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งในงานของคณะมนตรีความมั่นคง แต่การนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนขึ้นมาพูดถึงในเวทีคณะมนตรีความมั่นคงของสหภาพยุโรปก็มีไม่มากนัก

นโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ค.ศ. 1993-2011

ค.ศ. 1980 สหภาพยุโรปได้เริ่มใช้ประเด็นสิทธิมนุษยชนมาเป็นเงื่อนไขในนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะกับอาเซียน ทั้งในด้านการค้า การเมือง และเศรษฐกิจ เช่น การใช้อัตราภาษีศุลกากรหรือระบบโควตา โดยสหภาพยุโรปได้มีการนำหลักการด้านสิทธิมนุษยชนบรรจุรวมอยู่กับนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงร่วม (Common Foreign and Security Policies: CFSP) เนื่องจากสหภาพยุโรปต้องการมีบทบาททั้งในเวทีการเมืองทั้งระดับภูมิภาคและในระดับโลก จึงได้มีแผนในการดำเนินการต่างๆ รวมทั้งการเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของกิจกรรมต่างๆ ในด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น นโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหภาพยุโรปจึงได้ให้ความสำคัญต่อหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ เพิ่มมากขึ้น สหภาพยุโรปได้ใช้ความพยายามส่งเสริมหลักการความเป็นสากลและการไม่แบ่งแยกสิทธิมนุษยชน โดยการรับรองจากการประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่กรุงเวียนนา ค.ศ. 1993 และสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมที่มีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. 1999 ซึ่งมีการปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานในด้านนโยบายการต่างประเทศและความมั่นคง[1] รวมถึงการให้อำนาจในการทำข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับนโยบายร่วมในด้านต่างๆ ส่งผลให้สถานะทางกฎหมายมีความชัดเจนและโปร่งใสมากขึ้น

ในมาตรา 13–14 ของสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัมยังได้บัญญัติย้ำถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานและกลไกในการเคารพสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป ทำให้สหภาพยุโรปมีผลผูกพันกับกลุ่มประเทศภายนอกที่สหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ด้วย ส่วนการนำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนบรรจุไว้ในนโยบายด้านความสัมพันธ์ภายนอกของสหภาพยุโรป จะต้องมีการพิจารณาจากมิติภายในด้วย เพราะการดำเนินงานหรือการพัฒนานโยบายจะทำได้ในปริบทที่เหมาะสม ส่วนหนึ่งมาจากการบริหารภายในของสหภาพยุโรป แต่หลักการสิทธิมนุษยชนที่มีความเป็นสากลและไม่สามารถแบ่งแยกได้ เมื่อนำมารวมเข้าไว้ในนโยบายของสหภาพยุโรปด้านความสัมพันธ์ต่อภายนอกแล้วยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีการบังคับใช้ในแนวทางเดียวกันกับที่มีผลบังคับใช้ภายในของสหภาพยุโรป

[1]วรลักษณ์ สงวนแก้ว . (2550). คุณค่าและสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญยุโรป. หน้า 18.

หลักการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน

หลักการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน มุ่งเน้นในหลักของการเคารพ ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและการเคารพในแนวทางประชาธิปไตยซึ่งถือเป็นหลักสำคัญของนโยบายต่างประเทศสหภาพยุโรปมาโดยตลอด สหภาพยุโรปได้ใช้ประเด็นการเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นกรอบเจรจาความร่วมมือด้านพัฒนาแบบทวิภาคีและแสดงบทบาทในเวทีพหุภาคีโดยการผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนต่างๆ เข้าสู่วาระการประชุม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าการพัฒนาและการส่งเสริมประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปไม่สามารถแบ่งแยกได้ นอกจากนี้ยังได้นำบทบัญญัติว่าด้วยการเคารพสิทธิมนุษยชน (Human Rights Clause) บรรจุไว้ในความตกลงว่าด้วยความร่วมมือที่ทำกับประเทศต่าง ๆ ด้วย ซึ่งสหภาพยุโรปถือว่าหลักการด้านสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นหลักการสากลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมร่วมกันของประชาชนทุกคน[1] โดยที่หลักสิทธิมนุษยชนประชาธิปไตยร่วมทั้งการพัฒนานั้นเป็นประโยชน์ที่ตอบสนองซึ่งกันและกัน

ค.ศ. 1990 สหภาพยุโรปเน้นในหลักการที่เป็นเรื่องความเป็นสากล ไม่สามารถแบ่งแยกได้และเป็นการตอบสนองซึ่งกันและกัน โดยจะกลายเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่สามารถมีแนวทางการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งเป็นการได้นำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนรวบเข้ากับกิจกรรมด้านต่างๆ ในการดำเนินความสัมพันธ์ต่ออาเซียน ซึ่งมีผลต่อการให้ความช่วยเหลือ การค้าและรูปแบบของความร่วมมือต่างๆ โดยเมื่ออาเซียนเกิดมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาเซียนต้องมีการดำเนินการที่รวดเร็วในระดับเดียวกับสหภาพยุโรป และเมื่อสถานการณ์ในอาเซียนนั้นอยู่ในระดับที่เป็นอันตราย สหภาพยุโรปจะได้สามารถเข้าไปมีบทบาทแทรกแซงทางด้านสิทธิมนุษยชนได้

สหภาพยุโรปได้จัดตั้งสำนักงานคณะผู้แทนกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทยขึ้นเพื่อดูแลและส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศไทย รวมทั้งความสัมพันธ์ที่อยู่ในกรอบอาเซียนและอาเซม โดยได้มีการประชุมเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสระหว่างกันอยู่เสมอ ซึ่งบทบาทของสหภาพยุโรปในประเด็นสิทธิมนุษยชนที่มีต่ออาเซียนนั้น มักเกิดขึ้นคู่ไปกับประเด็นการเจรจาทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพื่อที่อาเซียนจะได้ปฏิบัติตามหลักการเคารพสิทธิมนุษยชน อันเป็นสิ่งที่สหภาพยุโรปยึดมั่นร่วมกันมาโดยตลอด

ช่วงค.ศ. 1992-1993 สหภาพยุโรปได้ออกแถลงการณ์สาธารณะเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนถึง 60 ฉบับ โดยอยู่ในกรอบความร่วมมือทางการเมือง ประเทศเป้าหมายในอาเซียนคือ พม่าและอินโดนีเซีย โดยพม่านั้นถูกตัดเส้นทางการซื้ออาวุธจากภายนอก เพราะมีสถิติการละเมิดสิทธิมนุษยชนสูง อีกทั้งยังขู่จะตัดความช่วยเหลือในส่วนต่างๆ ส่วนประเทศไทยสหภาพยุโรปได้ใช้

---

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007*. หน้า 4.

ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่รวมอยู่ในนโยบายด้านต่างประเทศ ว่าจะโอนโควตาการส่งออกข้าวไทยจำนวน 12,000 ตันไปให้กับประเทศอื่น ซึ่งมาจากเหตุผลว่าประเทศไทยใช้แรงงานเด็ก[1]

น่าสังเกตว่าสหภาพยุโรปมีการเลือกปฏิบัติในการกำหนดมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชนต่อประเทศในกลุ่มอาเซียนที่แตกต่างกัน เช่น กรณีของพม่าและอินโดนีเซีย เพราะในขณะที่ใช้มาตรการอย่างเต็มที่กับพม่าแต่สหภาพยุโรปกลับไม่ได้ใช้มาตรการเดียวกันนี้กับอินโดนีเซีย ทั้งๆ ที่ทั้งสองประเด็นอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน มีประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่คล้ายกัน เช่น สิทธิเด็กและสตรี ชนกลุ่มน้อย ปัญหาทางการเมือง การประหารชีวิตนักโทษทางการเมืองโดยปราศจากการไต่สวน การกักขังหน่วงเหนี่ยวและการทรมาน ซึ่งสหภาพยุโรปได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อประเทศพม่าอย่างต่อเนื่อง การคว่ำบาตรสินค้าจากพม่า และการตัดเส้นทางการซื้ออาวุธ ส่วนอินโดนีเซียจะเป็นไปในลักษณะการบังคับใช้เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายตามที่ได้ระบุไว้ในสนธิสัญญา มากกว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง เพราะอินโดนีเซียจัดว่าเป็นประเทศที่มีความสำคัญด้านการเมืองและเศรษฐกิจในระดับสูง

นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกันนั้น ถือว่าเป็นการสร้างบทบัญญัติใหม่เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ ซึ่งแท้จริงแล้วความร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการในส่วนนี้เกิดขึ้นเป็นทางเวลามานานแล้ว คือความร่วมมือเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของประชาคมยุโรปที่มีขึ้นภายใต้ความร่วมมือทางการเมืองแห่งยุโรป (European Political Cooperation : EPC) ความร่วมมือได้ทวีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นทั้งระหว่างประเทศสมาชิกรวมถึงความรับผิดชอบต่ออาเซียน แม้จะมีการร่วมมือกันมากขึ้นแต่กลับต้องพบกับอุปสรรคมากมายในการดำเนินงาน ซึ่งมาจากผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศที่ไม่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดีได้มีการเสนอแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องความร่วมมือนี้ในหลายๆ ระดับด้วยกัน จนในที่สุดได้พัฒนามาเป็นนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน[2]

วัตถุประสงค์ของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน ในมาตรา J.1 แห่งสนธิสัญญามาสทริสต์คือ

1. เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างประชาธิปไตยและกฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย และเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อปกป้องค่านิยมร่วมกัน ผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานเป็นเอกราชแห่งสหภาพ
3. เพื่อกระชับความมั่นคงแห่งสหภาพและประเทศสมาชิกในทุกวิถีทาง
4. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ
5. เพื่อรักษาสันติภาพและสนับสนุนความมั่นคงระหว่างประเทศ

---

[1]Negotiator fend of EU trade move. (1996, 18 October). p. 2.

[2]Elfriede Regelsburge; Philippe de Schouthute de Tervarent; & Wolfgang Wessels. (1997). *Foreign Policy of the Eur opean Union : From EPC to CFSP and Beyond*. p. 383.

แม้ในสนธิสัญญาจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างกว้างๆ แต่ในประเด็นหลักที่ต้องทำเป็นอันดับต้นๆ คือ การเคารพสิทธิมนุษยชนและการสนับสนุนประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหลักอย่างไม่เป็นทางการ ที่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประเทศสมาชิกที่พร้อมจะละเว้นการกระใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหภาพอันจะทำให้ประสิทธิภาพของสหภาพยุโรปในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเสียไป[1]

สถาบันหลักที่รับผิดชอบการปฏิบัติภารกิจของสหภาพยุโรป

สถาบันที่รับผิดชอบการปฏิบัติภารกิจกิจของสหภาพยุโรปประกอบไปด้วย รัฐสภายุโรป (The European Pariament) คณะมนตรียุโรป (The Council of the European Union) คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission) และศาลยุติธรรมยุโรป (The European Court of Justice) ซึ่งมีบทบาทในประเด็นสิทธิมนุษยชน[2] คือ

1. รัฐสภายุโรป (The European Pariament)

อำนาจของรัฐสภายุโรปในการควบคุมการทำงานคณะกรรมาธิการมีมากขึ้นภายหลังจากที่สนธิสัญญามาสทริสต์มีผลบังคับใช้ แต่มติของรัฐสภายุโรปจะไม่มีผลผูกพันตามกฎหมาย แต่ก็มีกิจกรรมสำคัญทางการเมืองบ้าง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ซึ่งสามารถดูได้จากการตั้งคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน เป็นคณะกรรมการย่อยในด้านมั่นคงและต่างประเทศ ซึ่งคณะอนุกรรมการจะจัดพิมพ์รายงานประจำปีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับโลกและระดับนโยบายของสหภาพ โดยระดับโลกจะเป็นการรายงานปัญหาสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ เช่น สิทธิของชนกลุ่มน้อย สิทธิเด็ก สตรีและ สิทธิแรงงาน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ สำหรับประเด็นสิทธิมนุษยชนภายนอกสหภาพยุโรปโดยเฉพาะอาเซียนนั้น รัฐสภาจะนำมาปรึกษาต่อเมื่อจำเป็นต้องนำมาพิจารณาด้านความร่วมมือระหว่างกัน ซึ่งรัฐสภายุโรปมีกิจกรรมสำคัญต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนได้แก่

1. เรียกร้องให้นานาประเทศให้ความสนใจต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเมื่อมีการเยือนต่างประเทศ

2. ประธานของรัฐสภายุโรปอาจจะเขียนจดหมายถึงประเทศคู่ค้าโดยผ่านทางรัฐบาลหรือทูต เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศนั้นๆ

3. จัดอภิปรายสาธารณะ เพื่อประโยชน์ต่อการลงมติของคณะกรรมการในเรื่องนั้น ๆ ว่าจะดำเนินนโยบายไปในแนวทางใด

---

[1] สุภาค์พรรณ ขันชัย. (2540). *นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป : ศึกษากรณีเปรียบเทียบการใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนต่อพม่าและอินโดนีเซีย*. หน้า 23-31.

[2] กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2544, กรกฎาคม-ธันวาคม) บทบาทของสหภาพยุโรปในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศที่สาม : กรณีศึกษากลุ่มประเทศอาเซียน. *วารสารยุโรปศึกษา*. 9(2): 131.

4. เอาใจใส่ต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนทั่วไป เช่น การต่อสู้ในอาเจะห์และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวติมอร์ในอินโดนีเซีย

5. เสนอคำถามต่อคณะกรรมาธิการ และคณะรัฐมนตรี เช่นการใช้อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Convention on Human Rights) หรือการบังคับใช้ (Lome Convention)

คณะมนตรียุโรป (The Council of the European Union)

ตั้งแต่ค.ศ. 1970 กิจกรรมส่วนใหญ่ของคณะมนตรียุโรปจะอยู่ในกรอบของความร่วมมือทางการเมือง ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะของการใช้ความพยายามในอันที่จะใช้นโยบายต่างประเทศแห่งยุโรปร่วมกัน และประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้ถูกกล่าวในบทบัญญัติของสนธิสัญญายุโรปเดียวถึงสองครั้ง เมื่อสนธิสัญญามาสทริสต์ได้รับการลงมติเมื่อค.ศ. 1992[1] ก็ได้กล่าวถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดเป็นภารกิจไว้ในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน นอกจากนี้ปัญหาสิทธิมนุษยชนอาจจะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะมนตรีภายใต้นโยบายพัฒนาและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการพัฒนาต่ออาเซียนนั้นมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือปัญหาสิทธิมนุษยชน

ภารกิจด้านสิทธิมนุษยชนของคณะมนตรีคือ

1. การดำเนินการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนไปพร้อม ๆ กับการรวบรวมวิธีในการใช้มาตรการเพื่อส่งเสริมให้มีรัฐบาลที่ดี และพยายามลดค่าใช้จ่ายทางทหารที่มากเกินความจำเป็น

2. สร้างสถาบันที่เป็นประชาธิปไตย ตลอดจนส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อประเด็นสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นมาตรการในเชิงบวก

3. มีมติในการรับนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เข้าไว้ในความตกลงทุกฉบับของสหภาพยุโรปกับอาเซียน

4. ตระหนักถึงความเป็นเหตุเป็นผลและความจำเป็นถูกต้องแม่นยำ

คณะกรรมาธิการยุโรป (The European Commission)

ประเด็นสิทธิมนุษยชนภายในประเทศนอกกลุ่ม กรรมาธิการจะรับผิดชอบเป็นรายๆ ไป ซึ่งหน้าที่นี้ถือว่าเป็นนโยบายทั่วไปของคณะกรรมาธิการ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน ก่อนที่สนธิสัญญามาสทริสต์จะมีขึ้นนั้น ประเด็นทางสิทธิมนุษยชนอยู่นอกเหนืออำนาจของคณะกรรมาธิการ แต่เมื่อเกิดสนธิสัญญามาสทริสต์ สมาชิกหลายประเทศก็ได้สนับสนุนให้สหภาพยุโรปนำอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป มาใช้เป็นแนวทางของนโยบายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรป

---

[1] http://www.europa.eu. (November, 2011).

หากเกิดปัญหาสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงในประเทศสมาชิก คณะกรรมาธิการ ก็มักจะใช้การทูตแบบเงียบๆ มากกว่าที่จะวิจารณ์ออกสู่สาธารณะ สำหรับปัญหาสิทธิมนุษยชนในอาเซียนนั้น คณะกรรมาธิการได้ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในพม่า เมื่อคณะกรรมการทำรายงานปัญหาดังกล่าว บทลงโทษที่ตามมาก็อาจจะเป็นการลดหรือตัดความช่วยเหลือทางการค้าหรือเพื่อการพัฒนาชั่วคราว[1] แต่หากสถานการณ์ปัญหาสิทธิมนุษยชนได้รับการปรับปรุง คณะกรรมาธิการก็จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือต่อไป

ศาลยุติธรรมยุโรป (The European Court of Justice)

แม้ว่าการปกป้องสิทธิมนุษยชนไม่ได้ระบุอยู่ในสนธิสัญญาโรมภายใต้กฎหมายของประชาคม แต่ศาลยุติธรรมยุโรปได้ถือเอาสิทธิมนุษยชนไว้เป็นส่วนหนึ่งของระเบียบกฎหมายของประชาคม เช่นตัวอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อค.ศ. 1969 ภายในประชาคม ซึ่งศาลยุติธรรมตัดสินวินิจฉัยว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานย่อมรวมอยู่ในหลักทั่วไปของกฎหมายของประชาคม[2] และถูกปกครองโดยศาล กฎหมายภายในของประเทศสมาชิกย่อมไม่ขัดกับกฎหมายของประชาคม ศาลยุติธรรมจึงมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ในการตัดสินชี้ขาด และดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายต่างๆ ได้เอง ถือได้ว่าศาลยุติธรรมเป็นเสมือนศาลภายในของประเทศสมาชิก นอกจากนี้แล้วศาลยุติธรรมยังได้ประกาศว่าประเทศสมาชิกแต่ละประเทศไม่สามารถนำบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในประเทศของตนมาอ้างเพื่อรับประกันสิทธิมนุษยชน เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายแห่งประชาคมไปแล้ว

สำหรับกฎข้อบังคับและการใช้มาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในกฎหมายของประชาคมนั้น ศาลยุติธรรมได้แนวทางจากบรรดารัฐธรรมนูญของประเทศสมาชิก และจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนฉบับหนึ่ง ซึ่งประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปได้ลงนามรับรองทุกประเทศแล้ว นั่นก็คือ อนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

ดังนั้น กฎหมายสิทธิมนุษยชนกับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ ที่อยู่ภายใต้กรอบของประชาคมต้องมีความ รวมไปถึงมาตรการต่างๆ ที่ศาลยุติธรรมนำมาใช้ก็มาจากอนุสัญญาฯ ดังกล่าวด้วยเช่นกันซึ่งพิจารณาได้จากมาตรการ F(2) ของสนธิสัญญามาสทริสต์ที่บัญญัติไว้ “สหภาพจะเคารพสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามที่ได้รับการรับประกันโดยอนุสัญญาว่าด้วยการปกป้องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ซึ่งได้ลงนามร่วมกันเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 ณ กรุงโรม และตามแนวทางที่เป็นผลมาจากบรรดา

---

[1] สุภาค์พรรณ ขันชัย. (2540). *นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป : ศึกษากรณีเปรียบเทียบการใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนต่อพม่าและอินโดนีเซีย*. หน้า 28-29.

[2] Evelyn Ellis; & Takis Tridimas. (1995). *Public Law of the European Community*. p.86.

บทบัญญัติต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญของประเทศสมาชิก ในฐานะที่เป็นหลักทั่วไปของกฎหมายของประชาคม"[1]

การดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน

การด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปกับอาเซียนผ่านวิถีทางการทูต นโยบายต่างประเทศและหลักกฎหมายคือ การใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียน เป็นการส่งเสริมหลักการด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย โดยจะอยู่ในนโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง โดยจะมีการปฏิบัติการร่วมกันใน 3 ลักษณะ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกัน (Common Strategies) การกำหนดท่าทีร่วมกัน (Common Position) และการกำหนดมาตรการร่วมกัน (Joint Actions) ซึ่งเป็นความร่วมมือของเสาหลักที่สอง และยังได้สร้างเครื่องมืออื่น ๆ ที่สำคัญต่อประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นด้วยคือ[2]

การยื่นหนังสือทางการทูตและการออกแถลงการณ์ (Démarches and declarations)

ประธานสหภาพยุโรป (EU Presidency) มักจะใช้ในธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเป็นความลับหรือเฉพาะกิจ ในรูปแบบของแถลงการณ์กับสาธารณชนต่อรัฐบาลของรัฐนั้น ๆ เพื่อให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยมีการใช้มาตรการดังกล่าวมาแล้วกว่า 60 ประเทศ[3] ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2004 เป็นต้นมา การออกแถลงการณ์ยังเป็นการส่งผ่านข้อความเพื่อแสดงจุดยืนและท่าทีของสหภาพยุโรปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน เครื่องมือดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อจัดการให้ความคุ้มครองต่อผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Defender) เช่น การกักขังหน่วงเหนี่ยวที่ผิดกฎหมาย การทารุณกรรม การลงโทษประหารชีวิต รวมทั้งการคุ้มครองเด็กและผู้ลี้ภัย

หลักเกณฑ์การปฏิบัติของสหภาพยุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน (EU Guideline on Human Rights)

คณะมนตรีสหภาพยุโรปเป็นผู้ออกเอกสารด้านนโยบาย โดยที่เอกสารจะเผยแพร่เป็นภาษาของสมาชิกสหภาพยุโรปทั้งหมด ซึ่งจะครอบคลุมในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญของรัฐ

---

[1] สุภาค์พรรณ ขันชัย. (2540). *นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป : ศึกษากรณีเปรียบเทียบการใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนต่อพม่าและอินโดนีเซีย.* หน้า 30.

[2] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 48-55.

[3] http://www. detha.ec.europa.eu/home.htm. (October, 2011).

สมาชิก อันได้แก่ การลงโทษประหารชีวิต การทารุณกรรม การปฏิบัติหรือการลงโทษที่ไร้มนุษยธรรม ความขัดแย้งในเรื่องการถือครองอาวุธและเด็ก ผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนและการเจรจาด้านสิทธิมนุษยชน หลักเกณฑ์ดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือของสหภาพยุโรปในการดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนในประเด็นต่างๆ

ในค.ศ. 1994 ได้มีความริเริ่มยุโรปในเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน (European Initiative for Democracy and Human Rights: EIDHR) การยกเลิกโทษประหารชีวิตเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของโครงการนี้ แต่สหภาพยุโรปกลับพบว่าตัวเลขของการประหารชีวิตทั่วโลกยังคงมีอยู่สูง แม้ว่ากว่าครึ่งหนึ่งของประเทศทั่วโลกได้มีการยกเลิกการประหารชีวิตแล้วทั้งในส่วนของกฎหมายในทางปฏิบัติโดยสหภาพยุโรปได้จัดสรรเงินจำนวนกว่า 15 ล้านยูโรเพื่อสนับสนุนโครงการภาคประชาชนของประเทศนั้น ๆ[1] คณะกรรมาธิการยุโรปมีความตั้งใจที่จะทำให้การลงโทษประหารชีวิตที่มีอยู่ทั่วโลกนี้หมดไปผ่านการดำเนินงานทางการทูตและการเป็นผู้บริจาคเงินช่วยเหลือรายใหญ่ สหภาพยุโรปมีบทบาทนำในความพยายามระหว่างประเทศให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต นอกจากนี้ยังได้มีการยื่นหนังสือทางการทูตต่อประเทศต่างๆ เพื่อให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต

เรื่องของผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนนับว่าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนคือผู้ที่ทำงานในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน การช่วยเหลือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ต่อต้านการฝ่าฝืนสิทธิมนุษยชนหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนตกเป็นเป้าโจมตีในหลายๆ ประเทศ[2] ซึ่งสหภาพยุโรปมีแนวนโยบายในการรับประกันความคุ้มครองต่อผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์การด้านสิทธิมนุษยชนที่ตกอยู่ในความเสี่ยงหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนตกเป็นเป้าโจมตีในหลายๆ ประเทศ โดยสหภาพยุโรปจะมีบทบาทในการผลักดันรัฐบาลให้ความเคารพและคุ้มครองกับผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน อันเกิดจากภัยการถูกข่มขู่หรือคุกคามนอกจากนี้แล้วยังมีการให้ความช่วยเหลือโดยการติดต่อประสานงานกับผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชนตามสมควรอีกด้วย

การเจรจาหารือในประเด็นสิทธิมนุษยชน

สหภาพยุโรปได้นำประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเข้าสู่การเจรจาทางการเมืองกับอาเซียนโดยมีระดับการเจรจาที่หลากหลาย นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดระหว่างสหภาพยุโรปและรัสเซียเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2004 ก็ได้มีความเห็นพ้องที่จะเริ่มจัดตั้งรูปแบบการหารือด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและรัสเซีย การหารือทั่วไปในด้านสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปยังได้มีขึ้นกับคู่เจรจาประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา

---

[1] http://www.detha.ec.europa. (October, 2011).

[2] ผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปประจำประเทศไทย. (พฤศจิกายน, 2008). *แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน.* หน้า 6-8.

ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นรูปแบบของการประชุมผู้เชี่ยวชาญที่จะผลักดันประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในสู่การประชุมในการกรอบของสหประชาชาติรูปแบบของการเจรจาหารือนี้มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียนมาตรการที่จะสามารถหาสาเหตุของปัญหาที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในอนาคตรวมทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลต่างๆ ให้อยู่ในระดับระหว่างประเทศและระดับที่สหภาพยุโรปปฏิบัติ

กองทุนสนับสนุนกิจกรรมภายใต้การริเริ่มของยุโรปเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน (European Initiative for Democracy and Human Rights: EIDHR)

จัดตั้งขึ้นมาในรูปแบบขององค์กรภาคประชาสังคมทั้งจากระดับท้องถิ่นและระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนที่เป็นอิสระจากหน่วยงานทางการเงินระดับโลกและไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจของในกลุ่มอาเซียน[1] ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะมีทั้งระดับประเทศ ระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ โดยคณะกรรมาธิการยุโรปจะพิจารณาโครงการต่างๆ เพื่อที่จะกำหนดรูปแบบและคัดเลือกข้อเสนอโครงการจากองทุนสนับสนุนกิจกรรมภายใต้การริเริ่มของยุโรปเพื่อประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งยังมีการประเมินผลของโครงการในด้านต่างๆ ด้วยซึ่งจะเป็นหน้าที่ของสำนักงานผู้แทนคณะกรรมาธิการยุโรปในอาเซียนจะเป็นผู้ให้การดำเนินการโครงการเหล่านั้น

บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนในการทำความตกลงกับอาเซียน

ค.ศ. 1995 ประชาคมยุโรปได้ตัดสินใจให้มีการบรรจุบทบัญญัติทางด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในการทำสัญญาข้อตกลงระหว่างสหภาพยุโรปกับอาเซียนในทุกด้าน โดยเนื้อหาของบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนที่ถูกบรรจุไว้ในความตกลงต่างๆ นั้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศซึ่งบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนนี้อนุญาตให้ภาคีของความตกลงใช้มาตรการที่เข้มงวดต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่งที่พบว่ามีการฝ่าฝืนข้อตกลงในสัญญา ในกรณีที่มีเหตุการณ์ซึ่งถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนทำให้ประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของผลประโยชน์ร่วมกันในการเจรจาเหมือนเป็นมาตรการเชิงบวกต่อเงื่อนไขที่สำคัญในการทำข้อตกลง

ประชาคมยุโรปต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญก่อนหน้านี้การทำสัญญาหรือข้อตกลงทางการค้า เพราะอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยกฎหมายและสนธิสัญญาก็ไม่ได้ระบุให้มีบทบังคับในทันทีสำหรับการยกเลิกหรือระงับการใช้สนธิสัญญาอันเป็นผลมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนั้นเมื่อรัฐบาลของประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนได้กลายเป็นตัวการหลักในการละเมิดสิทธิมนุษยชนประชาคมยุโรปจึงไม่สามารถทำการคว่ำบาตรเพื่อต่อต้านรัฐเหล่านั้นได้ จากนั้นได้มีการดำเนินการระงับการทำสัญญากับประเทศที่เกิดสงครามกลางเมืองหรือมีความขัดแย้งภายใน โดยอาศัยอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยกฎหมายเกี่ยวกับสนธิสัญญา (Vienna Convention on the Law of

[1]EU Annual Report on Human Rights. (2007). p. 25.

Treaties) ค.ศ. 1969 มาตรการที่เกี่ยวกับการยกเลิกซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานในเรื่องของการแทรกแซงต่อการกระทำที่ไม่สามารถรับได้ (Impossibility of performance) ของข้อบังคับในสนธิสัญญากับอาเซียนตามมาตรการ 61 และจากแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงหลักการพื้นฐานของสภาวะแวดล้อม (Fundamental change of circumstance) ในมาตรา 62[1]

ดังนั้นภายใต้อนุสัญญาเวียนนาทำให้สามารถยกเลิกหรือระงับได้สนธิสัญญาตามมาตราดังกล่าวได้ และในมาตราที่ 60 ระบุว่าในกรณีที่สนธิสัญญาถูกละเมิดให้ถือเป็นอันสิ้นสุดลง เนื่องจากมีการละเมิดองค์ประกอบของเงื่อนไขที่สำคัญในวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา การยกเลิกหรือระงับสนธิสัญญาอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถทำได้ถ้าระดับของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศนั้นเกี่ยวโยงอยู่กับสาระสำคัญของสนธิสัญญาฉบับนั้น การตัดสินใจที่จะให้บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนเป็นสาระสำคัญอยู่ในทุกส่วนของข้อตกลงทางการค้าและความร่วมมือต่างๆ นั้น ประชาคมยุโรปจึงต้องสร้างกลไกให้สามารถใช้มาตรการยกเลิกหรือระงับข้อตกลงที่เกิดขึ้นระหว่างกันเป็นมาตรการสุดท้ายได้

ใน ค.ศ. 1948 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration) ใน ค.ศ. 1975 ร่างกฎหมายเฮลซิงกิ (Helsinki Final Act) และรวมทั้งในค.ศ. 1990 กฎบัตรปารีส (Charter of Paris) เป็นลำดับเวลาที่ใช้ระบุถึงมาตรฐานสิทธิมนุษยชนในแต่ละช่วง ต่อมาในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1991 คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้มีการรับมติให้มีการเชื่อมโยงประเด็นสิทธิมนุษยชนเข้ากับเรื่องประชาธิปไตยและการพัฒนา และกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์ที่ชัดแจ้งอยู่ในนโยบายด้านการพัฒนาของคณะกรรมาธิการยุโรป โดยเน้นเฉพาะที่สิทธิทางด้านการเมืองและพลเมือง คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้ย้ำเฉพาะถึงแนวทางของสิทธิมนุษยชนในเชิงบวกต่อความสัมพันธ์กับอาเซียน ซึ่งเป็นเรื่องของการตั้งกรอบการเจรจาทางการเมืองร่วมกันมากกว่าที่จะใช้มาตรการคว่ำบาตร มาตรการเชิงลบ คือมาตรการสุดท้ายที่สหภาพยุโรปจะนำมาใช้ในกรณีของการต่อต้านความรุนแรงกับประเทศคู่เจรจา

วันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้ประกาศให้การเคารพในหลักการประชาธิปไตยถือเป็นสาระสำคัญอยู่ในการทำสัญญาระหว่างคณะกรรมาธิการยุโรปรวมทั้งได้มีการออกปฏิญญา ในการประชุมว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Conference on Security and Cooperation in Europe : CSCE) หลังจากปฏิญญานี้เกิดขึ้นแล้ว ทำให้ข้อสัญญาของคณะกรรมาธิการยุโรปกับประเทศในแถบทะเลบอลติก อัลบาเนียและอาเซียน มีการอ้างถึงประเด็นทางด้านสิทธิมนุษยชนไว้เสมือนเป็นสาระสำคัญ เพื่อที่จะให้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่ระบุไว้ในมาตรา 60 ของอนุสัญญาเวียนนาเรื่องการคว่ำบาตรหรือระงับความตกลงมีความเข้มแข็งมากขึ้น คณะกรรมาธิการยุโรปได้นำเอาเนื้อหาโดยรวมที่เกี่ยวกับบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนไว้

[1] Eibe Riedel,: and Martin will. (1999). *Human Rights Clause in External Agreement of the EC : The Eu and Human Rights.* p. 723.

ในความตกลงของสหภาพยุโรปกับอาเซียน รวมทั้งยังได้บรรจุคำศัพท์มาตรฐานของบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในส่วนของภาคผนวกและการตีความปฏิญญา ดังนั้น ในส่วนของอารัมภาบทในหนังสือสัญญาแต่ละฉบับจะรวมเอาเรื่องที่เป็นการอ้างถึงการเคารพสิทธิมนุษยชนและค่านิยมประชาธิปไตยเอาไว้ด้วย นอกจากนั้น ยังต้องกล่าวถึงเครื่องมือทางด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความเกี่ยวข้องกันของภาคีทั้งสอง เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้นโยบายภายในและภายนอกของภาคีและสร้างองค์ประกอบที่สำคัญให้เกิดขึ้นในหนังสือสัญญา

คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอว่าในหนังสือสัญญาควรจะมีบทบัญญัติที่ระบุถึงองค์ประกอบสำคัญ (Essential Elements) ไว้ว่า “เงื่อนไขข้อบังคับทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับความตกลงจะต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิมนุษยชนในนโยบายภายในและนโยบายระหว่างประเทศของรัฐภาคีทั้งหมด” โดยจะต้องปรับเปลี่ยนตามสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญา เช่น การเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความมั่นคงและความร่วมมือแห่งยุโรป (Organization for Security and Co-operation in Europe: OSCE) หรือหลักการเศรษฐกิจแบบตลาด[1] ซึ่งควรจะกล่าวถึงการดำเนินการและมาตรการไว้เป็นหมวดมาตราในกรณีที่เกิดความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในภาคี เพื่อที่จะเป็นพันธกรณีในการทำสัญญา

เมื่อข้อสัญญาเกิดปัญหา จะมีการนำมาตรการต่างๆ ออกมาใช้เป็นเงื่อนไขตามลำดับที่ยึดการเคารพหลักการที่เหมาะสมกับปัญหาที่เกิดขึ้นในการแสดงท่าทีของสหภาพยุโรป และควรมีการแนบคำประกาศปฏิญญาที่มีการแปลความไว้ในข้อสัญญาเพื่อให้ความหมายของคำว่า กรณีฉุกเฉินพิเศษ (Cases of special urgency) มีความชัดเจนขึ้น สำหรับการตรวจสอบเรื่องของการใช้บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนนั้น สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในอาเซียนจะได้รับการตรวจสอบ โดยเอกอัครราชทูตของสมาชิกสหภาพยุโรปและมีการส่งรายงานต่อประธานคณะมนตรีของสหภาพยุโรปอย่างต่อเนื่อง ในบางครั้ง บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนได้ถูกกำหนดให้มีการตรวจสอบจากรัฐสภายุโรปและองค์การพัฒนาเอกชน

ใน ค.ศ. 2000 รัฐสภายุโรปได้ร่างข้อเสนอไว้ในบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งมีการอธิบายรายละเอียดไว้ในรายงานประจำปี 2002 โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องวิธีการดำเนินการและการให้บทบัญญัติได้ทำหน้าที่ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ คณะกรรมาธิการยุโรปจึงได้วางหลักของบทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะไว้ในข้อตกลงของประชาคมกับประเทศที่สามเหมือนเป็นเครื่องมือเชิงบวกในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ข้อเสนอในบทบัญญัติอยู่ในแนวทางที่เกิดขึ้นจริงได้ ในการที่จะสร้างความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นได้มากกว่าที่บทบัญญัติจะกลายเป็นเครื่องมือสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อที่จะระงับข้อตกลงระหว่างกัน

---

[1]Vaughne Miller. (2004). *The Human Rights Clause in the EU’s external agreements*. p. 16.

อย่างไรก็ตาม ทางคณะกรรมาธิการยุโรปได้เห็นพ้องว่าในบางสถานการณ์มาตรการในการลงโทษยังคงมีความจำเป็นอยู่ ซึ่งเมื่อได้มีการประเมินสถานการณ์ในประเทศที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรอบคอบแล้ว ในค.ศ. 1996 การใช้บทบัญญัติด้านสิทธิมนุษยชนก่อให้เกิดเหตุที่ตามมาหลายอย่าง รวมทั้งกรณีที่มีการอ้างจากสมาชิกอันทรงเกียรติ (Honourable Member) บางประเทศ ในการให้ความเป็นธรรมต่ออาเซียนโดยใช้การหารืออย่างเป็นทางการ หรือการระงับความร่วมมือและมาตรการลงโทษอื่นๆ โดยสถานการณ์ทางการเมืองประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของอาเซียนจะถูกนำมาประเมินอย่างละเอียดรอบคอบ คณะกรรมาธิการยุโรปได้หลีกเลี่ยงที่จะใช้กลไกหรือวิธีที่เป็นแบบเดียวกันในแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะทำให้เกิดความล้มเหลวในการสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่มีสุ่มเสี่ยงในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของอาเซียน คณะกรรมาธิการยุโรปพยายามที่จะโน้มน้าวอาเซียนในการทำข้อตกลง โดยใช้วิธีการรูปแบบเดิมเพื่อระงับหรือชะลอการตัดสินใจการเจรจาความตกลงแบบทวิภาคีหรือการลงนามข้อตกลงตามวิธีการที่ได้รับการแนะนำจากสมาชิกอันทรงเกียรติ

การจัดการกับวิกฤตการณ์และการป้องกันความขัดแย้ง จะอยู่ในขอบเขตการทำงานของนโยบายความมั่นคงและการป้องกันของยุโรป (European Security and Defense Policy : ESDP)

คณะมนตรีสหภาพยุโรปได้รับรายงานจากประธานสหภาพยุโรป เกี่ยวกับขอบเขตการทำงานการจัดการกับวิกฤตการณ์เป็นการขยายกิจกรรมทั้งส่วนของทหารและพลเรือน ตั้งแต่ภารกิจการรักษาสันติภาพ การเฝ้าสังเกตกระบวนการสันติภาพ เช่น การปฏิบัติสังเกตการณ์ในอาเจะห์ (Aceh Monitoring Mission: AMM) ซึ่งมีการบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียกับสหภาพยุโรปและขบวนการปลดปล่อยอาเจะห์ ซึ่งการปฏิบัติสังเกตการณ์ในอาเจะห์นี้ถือเป็นการปฏิบัติการแรกของการทำงานของนโยบายความมั่นคงและการป้องกันของยุโรปที่เป็นการดำเนินการอย่างชัดเจนต่อการสังเกตการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน[1] โดยสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในอาเจะห์ในช่วงที่มีการปฏิบัติการถือว่ามีความคงที่ ไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางร่างกายและมีเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อความปลอดภัยในระดับที่ควรระมัดระวังเพียงเล็กน้อย ซึ่งรายงานดังกล่าวทำขึ้นเพื่อเป็นการจัดการการป้องกันความขัดแย้ง รวมถึงการดำเนินการและรายงานความก้าวหน้าของโครงการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

[1] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 50.

สภาพปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศอาเซียน

พม่า

ในค.ศ. 1962 นายพลเน วิน ได้ทำการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนนำกองทัพพม่าเข้าสู่อำนาจทางการเมือง ภายหลังจากการประกาศเอกราชจากอังกฤษและเปลี่ยนการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยไปสู่ระบอบสังคมนิยมวิถีพม่า (The Burmese way of Socialism) มีทหารเป็นผู้บริหารประเทศ ยกเลิกรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร ยุบพรรคการเมืองต่างๆ ตลอดจนมีการโอนกิจการที่ดำเนินการโดยเอกชนให้เป็นของรัฐบาล เพื่อป้องกันชาวต่างชาติไม่ให้เป็นเจ้าของกิจการ นอกจากนี้แล้วรัฐบาลยังได้ทำการควบคุมการซื้อขาย การผลิต อันเป็นการป้องกันผลกำไรไม่ให้ตกไปอยู่ในมือของนายทุน นับตั้งแต่ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา พลเรือนของพม่าไม่เคยได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสล็อค (State Law and Order Restoration Council: SLORC) และ เอส พี ดี ซี (State Peace and Development Council: SPDC) ตลอดระยะเวลาแห่งการใช้ระบอบสังคมนิยมในการปกครองพม่าของนายพลเน วิน ได้พิสูจน์ให้ประชาชนพม่าและประชมโลกได้เห็นว่าวิถีทางดังกล่าวไม่สามารถนำพาพม่าไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าได้ แต่กลับทำให้พม่าที่เป็นอู่ข้าวแห่งเอเชีย กลับกลายเป็นประเทศด้อยพัฒนา[1] ตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติคือทั้งเศรษฐกิจและมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนชาวพม่าตกต่ำลงอย่างมาก

ในค.ศ. 1987 โดยที่ไม่มีการแจ้งล่วงหน้ารัฐบาลทหารพม่าได้ยกเลิกธนบัตรราคา 25 , 35 75 จ๊าดซึ่งเป็นธนบัตรฉบับเล็กที่ประชาชนถือครองมากที่สุดลง และไม่มีการชดใช้ให้ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน นอกจากนี้แล้วนักศึกษาที่พ่อแม่ส่งเงินให้มาศึกษาเล่าเรียนก็เป็นผู้ได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะเงินที่มีอยู่ไม่มีอกลับกลายเป็นสิ่งไม่มีค่าอีกต่อไป[2] นักศึกษาจึงกลายเป็นกลุ่มที่บทบาทสำคัญมากในการก่อการประท้วงเรียกร้องให้รัฐบาลพม่าคืนอำนาจให้กับพลเรือนผ่านการเลือกตั้ง ค.ศ. 1988 การประท้วงที่ยืดเยื้อนำมาซึ่งรัฐบาลทหารพม่าใช้วิธีการสังหารในการปราบปรามนักศึกษาและประชาชนผู้เรียกร้องประชาธิปไตย และจัดตั้งสภาฟื้นฟูกฎระเบียบแห่งรัฐหรือสล็อคเข้ามาเป็นรัฐบาลชุดใหม่บริหารประเทศแทน

ในค.ศ. 1990 รัฐบาลทหารพม่าได้พยายามผ่อนคลายสถานการณ์อันตึงเครียดนี้ด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ผลปรากฏว่าพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (The National League for Democracy: NLD) ซึ่งมีนางอองซาน ซูจี เป็นเลขาธิการพรรคได้รับการเลือกตั้งเข้ามา 396 ที่นั่ง จากทั้งหมด 485 ที่นั่ง คิดเป็นร้อยละ 85 ของที่นั่งทั้งหมด คะแนนที่พรรค NLD ได้รับในการเลือกตั้งครั้งนี้ถือว่าเป็นการชนะที่ใสสะอาดอีกทั้งยังได้สร้างความตกใจให้กับรัฐบาลทหารพม่าเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสัญลักษณ์อันแสดงให้เห็นว่าประชาชนพม่า

---

[1]พรพิมล ตรีโชติ. (2547). เส้นทางสู่ประชาธิปไตยในพม่า: ยังไม่พ้นพงหนาม. *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระบวนการเป็นประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่*. หน้า 267.

[2]แหล่งเดิม. หน้า 242.

ปฏิเสธรัฐบาลทหารอันเป็นการแสดงออกที่ประชาชนสามารถจะกระทำได้ ส่วนรัฐบาลทหารส่งพรรค (The Naitonal Unity Party: NUP) เข้าลงเลือกตั้งแต่ได้รับเลือกเข้าเพียง 10 ที่นั่งเท่านั้น แต่แล้วรัฐบาลก็ปฏิเสธผลการเลือกตั้งที่พ่ายแพ้ของตนเอง โดยให้เหตุผลว่าพม่ายังไม่พร้อมจะมีรัฐบาลพลเรือนปกครองประเทศ ประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจต่อปัญหาการเมืองในพม่าที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน การปราบปรามผู้ชุมนุมที่ต่อต้านรัฐบาลทำให้มีผู้สูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมถึงการDemocracy : NLD) ไว้ภายในบ้านพักเป็นเวลานานเนื่องจากนางอองซาน ซูจีเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการต่อต้านรัฐบาลทหารในพม่า อีกทั้งเรียกร้องให้นำประชาธิปไตยกลับคืนมา และจากการชนะการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1990 ยิ่งทำให้สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนเริ่มรุนแรงขึ้น

นอกจากนี้แล้วพม่ายังมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งในชาติพันธุ์ ซึ่งส่วนมากเป็นชนกลุ่มน้อย การตกลงหยุดยิงไม่อาจนำไปสู่การจัดการทางการเมืองได้ กลุ่มเหล่านั้นยังคงมีกองกำลังติดอาวุธโดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มกะเหรี่ยงคริสต์ในรัฐคะฉิ่น พรรคเพื่อความก้าวหน้าแห่งชาติกะเหรี่ยงในรัฐคยา และกองทัพรัฐฉานทางใต้ ของรัฐฉาน กลุ่มติดอาวุธต่างๆ ยังได้แตกออกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอีก ประชาชนที่อยู่ในบริเวณนี้ได้รับผลกระทบเช่น การถูกบังคับให้ย้ายถิ่นทีอยู่ การถูกทรมาน และจากการถูกสังหารจากกองกำลังทหารพม่า ผลจากการต่อสู้ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านในท้องถิ่นถูกปิดล้อม กองกำลังทหารพม่าและกองกำลังจากพรรคมอญใหม่ (New Mon State Party: NMSP) ได้เรียกร้องเงินจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในที่สุดจึงได้เกิดกองทัพประชาชน (People Militia) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านในท้องถิ่น และได้รับการฝึกและติดอาวุธจากกองกำลังทหารพม่าเพื่อรักษาความมั่นคงในหมู่บ้าน

ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงญา ซึ่งอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของยะไข่ประเทศพม่า มีอาณาเขตติดกับชายแดนของบังคลาเทศ มีประชากรประมาณ 1.5 ล้านคน นับถือศาสนาอิสลามและมีภาษาเป็นของตนเอง ต้นเหตุแห่งการขับไล่ชาวโรฮิงญาครั้งแรกของรัฐบาลพม่าเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1962 เนื่องจากสมัยอังกฤษบุกยึดพม่าเป็นอาณานิคม ทหารส่วนใหญ่ที่เป็นชาวบังคลาเทศเลือกที่จะอยู่ที่พม่า ซึ่งต่อมาได้รับการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อจัดตั้งเป็นกองกำลังติดอาวุธในการต่อต้านรัฐบาลพม่า การขับไล่ของรัฐบาลพม่าในครั้งนั้นทำให้ชาวโรฮิงญาถูกผลักดันไปอยู่ในประเทศบังคลาเทศ[1] แต่ก็ได้ทำการปล้นสะดมทำร้ายชาวบังคลาเทศจนถูกผลักดันให้กลับมาอยู่ในพม่าเหมือนเดิม ทหารพม่าได้กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวโรฮิงญา ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การฆ่า ข่นขืน ใช้แรงงานโดยไม่มีการได้รับผลตอบแทนใดๆ เพราะรัฐบาลพม่าถือว่าชาวโรฮิงญาไม่ใช่ชนพื้นเมืองในรัฐธรรมนูญของพม่า เป็นผลทำให้ถูกลิดรอนสิทธิในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตความเป็นอยู่[2] ตลอดจนการไม่ได้รับสัญชาติ ชาวโรฮิงญาจึงต้องหนีตายเข้าไปอยู่ในประเทศต่างๆ เช่น บังคลาเทศ ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ชาว

---

[1] การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า. (2552, 16 กันยายน). บ้านเมือง. (Online).

[2] การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า. (2552, 16 กันยายน). บ้านเมือง. (Online).

โรฮิงญาหนีเข้ามาได้แก่ ไทย มาเลเซียและอินโดนีเซีย แต่กระนั้นในค.ศ. 1992-1994 ก็มีชาวโรฮิงญากว่า 50,000 คน ถูกส่งตัวจากบังคลาเทศกลับสู่พม่าส่วนชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ในประเทศพม่ายังคงมีชะตากรรมจากการปราบปรามอย่างเหี้ยมโหดของรัฐพม่าไม่ต่างอะไรไปจากชาวโรฮิงญา

กัมพูชา

ในระหว่าง ค.ศ. 1975 - 1978 พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาหรือเขมรแดง ซึ่งนำโดยพอลพต ได้ยึดอำนาจในเขมรได้สำเร็จและเข้าปกครองกัมพูชา โดยเข้ายึดกรุงพนมเปญและอพยพผู้คนออกสู่ชนบท มีประชาชนประมาณ 1.7 คนถูกสังหารไปฐานะศัตรูของการปฏิวัติ ประชาชนถูกตั้งหาและไต่สวนว่ามีความผิด จากนั้นได้ถูกประหารชีวิต การสังหารผู้คนเป็นจำนวนมากที่คุกตูสแลงทำให้รัฐบาลเขมรแดงถูกต่อต้านจากทั่วโลกโดยเฉพาะจากสหภาพยุโรป ขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำเขมรแดงก็มีความขัดแย้งกับเวียดนาม จึงหันไปกระชับความสัมพันธ์กับจีนและเกิดการเผชิญหน้ากับเวียดนาม ในค.ศ. 1979 กองทัพเวียดนามบุกเข้ากัมพูชาและยึดพนมเปญ แล้วจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชาซึ่งปกครองโดยนายเฮง สัมริน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่แปรพักตร์ไปเข้ากับเวียดนาม สถานการณ์ในกัมพูชาทำให้ประชาชนนับล้านคนเดินทางหนีภัยการสู้รบและลี้ภัยไปนอกประเทศ

ตั้งแต่ ค.ศ. 1979 รัฐบาลกัมพูชาซึ่งไดรับการสนับสนุนจากเวียดนามก็ถูกต่อต้านจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะกลุ่มอาเซียน ประเทศไทยได้เสนอให้องค์การสหประชาชาติสนับสนุนการแก้ปัญหากัมพูชาประชาธิปไตย (เขมรแดง) เขมรเสรี (เขมรฝ่ายขวาซึ่งนำโดยนายพลซอนซาน) และกลุ่มสนับสนุนเจ้าสีหนุ หลังจากที่เวียดนามถอนตัวออกจากกัมพูชาใน ค.ศ. 1993 (UNTAC) ซึ่งเป็นองค์กรบริหารชั่วคราวของสหประชาชาติในกัมพูชาได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในกัมพูชา หลังจากนั้นก็มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้นในกัมพูชา ค.ศ. 1998 สถานการณ์ภายในประเทศกัมพูชาดีขึ้นเป็นลำดับเมื่อกลุ่มเขมรแดงได้ยอมวางอาวุธ หลังจากการเสียชีวิตของนายพอลพต

แต่กัมพูชาก็ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมสิทธิมนุษยชนและการขาดเสถียรภาพทางด้านการเมือง อีกทั้งกลุ่มฝ่ายค้านในกัมพูชาที่ต่อต้านรัฐบาลฮุนเซน หรือกลุ่มต่อสู้เพื่อเสรีภาพของชาวกัมพูชา (Combodian Freedom fighters : CFF) ก็พยายามปฏิบัติการโค่นล้มรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้กัมพูชายังคงมีปัญหาเรื่องการฉ้อราษฎรบังหลวงสูง ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการศึกษาและประสบความยากจน การเมืองที่ไร้ซึ่งความมั่นคงและเสถียรภาพทำให้ความเชื่อมั่นกับนักลงทุน ส่งผลต่อการฟื้นฟูการพัฒนาเศรษฐกิจและปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

อินโดนีเซีย

ในค.ศ. 1965 ซูการ์โนได้ปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และสังหารสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หลายแสนคน ภายหลังจากที่กลุ่มทหารมีแนวคิดว่าพวกคอมมิวนิสต์และชาวจีนจะมีอำนาจเหนือรัฐบาล หลังจากการก่อรัฐประหารซูการ์โนได้ยอมมอบอำนาจให้กับซูฮาร์โตใน ค.ศ. 1966 และพ้นจากอำนาจใน ค.ศ. 1967 หลังจากนั้นซูฮาร์โตสามารถรวบอำนาจได้อย่างเด็ดขาดและอยู่ในอำนาจได้ยาวนานถึง 30 ปี โดยเป็นประธานาธิบดีถึง 6 สมัย ภายใต้การผูกขาดอำนาจที่ยาวนานและการกระจายผลประโยชน์ที่อยู่แต่ในเฉพาะกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจ โดยไม่ใส่ใจการพัฒนาประเทศเพื่อกระจายความเจริญให้ทั่วถึงทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและต่อต้านอำนาจของซูอาร์โต เมื่อรวมกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 เป็นผลทำให้ประชาชนลุกฮือขึ้นประท้วง ต่อต้านและก่อการจลาจล โดยการเผาร้านค้าและปล้นสินค้าอุปโภคบริโภคของชาวจีนทำให้ชาวจีนส่วนมากต้องหนีออกนอกประเทศ การประท้วง

ค.ศ. 2003 นางเมกาวาตี ซูการ์โนบุตรีดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย แต่เนื่องจากนางไม่สามารถบริหารประเทศให้ราบรื่นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางการเมือง ต้องเผชิญกับการกดดันของศาลสิทธิมนุษยชนที่กล่าวหาว่ารัฐบาลอินโดนีเซียรู้เห็นเป็นใจกับการที่ทหารอินโดนีเซียทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวติมอร์ตะวันออกที่พยายามเรียกร้องเอกราชและต้องยอมให้ติมอร์ตะวันออกได้รับเอกราชใน ค.ศ. 2002 นอกจากนี้ยังไม่สามารถแก้ปัญหาการแบ่งแยกดินแดนของอาเจะห์ที่เรื้อรังมากว่า 30 ปีได้สำเร็จ แม้ว่าในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 รัฐบาลและกลุ่มขบวนการอาเจะห์เสรี (Free Aceh Movement) ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่เจนีวา ซึ่งรัฐบาลยินยอมให้ดินแดนอาเจะห์มีการปกครองตนเองและมีการเลือกตั้งเลือกตั้งเสรี ส่วนกลุ่มแบ่งแยกดินแดนก็จะยอมวางอาวุธ แต่ในค.ศ. 2003 ทั้งสองฝ่ายก็เกิดการแตกหักโดยรัฐบาลได้ใช้กำลังทหารเข้าไปปราบปรามกบฏและประกาศกฎอัยการศึกในอาเจะห์

ค.ศ. 2005 สหภาพยุโรปได้เข้าเป็นภาคี TAC ฝ่ายอาเซียนตอบรับความตั้งใจของสหภาพยุโรปที่ภาคยานุวัตสนธิสัญญาไมตรีและความมั่นคงแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation) และรับทราบความสนใจของสหภาพยุโรปที่เข้าร่วมในกรอบการประชุม East Asian Summit) ทั้งนี้ความตั้งใจของสหภาพยุโรปที่จะเข้าร่วมใน TAC สะท้อนความตั้งใจของสหภาพยุโรปที่จะมีบทบาทในด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น

นอกจากนี้แล้วยังมีประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนในอาเจะห์ อันมีสาเหตุมาจากความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ให้กับประชาชนอาเจะห์ เพราะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่ขุดพบในปริมาณร้อยละ 50 ของอินโดนีเซียมาจากจังหวัดอาเจะห์ อุตสาหกรรมในส่วนของการแยกก๊าซธรรมชาติเป็นก๊าซเหลวในทำรายได้ให้กับรัฐบาลอินโดนีเซียจำนวน 2,000-3,000 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ซึ่งทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรอาเจะห์สูงกว่าชาวอินโดนีเซียถึงร้อยละ 282 แต่ชาวอาเจะห์กลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากความมั่งคั่งนี้เลย เพราะรายได้ทั้งหมดจะถูกส่งไปยัง

รัฐบาลกลาง นอกจากนี้ในค.ศ. 1956ยังมีสินค้าส่งออกจากทางตอนเหนือของสุมาตราซึ่งหมายถึงอาเจะห์ ทำรายได้ร้อยละ 50 ของรายได้ต่างประเทศทั้งหมดของอินโดนีเซีย รายได้จากทรัพยากรของอาเจะห์มีมากมายแต่งบประมาณจัดสรรให้กับชาวอาเจะห์น้อยมาก ปัญหาด้านแรงงานที่พบว่าจะมีการจัดจ้างให้ชาวอาเจะห์ทำงานในส่วนของพนักงานขับรถ กรรมกร ผู้ใช้แรงงาน[1] เพราะจะมีการจ้างคนงานที่อยู่นอกอาเจะห์หรือคนต่างชาติให้ทำงานสำหรับเขตอุตสาหกรรม อีกสาเหตุที่สำคัญคือความรุ่งเรืองในอดีตของอาเจะห์จากที่มีสุลต่านปกครองตนเอง ต่อมากลับกลายเป็นเพียงจังหวัดหนึ่งในอินโดนีเซีย

ปัญหาที่ตามมาหลังจากความขัดแย้งคือ การปะทะกันของกองกำลังทั้งอาเจะห์และรัฐบาลอินโดนีเซีย ทำให้ความรุนแรงขยายตัวเป็นวงกว้าง การตรวจค้นและการจับกุมตลอดจนการใช้อำนาจนอกกฎหมายนำมาซึ่งปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และยังเกิดความไม่วางใจระหว่างชาวอาเจะห์และรัฐบาลกลางส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ต่อชาวอาเจะห์และประชาชนอินโดนีเซียในเวลาต่อมา[2] ที่ผ่านมาสหภาพยุโรปมีบทบาทนำในกระบวนการรักษาสันติภาพในอาเจะห์ และประสบความสำเร็จในบทบาทดังกล่าวเป็นอย่างดี สหภาพยุโรปจึงเห็นว่าความร่วมมือระหว่างอาเซียนและสหภาพยุโรปในอาเจะห์จะเป็นตัวอย่าง ของความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวต่อไปในอนาคต[3]

ไทย

ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้แก่ การค้ามนุษย์และการลักลอบขนคนข้ามชาติ เนื่องจากประเทศไทยเป็นทั้งประเทศต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของขบวนการค้ามนุษย์[4] การสัมมนาทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวถึง การป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ในไทย ว่าแม้จะมีกฎหมายค่อนข้างดี แต่ไม่มีความเข้มแข็งโดยเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 2011 ได้มีเปิดโครงการวันรณรงค์ต่อต้านการค้ามนุษย์ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นประธาน อีกทั้งยังได้มีการประกาศเจตนารมณ์เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ 5 ข้อด้วยกันคือ

1. ผู้เสียหาจากการค้ามนุษย์จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ
2. ผู้กระทำผิดจะต้องถูกจับกุมและถูกดำเนินคดี
3. บุคคลกรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

---

[1] ความขัดแย้งและความรุนแรงในอาเจะห์. (2554, ธันวาคม). (Online).

[2] สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2554, ธันวาคม). *สรุปย่อการวิเคราะห์ความขัดแย้ง(Conflict Analysis) ในอาเจะห์.* (Online).

[3] อาเซียน-อียู พร้อมจัดงานฉลอง 30 ปี. (2550, เมษายน-มิถุนายน). จดหมายข่าว. 15(2): 5.

[4] กระทรวงการต่างประเทศ . (2552). บทบาทไทยในเวทีพหุภาคีและประเด็นสำคัญของโลก. *รายงานประจำปี กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2552.* หน้า 83.

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการป้องกันปัญหา

5. รัฐบาลไทยยินดีให้ความร่วมมือกับนานาประเทศในการขจัดปัญหาการค้ามนุษย์

โดยในระยะ 10 ปีที่ผ่านมากระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ไปแล้วกว่า 4,000 คน[1] จากสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปกำลังที่จะคว่ำบาตรสินค้าที่เกี่ยวข้องกับค้ามนุษย์ และจะส่งผลกระทบโดยตรงกับสินค้าจำพวกอาหารทะเล อันเนื่องมาจากไทยยังมีปัญหาแรงงานเถื่อนที่อยู่ในระดับรุนแรง

นอกจากนี้ไทยยังมีประเด็นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในด้านความรุนแรง การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยกลุ่มก่อความไม่สงบจะมุ่งโจมตีอย่างเป็นระบบต่อครู โรงเรียนรัฐบาล เหตุการณ์ดังกล่าวถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความพยายามบั่นทอนเอกลักษณ์ของชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ การใช้นโยบายปราบปรามยาเสพติดที่เด็ดขาดและรุนแรง ในค.ศ. 2004 ผู้ก่อความไม่สงบได้สังหารครูและบุคคลากรทางการศึกษาไปแล้วกว่า 148 คน[2] ส่วนเหตุการณ์รัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นผู้นำรัฐบาล อันมาจากปัญหาความแตกแยกกันทางการเมือง การแบ่งฝ่ายและผลประโยชน์ทับซ้อนแม้ว่าการทำรัฐประหารจะไม่ได้เกิดความรุนแรงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนแต่ถือว่าการทำรัฐประหารเป็นการละเมิดอธิปไตย อันเป็นหลักพื้นฐานที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ ทำให้เกิดกระแสกดดันทั้งจากภายในและภายนอกในการปฏิรูปการเมืองและนำระบอบประชาธิปไตยคืนสู่ประชาชนโดยเร็วที่สุด โดยได้เสนอให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่และให้มีการลงประชามติ ผลปรากฏว่าประชาชนส่วนมากให้การยอมรับร่างประชามตินำไปสู่การเลือกตั้งทั่วไป[3]ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2007 สหภาพยุโรปเกิดความกังวลต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและขอเข้ามาสังเกตการณ์เลือกตั้งในประเทศไทย

บทบาทของสหภาพยุโรปต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในอาเซียน

พม่า

องค์การนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) ได้แสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้แรงงานของพม่าจะอยู่ในรูปแบบของการถูกบังคับให้ขนย้ายสัมภาระให้กับกองทัพ โดยจะถูกลาดตระเวนไปตามชนบทและหมู่บ้านต่างๆ หรือเข้าไปต่อสู้ในการปะทะกับกลุ่มติดอาวุธฝ่ายตรง

---

[1] สหรัฐ-อียูจ่อคว่ำบาตรสินค้าไทยเอี่ยวค้ามนุษย์. (2553, 5, มิถุนายน). *ไทยรัฐ*. (Online).

[2] องค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน. (2555, มกราคม). *รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2555.* (Online).

[3] สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนค่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2001-2007.* หน้า 90-91.

ข้าม เมื่อกองกำลังทหารพม่าเริ่มขยายตัวใหญ่ขึ้นขนาดของกองทัพและอาณาบริเวณจึงขยายมากขึ้น การขยายกองทัพคือการก่อสร้างสาธารณูปโภค เช่น การสร้างถนน เขื่อน ทางรถไฟและค่ายทหาร ซึ่งแรงงานเหล่านี้จะไม่ได้รับค่าตอบแทน ใน ค.ศ. 1997 โครงการเพื่อความพอเพียงของกองทัพมีคำสั่งให้ผู้บัญชาการกองทัพในท้องถิ่นที่ดูแลกองกำลังให้เลี้ยงดูตนเอง กองทัพจึงเริ่มยึดพื้นที่การทำเกษตรกรรมของชนกลุ่มน้อยและบังคับให้เกษตรกรทำการเกษตรในพื้นที่ที่ยึดมาเป็นของกองทัพ แม้ว่ารัฐบาลจะมีคำสั่งให้ห้ามการใช้แรงงานในพื้นที่บางส่วนของประเทศ แต่ในพื้นที่บางส่วนที่ยังคงมีการปราบปรามกบฏก็ยังพบว่ามีการบังคับใช้แรงงานอยู่ ซึ่งแรงงานที่ถูกบังคับใช้งานโดยไม่มีรับค่าตอบแทน จัดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตาม อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO) ซึ่งพม่าเองได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อ ค.ศ. 1955 ดังนั้น ILO จึงได้ยกประเด็นปัญหาบังคับใช้แรงงานของรัฐบาลทหารพม่ามาเป็นเวลานานหลายปีแล้ว ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2000 ที่ประชุมได้มีมติมาตราที่ 33 ของบทบัญญัติเห็นพ้องให้สมาชิกองค์การ ILO ทบทวนความสัมพันธ์กับรัฐบาลทหารพม่า และให้ยุติกิจกรรมที่อาจเป็นการส่งเสริมให้มีการบังคับใช้แรงงานไม่ว่าในทางตรงหรือทางอ้อม

สหภาพยุโรปไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของรัฐบาลพม่า และการบริหารในรูปแบบเผด็จการ ในการใช้ความรุนแรงโดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยธรรม ได้มีการแสดงออกอย่างชัดเจนในการใช้มาตรการกดดันรัฐบาลทหารที่เข้ามาบริหารประเทศ โดยการยึดอำนาจและทำการปราบปรามประชาชนที่คัดค้านอย่างรุนแรง ภายหลังจากการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า ไทยยังได้รับแรงกดดันจากสหภาพยุโรปที่ดำเนินการบีบบังคับอย่างมากให้ดำเนินการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อพม่า สหภาพยุโรปได้เคลื่อนไหวยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร หรือ (Generalised System of Perferances: GSP) ที่ให้กับสินค้าส่งออกพม่าคิดเป็นมูลค่าทางภาษีศุลกากรเกือบ 70 ล้านบาท นอกจากนี้สหภาพยุโรปได้จัดเตรียมประชุม Asia – Europe Summit ที่กรุงลอนดอนเมื่อ ค.ศ. 1998 รัฐบาลอังกฤษในฐานะเจ้าภาพได้ตัดสินใจไม่ออกวีซ่าให้กับผู้นำทหารพม่าเพื่อไม่ให้เข้าร่วมประชุมในครั้งนั้น

ตั้งแต่ ค.ศ. 1980 ได้เริ่มมีการใช้มาตรการคว่ำบาตร (Santion) และการตัด GSP มีผลในระยะยาวต่อเศรษฐกิจของพม่า ใน ค.ศ. 1997 โดยเฉพาะเมื่อเอเชียประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ยิ่งทำให้พม่ามีทางออกน้อยลงและต้องหันมาพิจารณาแนวทางการปฏิรูปการเมืองของตน อย่างไรก็ตามในช่วง ค.ศ. 2001 สหภาพยุโรปได้ให้เงินผ่านสหประชาชาติ เพื่อกิจกรรมด้านมนุษยธรรมในพม่า ซึ่งหากพม่าได้ใช้ความพยายามในการแก้ไขสถานการณ์ทางการเมืองจนมีพัฒนาการในสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สหภาพยุโรปก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือพม่า นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังได้บริจาคเงินจำนวน 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการช่วยเหลือด้านสาธารณสุขและโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษยธรรมแก่รัฐบาลพม่าผ่านองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งสหภาพยุโรปซึ่งได้บริจาคเงินช่วยเหลือรายประเทศในสหภาพยุโรปถึง 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังนั้นแม้จะยังคงมาตรการคว่ำบาตรด้านเศรษฐกิจและตัด GSP ด้านสินค้าเกษตรกับพม่า

แต่ในทางความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแล้ว สหภาพยุโรปยังคงให้ความช่วยเหลือพม่าอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ค.ศ. 1998 เป็นต้นมา

แม้ว่าสหภาพยุโรปและประเทศตะวันตกจะใช้มาตรการคว่ำบาตรกับพม่า แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า ประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นได้มีการยินยอมให้บริษัทเอกชนของตัวเองเข้าไปลงทุนในพม่า เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพม่า เช่นกิจการหินอ่อน สิ่งทอ และเครื่องดื่มจากสหรัฐอเมริกา กิจการเนื้อกระป๋องจากเยอรมัน หรือโครงการสำรวจและผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในพม่า ซึ่งปรากฏว่าบริษัทจากต่างประเทศจำนวน 10 บริษัทที่เข้ามาร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นบริษัทที่มาจากประเทศที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การกดดันของสหภาพยุโรปต่ออาเซียน ให้เข้าแทรกแซงเพื่อหาข้อยุติในเรื่องการเมืองในพม่านั้น ถือว่าผิดหลักการของอาเซียนไม่การที่จะไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน แต่ก็มีผลทำให้อาเซียนต้องจัดการประชุมร่วมกัน โดยเชิญพม่าเข้าร่วมหารือโดยตรง เพราะไทยและประเทศต่างๆ ไม่ต้องการให้พม่าถูกโดดเดี่ยวจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจมากขึ้น รวมทั้งอาเซียนเองไม่อยากถูกบีบให้ขับพม่าออกจากการเป็นสมาชิก นำมาสู่แผน (Road Map for Democracy) เพื่อให้มีการปลดปล่อยนางอองซาน ซูจี โดยเร็ว แต่ก็ไม่อาจนำมาสู่การสร้างประชาธิปไตยในพม่าได้ในทันที

สหภาพยุโรป ได้มีการมอบรางวัลให้แก่นางอองซาน ซูจี แกนนำระบอบเสรีประชาธิปไตยในพม่า อันเป็นการแสดงจุดยืนที่มั่นคงในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นการตอกย้ำท่าทีที่แข็งขันของสหภาพยุโรปในประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชน นาย Hartmut Nassauer ประธานคณะกรรมาธิการต่างประเทศ ด้านความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียนของรัฐสภายุโรป เห็นว่าการแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่านั้นต้องการความร่วมมือของทุกฝ่าย[1] นอกจากการกดดันจากยุโรปแล้วความร่วมมือในการกดดันพม่าจากฝ่ายอาเซียนก็เป็นเรื่องที่มีบทบาทสำคัญมาก

นอกจากนี้ยังเล็งเห็นว่าประเด็นสิทธิมนุษยชนในพม่าเป็นปัญหาขัดขวางความสัมพันธ์อันดีระหว่างอาเซียนกับสหภาพยุโรป สิ่งที่สหภาพยุโรปคาดหวังคือ การแสดงท่าทีของอาเซียนอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อระบอบประชาธิปไตยในพม่าให้มากกว่านี้ ในการสนับสนุนความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตยในพม่า โดยเฉพาะการให้การศึกษากับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้มีโอกาสได้เรียนรู้ถึงระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในเวทีระหว่างประเทศ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าไทยซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญของพม่าจะให้โอกาสเยาวชนพม่าได้เรียนรู้ความหมายของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

---

[1] คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป. (2012, January). สภายุโรปมองอนาคตอียู-อาเซียน พันธมิตรเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ?. (Online).

กัมพูชา

องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) และองค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch) ซึ่งเป็นองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนที่จัดตั้งขึ้นมาโดยสหภาพยุโรปเพื่อเป็นหน่วยงานดูแลเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ได้ยื่นจดหมายถึงรัฐบาลกัมพูชา เรียกร้องให้ยุติการใช้ความรุนแรง ไล่ที่ประชาชน ที่บุกรุกที่ดินของเอกชน และให้ปล่อยตัวชาวกัมพูชา 7 คน ที่ถูกจับกุมตัวไป ตั้งแต่ต้นเดือนมกราคม ค.ศ. 2012 ที่ผ่านมา หลังจากที่พวกเขาประท้วงรัฐบาล[1] เรื่องสิทธิการถือครองที่ดิน แต่ทางการกลับใช้กำลังเข้าปราบปรามและเกิดเหตุปะทะในที่สุด

จดหมายฉบับดังกล่าว ระบุให้รัฐบาลกัมพูชาเคารพ กฎหมาย และในฐานะที่กัมพูชาเป็นประธานอาเซียนในปีนี้ กัมพูชาควรให้การปกป้องและสนับสนุนสิทธิมนุษยชน รวมถึงหลักสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ อีกทั้งยุติการใช้กำลังความรุนแรงต่อประชาชน เพราะจะกระทบต่อชื่อเสียงของประเทศที่รับหน้าที่เป็นประธานอาเซียน ขณะที่ ทางการกัมพูชายังไม่ได้ออกมาชี้แจงเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ตัวแทนจากองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ยังแสดงความกังวลเรื่องการส่งตัวผู้หญิง 22 คน และเด็ก 6 คน ไปยังศูนย์บำบัด[2] ที่ตามปกติแล้ว สถานที่ดังกล่าวเอาไว้ใช้สำหรับผู้ที่ติดยาเสพติด และผู้ค้าประเวณี ทั้งๆที่ ผู้หญิงเหล่านี้ ประท้วงอย่างสงบเมื่อวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 2012 ที่ผ่านมา เพราะไม่เห็นด้วยกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ ที่ใช้กำลังปราบปรามประชาชนที่ออกมาประท้วงเรื่องดังกล่าว เหตุการณ์นี้ เกิดขึ้นเมื่อต้นเดือนมกราคม ค.ศ. 2012 หลังจากกัมพูชา ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปไล่ที่ชาวบ้านกว่า 300 ครัวเรือนในเขตโบเรย เกยลา ในกรุงพนมเปญ และชาวบ้าน ตอบโต้ด้วยการขว้างปาสิ่งของใส่เจ้าหน้าที่ ขณะที่เจ้าหน้าที่ตอบโต้ด้วยการใช้กระสุนยาง และแก๊สน้ำตา เพื่อสลายการชุมนุม

ก่อนหน้านี้ กัมพูชาเคยกระทำการในลักษณะเดียวกัน เพื่อยึดพื้นที่คืนจากประชาชน เพราะบางพื้นที่ มีทำเลดี ตั้งอยู่กลางเมือง ทำให้นักธุรกิจรายใหญ่สนใจเข้ามาลงทุน ซึ่งองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนคาดการณ์ว่า หลายปีที่ผ่านมา ทางการกัมพูชาเดินหน้าไล่ที่ จนมีประชาชนนับหมื่นคนต้องอพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น โดยส่วนมากเป็นคนต่างจังหวัดที่มีฐานะยากจน

---

[1] องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) และองค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch) ยื่นจดหมายถึงรัฐบาลกัมพูชา. (2555, 24 มกราคม). Voice TV. สถานีวิทยุเอฟเอ็ม 104.25. 10.45-11.15 น.

[2] องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) และองค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch)ยื่นจดหมายถึงรัฐบาลกัมพูชา. (2555, 24 มกราคม). Voice TV. สถานีวิทยุเอฟเอ็ม 104.25. 10.45-11.15 น.

อินโดนีเซีย

26 กรกฎาคม -2 สิงหาคม ค.ศ. 2005 สหภาพยุโรปและอาเซียนได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ เมื่อขบวนการอาเจะห์เสรีจะส่งมอบอาวุธและยุติการต่อสู้ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2005 สโมลนา กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ กลุ่มผู้แทนจากทั้งสองกลุ่มคือทั้งจากฝ่ายขบวนการอาเจะห์เสรีและฝ่ายรัฐบาลอินโดนีเซียได้มาลงนามในบันทึกช่วยจำ (Memorandum of Understanding : MOU) ได้ย้ำถึงกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้นได้เพราะคู่เจรจาทั้งสองฝ่ายต่างมีจิตใจใฝ่หาแสวงหาสันติภาพ มีความตระหนักและความต้องการแสวงหาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในอาเจะห์อย่างยั่งยืน ด้วยเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของทุกๆ ฝ่าย จุดประสงค์ของกระบวนการแสวงหาสันติภาพ เพื่อที่จะให้ประชาชนชาวอาเจะห์ได้ใช้ชีวิตอย่างสันติสุข ความยุติธรรมและสังคมประชาธิปไตย ซึ่งคู่เจรจาทั้งสองฝ่ายต้องยึดมั่นในหลักการที่จะไม่เบี่ยงแบนจากข้อตกลง ตลอดจนเจตจำนงของการตกลงที่เกิดขึ้นและนับตั้งแต่การลงนาม สหภาพยุโรปและอาเซียนจะเริ่มปฏิบัติหน้าที่ในการสังเกตการณ์ ซึ่งได้มีการเตรียมบุคลากรที่จะปฏิบัติการในพื้นที่ในฐานะคณะผู้สังเกตการณ์การตรวจสอบการสันติภาพในอาเจะห์ (Aceh monitoring mission : AMM)

ข้อตกลงสันติภาพหลังจากมีการลงนามบันทึกช่วยจำ[1] ได้แก่

1. อาเจะห์เป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินโดนีเซียภายใต้รัฐธรรมนูญ

2. อาเจะห์จะได้รับการาจัดสรรรายได้ที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ในสัดส่วนร้อยละ 70 ส่วนรัฐบาลกลางจะได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 30 ตามระยะเวลาที่กำหนด

3. คณะผู้บริหารของอาเจะห์มีอำนาจในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะภายในอาเจะห์ ยกเว้น กิจการที่เป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง ได้แก่ การต่างประเทศ การป้องกันประเทศ ความมั่นคงแห่งชาติ การเงินการคลัง และการศาสนา

4. ภายใน 15 วันนับจากการลงนามข้อตกลงโดยปราศจากเงื่อนไข รัฐบาลจะนิรโทษกรรมแก่ผู้ร่วมขบวนการทุกคนและปล่อยนักโทษที่ถูกคุมขังไว้

5. รัฐบาลกลางคณะผู้บริหารอาเจะห์จะร่วมกันจัดทำโครงการฟื้นฟูเพื่อสนับสนุนให้กลุ่มขบวนการสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

6. อาเจะห์มีสิทธิที่จะใช้สัญลักษณ์รวมถึงการใช้ธงของตนเองที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวอาเจะห์

7. ชาวอาเจะห์สามารถเลือกตั้งพรรคการเมืองท้องถิ่นของตนเองเพื่อรับสมัครเลือกตั้งในระดับชาติได้

---

[1] สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2554, ธันวาคม). *สรุปย่อการวิเคราะห์ความขัดแย้ง (Conflict Analysis) ในอาเจะห์.* (Online).

8. รวมถึงคณะกรรมการเพื่อสัจจะและความสมานฉันท์ (Commission for Truth and Reconcilliation) โดยรัฐบาลจะจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนขึ้นในอาเจะห์

9. ภายหลังจากการลงนาม ฝ่ายคณะทำงานเพื่อติดตามการสังเกตการณ์กระบวนการสันติภาพจากสหภาพยุโรปจะยอมปลดอาวุธทั้งหมดที่มี การใช้อาวุธใดๆ ถือว่าเป็นการละเมิดข้อตกลงและจะถูกดำเนินการตามกฎหมาย

10. เพื่อติดตามและผลักดันกระบวนการฟื้นฟูสันติภาพให้เป็นไปตามข้อตกลง สหภาพยุโรปและภาคีอาเซียนจะร่วมกันก่อตั้งหน่วยงานติดตามการปฏิบัติตามข้อตกลงในอาเจะห์ (Aceh Monitoring Mission: AMM)

ไทย

เหตุการณ์รัฐประหารที่เกิดขึ้นในไทยเมื่อวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 2006 จนกระทั่งการนำไปสู่การจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2007 นั้นทำให้สหภาพยุโรปเกิดความกังวลและขอเข้ามาสังเกตการณ์การเลือกตั้งในไทย แต่ไทยกลับไม่เห็นด้วยกับการขอเข้ามาในครั้งนี้โดยในส่วนหนึ่งเห็นว่าจะเป็นการแทรกแซงการเลือกตั้ง สหภาพยุโรปจึงได้มีคำแถลงการณ์ดังนี้

การสังเกตการณ์การเลือกตั้งถือเป็นส่วนสำคัญของนโยบายสหภาพยุโรปด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในส่วนต่างๆ ของโลก และสหภาพยุโรปมักจะดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนกับประเทศที่เข้าไปสังเกตการณ์ คณะผู้สังเกตการณ์จะไม่ทำการแทรกแซงกระบวนการการเลือกตั้งหรืออำนาจอธิปไตยของประเทศที่เข้าไปสังเกตการณ์โดยเด็ดขาด อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งการขอให้มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในระหว่างที่กระบวนการเลือกตั้งดำเนินการอยู่แต่อย่างใด คณะผู้สังเกตการณ์มีหน้าที่เพียงเก็บรวบรวม คณะผู้สังเกตการณ์มีหน้าที่เพียงเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งดังกล่าว เพื่อใช้เป็นการวิเคราะห์ผลของการสังเกตการณ์ และเผยแพร่ผลดังกล่าวเมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง[1] โดยการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำเชิญและความร่วมมืออย่างเต็มที่จากรัฐบาลของประเทศนั้น ๆ

คณะกรรมาธิการยุโรป ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นหน่วยงานบริหารของสหภาพยุโรปได้แจ้งให้รัฐบาลไทยได้ทราบเกี่ยวกับความตั้งใจที่จะส่งคระผู้แทนมาสังเกตการณ์การเลือกตั้งที่กำลังจะมีขึ้นหากรัฐบาลไทยมีความประสงค์เช่นกัน ซึ่งหากมีการตกลงให้ส่งคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งแล้วทั้งรัฐบาลไทยและคณะกรรมาธิการยุโรปจะเป็นต้องมีการบันทึกช่วยจำ (Memorandum of Understanding: MOU) เพื่อเป็นการกำหนดเงื่อนไขขั้นพื้นฐาน

[1] อียูแถลงการณ์ปฏิเสธแทรกแซงอำนาจอธิปไตย. (2550, 30, สิงหาคม). *กรุงเทพธุรกิจ*. (Online).

ในการปฏิบัติงานของคณะผู้สังเกตการณ์[1] สหภาพยุโรปให้การเคารพการตัดสินใจของรัฐบาลไทยอย่างเต็มที่ แม้จะเห็นว่าไม่ควรให้มีการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของสหภาพยุโรปก็ตาม นอกจากนี้การตัดสินใจของรัฐบาลไทยจะไม่กระทบกับความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศไทยแต่อย่างใด

บทบาทของคณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งสหภาพยุโรปคือ

การสังเกตการณ์การเลือกตั้งระหว่างประเทศตั้งอยู่บนหลักการของการดำเนินงานอย่างครอบคลุมไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย โปร่งใสและมีความเป็นมืออาชีพ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการให้ความเป็นประชาธิปไตยหยั่งรากลึกในประเทศนั้น ๆ ผ่านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพในด้านต่างๆ เป้าหมายหลักยังได้แก่ การรับรองความชอบธรรมของกระบวนการการเลือกตั้งตามความเหมาะสม เสริมสร้างความมั่นใจของสาธารณชนต่อกระบวนการเลือกตั้ง ป้องกันการทุจริต เสริมสร้างสิทธิมนุษยชนให้มีความเข้มแข็งและการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

คณะผู้สังเกตการณ์เลือกตั้งเป็นส่วนสำคัญของนโยบายสหภาพยุโรปด้วยการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยในที่ต่างๆ ทั่วโลก การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนกับประเทศที่เข้าไปสังเกตการณ์ และมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศนั้น สหภาพยุโรปได้มีการพัฒนาวิธีการดำเนินการระยะยาวสำหรับการปฏิบัติภารกิจของคณะผู้สังเกตการณ์ที่สอดคล้องกับแบบปฏิบัติที่ดีระหว่างประเทศ โดยในการปฏิบัติภารกิจแต่ละครั้ง คณะผู้สังเกตการณ์จะประกอบไปด้วยคณะหลัก (Core Team) คณะผู้สังเกตการณ์ระยะยาว (Long Team Observation: LTOs)และคณะผู้สังเกตการณ์ระยะสั้น (Short Term Observation: STOs) คณะผู้สังเกตการณ์จะทำงานภายใต้หัวหน้าคณะ (Chief Observer)[2] และทีมหลักจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเตรียมการทำงานด้านต่าง ๆ

วิธีการในการสังเกตการณ์การเลือกตั้งของสหภาพยุโรป

โดยทั่วไปทีมหลักจะเดินทางมาถึงประเทศที่จะเข้ามาสังเกตการณ์ประมาณ 8 สัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้ง ส่วนคณะผู้สังเกตการณ์ระยะยาว นั้นจะเข้ามาสังเกตการณ์กาเตรียมการเลือกตั้งในระดับภูมิภาคเป็นเวลาประมาณ 6 สัปดาห์ก่อนการเลือกตั้ง จากนั้นคณะผู้สังเกตการณ์ระยะสั้นจะเดินทางมาถึงก่อนการเลือกตั้งเพียงไม่กี่วันเพื่อช่วยเสริมศักยภาพของคณะผู้สังเกตการณ์ไม่ว่าจะเป็นที่คูหาเลือกตั้ง การนับคะแนน หรือการรวบรวมผลคะแนนการเลือกตั้ง

---

[1] http:// www. ec.europa.eu/external_relations/humanright/eu_election_ass_observ/index.htm> (October, 2011).

[2] อียูแถลงการณ์ปฏิเสธแทรกแซงอำนาจอธิปไตย. (2550, 30, สิงหาคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* (Online).

คณะผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้งจะไม่สามารถแทรกแซงกระบวนการเลือกตั้ง อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือแก้ไขสถานการณ์ รวมทั้งการขอให้มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในระหว่างที่กระบวนการการเลือกตั้งดำเนินอยู่แต่อย่างใด โดยคณะผู้สังเกตการณ์มีหน้าที่เพียงเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวกับกระบวนการเลือกตั้งดังกล่าว[1] เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลของการสังเกตการณ์และเผยแพร่ผลดังกล่าวเมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลง นอกจากนี้คณะผู้สังเกตการณ์จะไม่ดำเนินการดังกล่าวหากไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลเจ้าของประเทศ

ที่ผ่านมาสหภาพยุโรปได้จัดการสังเกตการณ์เลือกตั้งในหลายประเทศ ได้แก่เอธิโอเปีย เอลกัวดอร์ เซียร์ราลิโอน ศรีลังกา โทโก แทนซาเนีย มาลาวี ไอวอรี่โคสต์ เวสต์แบงค์ กาซา ปากีสถาน อินโดนีเซียและกัมพูชา ซึ่งภายในสองถึงสามวันหลังจากที่มีการเลือกตั้ง หัวหน้าคณะผู้สังเกตการณ์จะออกแถลงการณ์เบื้องต้นอันมีพื้นฐานมาจากการสังเกตการณ์ระยะยาวและระยะสั้น หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือนจะมีการนำเสนอผลการประเมินสุดท้ายซึ่งเป็นรายงานที่มีความครอบคลุม[2] รวมทั้งคำแนะนำในการปรับปรุงกระบวนการเลือกตั้งโดยรวมและสภาพแวดล้อมทางด้านประชาธิปไตย

---

[1] แหล่งเดิม.

[2] http:// www. ec.europa.eu/external_relations/humanright/eu_election_ass_observ/index.htm> (October, 2011).

บทที่ 5
บทสรุป

การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปต่ออาเซียนนั้น มีจุดกำเนิดมาจากการดำเนินการนโยบายสิทธิมนุษยชนภายในของสหภาพยุโรป โดยเน้นในนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงร่วมกัน (Common Foreign and Security Policy : CFSP) มีวัตถุประสงค์เพื่อจะพัฒนาและสร้างเสริมประชาธิปไตย กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายและเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

หลังจากประชุมสิทธิมนุษยชนโลก ณ กรุงเวียนนา ค.ศ. 1993 สหภาพยุโรปได้ยอมรับคำประกาศสุดท้าย แผนการต่างๆ ที่อนุมัติโดยที่ประชุมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัตินอกเหนือจากกรอบของกฎบัตรสหประชาชาติ นอกจากหลักการที่ปรับปรุงใน ค.ศ. 1991 แล้วยังประกอบด้วยหลักการที่สำคัญอีก 3 ประการคือ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสากล (Universality) คือไม่มีการเลือกปฏิบัติและไม่มีอคติทั้งทางอุดมการณ์และการเมือง สิทธิมนุษยชนไม่สามารถแบ่งแยกได้ (Indivisibility) คือสิทธิทางการเมือง สิทธิทางวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจ และสิทธิพลเมืองไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ประการสุดท้ายคือการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด (Interdependence) ระหว่างสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยและการพัฒนา

สหภาพยุโรปใช้การดำเนินนโยบายสิทธิมนุษยชนควบคู่กับนโยบายพัฒนาและการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาต่ออาเซียนนั้นมีความเกี่ยวกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ในความตกลงหรือความร่วมมือในด้านต่างๆ สหภาพยุโรปจะกำหนดนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในสนธิสัญญาทุกฉบับ ซึ่งหากเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนสหภาพยุโรปก็จะมีมาตรการในการลงโทษเพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงสิทธิมนุษยชน แต่ระดับการดำเนินการนั้นขึ้นอยู่กับการพิจารณาของสหภาพยุโรปและสมาชิก ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นมาตรฐานที่แน่นอน สามารถที่จะยืดหยุ่นได้

จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้การปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่ออาเซียนทำให้ต้องทบทวนว่าเหตุผลที่แท้จริงแล้ว สหภาพยุโรปใช้ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นข้อต่อรองทางการเมืองมากกว่าการเป็นผู้ปกป้องสิทธิมนุษยชน อันทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สหภาพยุโรปใช้ในการดำเนินการนโยบายต่างประเทศ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

หนังสือ

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2551). *มารู้จักอาเซียนกันเถอะ.* กรุงเทพฯ: เอราวัณการพิมพ์.

กองอาเซียน 1 กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. (2552). *บันทึกการเดินทางของอาเซียน.* กรุงเทพฯ: วิธิตา แอนิเมชั่น.

กระทรวงการต่างประเทศ. (2553*). แผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (พ.ศ. 2552-2558).* กรุงเทพฯ: เพจเมคเกอร์.

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. (2553). *พม่าผ่าเมือง: วิเคราะห์การเมืองพม่าใต้อาญาเผด็จการทหาร.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น.

เชิดชาย เหล่าหล้า. (2522). *อาเซียน.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ดุลยภาค ปรีชารัชช. (2554). *จับกระแส: ยุทธศาสตร์การเมืองพม่า.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยา ธรรมศาสตร์.

ธีระ นุชเปี่ยม. (2545). *ไทย-ยุโรปในมิติด้านการเมืองและความมั่นคง.* กรุงเทพฯ: ศักดิโสภาการพิมพ์.

พรสวรรค์ วัฒนางกูร. (2546). *สหภาพยุโรปวันนี้.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2552). *ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน.* กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

----------. (2554). *ประชาคมอาเซียน.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

ปราณี ทิพยรัตน์. (2545). *อาเซียนในสหัสวรรษใหม่.* กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ.

มนู วัลยะเพ็ชร์. (2536). *อาเซียนกับความร่วมมือทางการเมืองเพื่อความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: วิเคราะห์ตามแนวทางภูมิศาสตร์การเมือง*: กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วรทัศน์ วัชรวลี. (2533). *ประชาชาติอาเซียน.* กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

วิมลวรรณ ภัทโรดม. (2543). *สหภาพยุโรป.* กรุงเทพฯ: ศักดิ โสภาการพิมพ์.

----------. (2544). *ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศักดิโสภาการพิมพ์.

----------. (2546). *สหภาพยุโรป.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศักดิโสภาการพิมพ์.

----------. (2555). *บูรณาการสหภาพยุโรป.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2539). *อินโดนีเซีย: อดีตและปัจจุบัน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพศาล หรูพาณิชย์กิจ. (2553). *เอเชียตะวันออกเส้นทางสู่การเป็นประชาคม.* กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรลักษณ์ สงวนแก้ว. (2551). *รายงานการวิจัยคุณค่าและสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญยุโรป.* กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา.

วินิตา ศุกรเสพย์และสมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2529). *อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.* กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

วิชัย ศรีรัตน์. (2543. *สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของชนชาวไทย.* นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2536). *รวมยุโรป.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผู้จัดการ.

----------. (2538). *ยุโรป: ทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลง.* กรุงเทพฯ: สำนักพิพม์ผู้จัดการ.

สุริชัย หวันแก้ว: และ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2548). *อาเซียนสิ่งท้าทายใหม่และการปรับตัว.* กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา.

เสน่ห์ จามริก. (2544). *สิทธิมนุษยชนเกณฑ์คุณค่าและฐานความคิด.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิญญา เลื่อนฉวี. (2548). *กฎหมายสหภาพยุโรป.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

อรณี นวลสุวรรณ์. (2538). *พัฒนาการของประชาคมยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1980 สู่สหภาพยุโรป.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2521). การก่อตั้งประชาคมยุโรป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิช.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์: และ พรพิมล ตรีโชติ. (2547). เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กระบวนการเป็นประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา.

วารสาร

กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2544, กรกฎาคม-ธันวาคม). บทบาทของสหภาพยุโรปในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศที่สาม. *วารสารยุโรปศึกษา* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 9(2): 131.

ชาคริต ชุ่มวัฒนะ. (2542). *พัฒนาการของอียูสู่ยุโรป 2000.* วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ฉบับพิเศษ): 81.

สังศิต พิริยะรังสรรค์. (2536, มกราคม-มิถุนายน). *มิติทางด้านสังคมของประชาคมยุโรป.* วารสารยุโรปศึกษา. 1(1):21-35.

สาธิน สุนทรพันธ์. (2550, มกราคม-มิถุนายน). *ย้อนพินิจ: พัฒนาการการรวมยุโรปก่อนสนธิสัญญาโรม.* วารสารยุโรปศึกษา. 15(1):2-33.

อรณี นวลสุวรรณ์. (2536, มิถุนายน-ธันวาคม). *พัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนและประชาคมยุโรป.* วารสารยุโรปศึกษา. 1(2):3-17.

อาเซียน-อียูพร้อมจัดงานฉลอง 30 ปีความสัมพันธ์. (2550, เมษายน-มิถุนายน). จดหมายข่าว ศูนย์ยุโรปศึกษา. 15(2): 5.

บทความ

กรมอาเซียน. (2550). *บันทึกการเดินทางของอาเซียน.* หน้า 1. กรุงเทพฯ: วิธิตา แอนิเมชั่น.

จิรเดช มหาวรรณกิจ. (2550). *สหภาพยุโรปกับบทบาทต่อโลกปัจจุบัน.* ใน สหภาพยุโรปโฉมใหม่และ 27 ประเทศสมาชิก. วิมลวรรณ ภัทรโรดม, และสุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. หน้า 9-10. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิติศักดิ์ ศรีศิริพงษ์. (2551). *แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในยุโรปและผลกระทบต่อประเทศไทย.* ใน เอกสารถอดคำบรรยายการสัมมนาความสัมพันธ์ไทย-ยุโรป. หน้า 7. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2549). *นโยบายต่างประเทศและความมั่นคงยุโรป:เอกภาพหรือความแตกต่าง?.* หน้า 58-88. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สาธิน สุนทรพันธ์. (2551). ยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเส้นทางสู่สหภาพยุโรป ใน สหภาพยุโรปในปัจจุบันและความสัมพันธ์กับประเทศไทย. ศูนย์ยุโรปศึกษา.

สุรพงษ์ ชัยนาม. (2545). *ความสัมพันธ์ด้านการเมืองและความมั่นคง.* ใน อาเซียนในสหัสวรรษใหม่. ปราณี ทิพย์รัตน์. หน้า 22-24. สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ.

หนังสือพิมพ์

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า. (2552, 16 กันยายน). บ้านเมือง. (Online).

สหรัฐ-อียูจ่อคว่ำบาตรสินค้าไทยเอี่ยวค้ามนุษย์. (2553, 5, มิถุนายน). *ไทยรัฐ.* (Online).

องค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน.(2555,มกราคม).*รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย 2555.* (Online).

อียูแถลงการณ์ปฏิเสธแทรกแซงอำนาจอธิปไตย. (2550, 30, สิงหาคม). *กรุงเทพธุรกิจ.* (Online).

เอกสารอิเลคทรอนิคส์

กระทรวงการต่างประเทศ http://www.mfa.go.th

คณะกรรมาธิการยุโรป http://www.ec/europa.eu/external_relations/index.htm.

ศูนย์ยุโรปศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย http://www.ces.in.th

สำนักงานคณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ http://www.nhrc.or.th

องค์การนิรโทษกรรมสากล http://www.amnasty.org

องค์การจับกระแสสิทธิมนุษยชน http://www.hrw.org

เอกสารอื่น

เนตรนภา พุทธสุวรรณ. (2550). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนยุโรปตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การระหว่างประเทศและการทูต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วิมลวรรณ ภัทรโรดม. (2548). *เอกสารประกอบรายวิชาบูรณาการสหภาพยุโรปเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาค์พรรณ ขันชัย. (2540). *นโยบายต่างประเทศของสหภาพยุโรป: ศึกษากรณีเปรียบเทียบการใช้นโยบายสิทธิมนุษยชนต่อพม่าและอินโดนีเซีย*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

สิญา อุทัย. (2552). *นโยบายร่วมด้านต่างประเทศของสหภาพยุโรปประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อประเทศที่สาม กรณีศึกษาประเด็นสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ.2001-2007.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การระหว่างประเทศและการทูต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

องค์การนิรโทษกรรมสากลและองค์กรจับกระแสสิทธิมนุษยชน. (2555, 24 มกราคม). Vioce T.V. สถานีวิทยุเอฟเอ็ม 104.25. 10.45-11.15.

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2554, ธันวาคม). *สรุปย่อการวิเคราะห์ความขัดแย้ง(Conflict Analysis) ในอาเจะห์*. (Online).

กระทรวงการต่างประเทศ . (2552). บทบาทไทยในเวทีพหุภาคีและประเด็นสำคัญของโลก. *รายงานประจำปี กระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2552.* หน้า 83.

คณะผู้แทนไทยประจำประชาคมยุโรป. (2012, January). สภายุโรปมองอนาคตอียู-อาเซียนพันธมิตรเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ?. (Online).

Books

Aldrich, Richard L. (2001). *The Hidden Hand – Britain*. American and Cold war Secret Intelligence London: John Murray.

Anthony, Laffen B. (1992). *Intergration and Co-operation in Europe*. New York: Norton and Co.

Baehr, Peter R. (1996). *The Role of Human Right in Foreign Policy.* 2 ed. London: Macmillan Press.

Bandyopadhyaya, Kalyani. (1983). *Burma and Indonesia : Comperative Political Economy and Foreign Policy*. New Delhi: South Asian Publishers.

Betten, Lammy. (1998). *Eu Laws and human rights.* Longman.

Bliair, John A. The European Union since 1945. London: Lynne Rienner.

Brandtner, Barbara,; & Rosas, Allan. (1999). *Trade Preference and Human Rights*. New York: Oxford University Press.

Christstie, Kenneth,: Roy, Denny. (2003). *The Polities of Human Rights in East Asia*. London: Phuto Press.

Cini, Michelle. (2003). *European Union Politics*. New York: Oxford University Press.

Corrado G.M. Letta, (2003). *EA-EU Partnerships : The Future Dynamics of the East Asia-European Union Relationships*. Seoul: The Sejong Institute.

Compbell Alan,; & Thomson Dennis. (1999). *Commom Market Law & Tests and Commentaries.* London: Macmillan Press.

Dennian, J.F. (1967). *The Common Market.* London: Routledge.

Dick, Wilson. (1975). *The Neatralization of Southeast Asia*. New York: Touchstone.

Ellis, Evelyn,; & Tridimas, Takis. (1995). *Public Law of the European Community*. London: Sweet & Maxwell

European Commission. (2007). The European Union : Furthering Human Rights and democracy across the Globe. European Commission External Relation.

Herrffernan, Liz. (1994). *Human right : A European Perspective*. Dublin: The round Hall Press.

Frankle, Joseph. (1998). *The making of foreign Policy*. International Relation in a Changing World. New York: Oxford University Press.

Holland, Martin. (1997). *Common foreign and Security Policy*. London: Printer.

Lindkvist, Linde. (2007). A Fair Weather Campion? The European Union at the United Nation Human Rights Council: Lund Universitet.

Lyen, Peter. (1969). *War and Peace in South East Asia.* New York: Longman.

Orbie, Jan. (2008). External Policies of the European Union: Burlingtion: Ashagate Pubishing.

Maclean, Robert. M. (1996). *European Community Law and Human Right.* 8 ed. London: HLt Publications.

Miller, Vaughne. (2004). *Human Rights Clause in the EU's external agreement.* UK Parliament.

Narongchai, Akrasanee. (2001). ASEAN in The Past Thirty-Three Years Lesson for Economic Co-operation. In Reinrenting ASEAN.

Riedel, Eibe.; Will Martin. (1999). *Human Rights Clause in External Agreements of the EC. The Eu and Human Rights.* New York: Oxford University Press.

Sea Chee Meaw. (1974, April). ASEAN and Regionalism in Southeast Asia: South-East Asian Spectrum.

Simma, Bruno, Beatrix,; Jo Aschenbrenner.; & Schutte, Constanze. (1999). *Human Rights Considerations in the Development Co-operaton Activities of the EU. The EU and Human Rights*. New York: Oxford University Press.

Wiessala, Greorg. (2007). "CATALYSIS AND INHIBITORS – The Role and Meaning of Human Rights in EU-Asia Relations" Melbourne: Contemporaty Europe Research Centre.

Williams, Andrew. (2004). *EU Human Rights Policies: A study in Irony*: New York: Oxford University.

Winer,; Antje.; & Diez. (2004). *European Integration Theory*. New York: Oxford University.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวลัลนา วงษ์ประเสริฐ
วัน เดือน ปี เกิด	15 กรกฎาคม 2519
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	627/51 ซ. สาธุประดิษฐ์ 49 ถนนสาธุประดิษฐ์
	อ. ยานนาวา จ.กรุงเทพฯ 10120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536	ปวช. จาก โรงเรียนตั้งตรงจิตรพาณิชยการ
พ.ศ. 2540	นศ.บ. (วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์) จาก มหาวิทยาลัยเซนจอห์น
พ.ศ. 2545	ป. บัณฑิต (ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู) จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2555	กศ.ม. (ประวัติศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ